

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

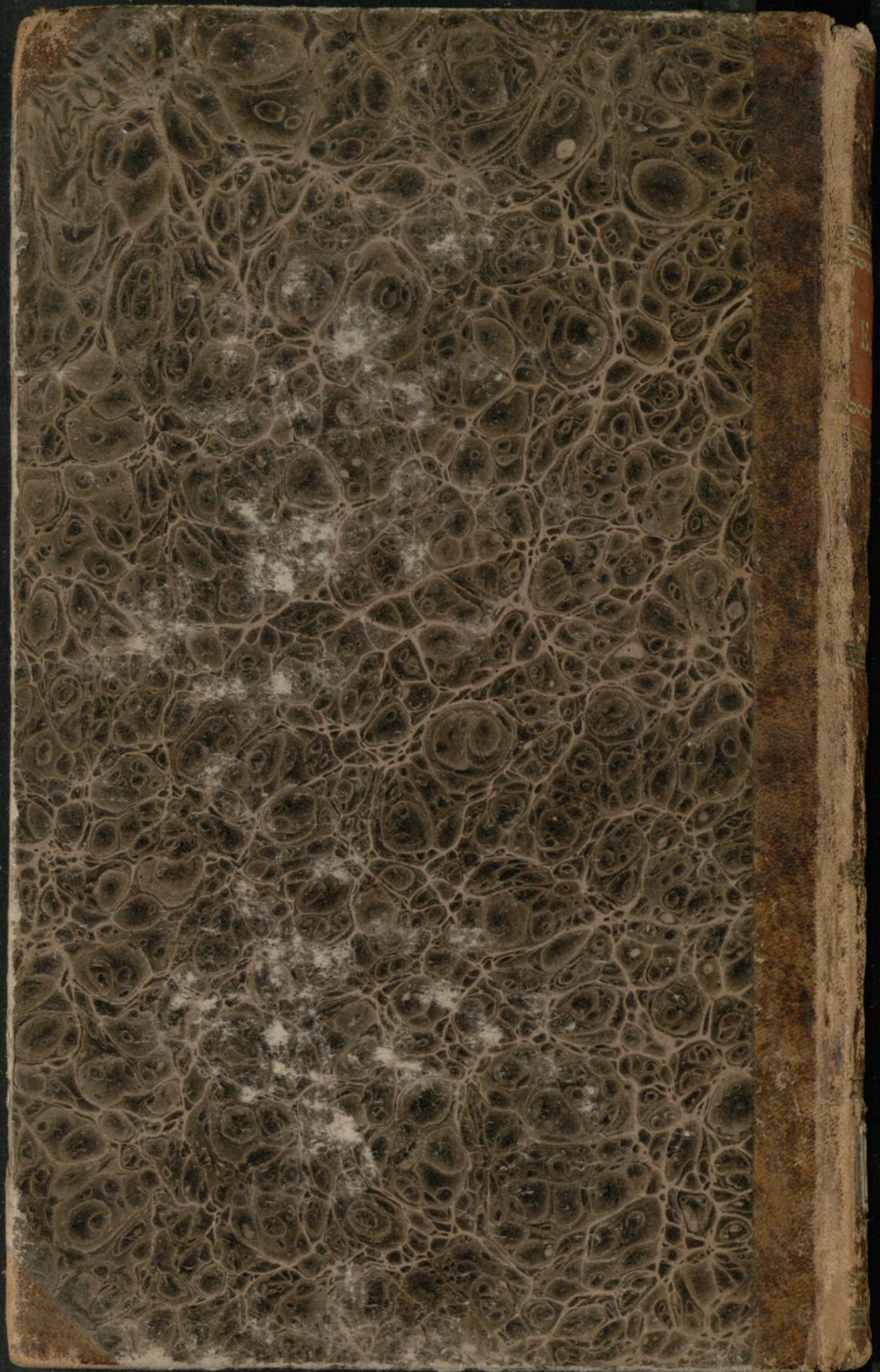
kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Neḥemyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 578 [1817/1818]

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9606](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9606)

32

7/16/4

היה לך שם לומר לך שיש
לך שם לומר לך שיש
לך שם לומר לך שיש

לך שם לומר לך שיש
לך שם לומר לך שיש
לך שם לומר לך שיש
לך שם לומר לך שיש
לך שם לומר לך שיש

50-

קריה נאמנה

ספר

נהמיה

מיט איבערזעטצונג אונד ביאור

פאן

דוד אַטמענוואַסער אונד היימאַן שוואַבאַכער .

גם הצגתי בו פירוש הנשר הגדול רש"י ז"ל.

וכלום אליו פירוש מכלל יופי , סכל דבריו
כנוסף ספיר ויהלום , מבאר בקצרה כל סתור
ונעלם .

פירדא

בבית ובדפוס החורני כהר"ר איצק
ובנו כה' דוד צירנדארף יצ"ו .
בשנת ה'תקע"ח לב"ע .

שְׁמֵי שָׁמַיִם

וְעַל

אֲרָצוֹת

וְעַל כָּל הַיְּצִרֹת וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים

נחמיה

נחמיה א

א א דברי נחמיה בן חכליה ויהי

בחדש כסלו שנת עשרים

ואני הייתי בשושן הבירה : ב ויבא הנני

אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה ואשאלם

על יהודים הפליטה אשר נשארו

מן השבי וער ירושלים : ג ויאמרו לי

הנשארים אשר נשארו מן השבי שם במדינה

ברעה גדלה ובתרפה וחומות ירושלים מפרצת

ושעריה נצתו באש : ד ויהי כשמעי את

הדברים האלה ישבתי ואבכה ואת אבלי ימים

ואהי צם ומתפלל לפני אלהי השמים :

ה ואמר אנא יהוה אלהי השמים היא הגדול

והגדול

ר ש " י

א (א) דברי נחמיה וגו' • מואן וחלך כתב נחמיה ספר זה : שנת

עשרי' היא שנת עשרי' לדריוש המלך שהוא ארתחששתא

וזמסכת ר"ה מואנו שנת עשרים שנת עשרים לג"ס מן הכתוב שנאמר

למטה ויהי בחדש ניסן שנת ד' לארתחששתא וגו' ומחדש תשרי היו מונין

לחשבון השנים ועל כן נאמר כאן ויהי בחדש כסלו שנת ד' וגו' הוא כסלו

הבא לאחר תשרי ולמטה נאמר ויהי בחדש ניסן שנת ד' וגומר הוא ניסן

שנאותה שנה ואינו יכול לפתור ולומר מניסן היו מונין לחשבון שנותיהם

ואתו מעשה הכתוב למטה שנאמר ויהי בחדש ניסן וגומר היה קודם מעשה

זה שנאמר ויהי בחדש כסלו שנת ד' וגומר ואין מוקדם ומאוחר בהם דבר

זה אינו יכול לפתור ולומר והפרשיות ושכיתות שאף אותו מעשה של פרשה

שנייה לא היתה כי אם בשביל מעשה זה של פרשה זאת ראשונה :

(ב) אחד מאחי • אחד נחזירי : ואשאלם על היהודים וגו' • שאלתי

לחס על ענין פליטת היהודים אשר נשארו בירושלם מן השבי של בבל :

שפליטה • על שם שגלו מעלות בבל : ועל ירושלים ועל ענין העיר שאלתי

אליהם

א
א
א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
רע
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
רע
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י . ב

א [א] ויָאָרְסַע דַּעַז נַהֲמִיָּה זָאָהֵן חֲכַלִּיָּהּ זֵי .
 אִים צוּאָנְצִיגְזוּטֶען יֶאָהֲרַע [דַּעַר רַעגִירוּנְג דַּעַז אַרְחַחֲשַׁחְתָּא] ,
 אִים מֶאָנְאָמַהֶע כֶּסְלוֹ , וּוְאָר אִיךְ אִינ דַּעַר הוּיִפֶּטְשִׁמְאָדֶט שׁוּשׁן ,
ב [ב] דַּא קָאָם חֲנַנִּי , אִינְעֶר מִינְעֶר פֿרִינְדֶע , מִיט מַעֲהֲרַעֲרֵן
 מַעֲנַנְעֶרן אַוּיז יְהוּדָה צוּרִיק . אִיךְ עֶרְקוּנְדִיגְטֶע מִיךְ נֶאָךְ דַּעַם
 רַעוּטֶע דַּעַר יְהוּדִים , וּוְעֲלַכְעֶר פֿאָן דַּעַן אַוּיז דַּעַר גַּעפֿאַנְגֶענֶט .
 שְׂאָפֶט צוּרִיקְגַּעקֶעֶהֲרַטֶען אִיבֶרִיג גַּעכֿלִיעֶכֶען וּוְאָר , אֹנְדֶע נֶאָךְ
 יְרוּשָׁלַיִם . [ג] אֹנְדֶע זִיאַ עֶרְצַעֲהֲלַטֶען : דַּעַר רַעוּט , וּוְעֲלַכְעֶר
 פֿאָן דַּעַן אַוּיז דַּעַר גַּעפֿאַנְגֶענְשְׂאָפֶט צוּרִיקְגַּעקֶעֶהֲרַטֶען אִיבֶרִיג
 בְּלִיב , לַעֲבַט אִינ יַעֲנַעֲר פֿרֶאָפִיגִין אִינ גֶּרָאָסֶעם עֲלַעֲנַדֶע , אֹנְדֶע
 אִינ פַֿעֲרָאָכְטוּנְג ; יְרוּשָׁלַמִז מוּיַעֲרֵן זִינִי נֶאָךְ רֹאִינְעֵן , אֹנְדֶע
 דַּעוּוַען מַהֲאָרַע בֶּרֶאָנְדֶשֶׁטֶעֶטֶמַעֲנֵן . [ד] אַלוּ אִיךְ דִּוַּע נֶאָכֶרִיכֶט
 הַעֲרַמֶּע , זַעֲצַמֶּע אִיךְ מִיךְ אִינּוּאָם , אֹנְדֶע וּוּיַינְטֶע . אִיךְ
 מַרוּיַעֲרַטֶע מֶאָנַע לֶאָנְג , פֿאַזְמַעֲטֶע , פֿלַעֲהַמֶּע דַּעַן גֶּאָטֶט דַּעַז
 הַיִּמְמַעֲלוּ אֵן , [ה] אֹנְדֶע בַּעֲמַעֲטֶע : אַךְ עוּוִיגֶעֶר ! הַעֲדֶר דַּעַז
 הַיִּמְמַעֲלוּ

ב י א ו ר

א (א) נחמיה וגו' , דעות החכמים השונים בענין הכפר הזה , תמצא
 בהקדמה הכוללת , אשר הכתבנו לך , קורא נעים !
 בהקדמתנו האשכנזית לכפר עזרא . שגור עשרים , לארשתחששתא המלך
 (להלן ב' א') . (ב) הווא , וכו' סנני והאנשים אשר עמו בלו מארץ יהודה ,
 ק' הוא לדעת מסדר הטעמים . (ד) ישבתי , ישנתי משומם (מדברי
 הראב"ע)

ד י ש " י

אליהם : (ג) ויאמרו לי . השיבו לי על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון
 תחלה על ענין היהודי' ואחר כך על ענין החומות והשערים : הנשאלים
 שם וגו' . אותם היהודים אשר נשאלו שם במדינת ירושלים . הם
 נחונים ברעה גדולה ובחרפה לפי שהחומות בוזזים ושוללים אותם :
 וחומות ירושלים מפורגות . וחומת העיר הרי היא פרומה והשערים
 שרופים באש כקדמתן שישראל לא בנו חומות העיר ושעריה כי הם צננין
 בנת המקדש לבדו : נלתו . כמו נוצות (ס"ח נלתו כמו נהלו) :
 (ד) ימים . כמה ימים : (ה) אלה . לשון בקשה ותחנון : (ו) קשתת .
 כש

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י .

היממעלו , דער דוא אללמעכטיג , גראם אונד פֿורכטבאר ביזט ,
 דער דוא דיינען בונד העלטוט , אונד גנאדע ערצייגוט דענען ,
 דיא דיך ליעבען , אונד דיינע געבאָטע בעאָבאָכטען ; [ו] לאַס
 דאָך דיין אָהר אונד אויגע אויפֿמערקזאָם זיין דאָז געבעט
 דיינע קנעכטע צו ערהערען , וועלכעו איך יעצט פֿיר דיא
 קינדער איוראָעלו , דיינע דינער , טאָג אונד נאַכט פֿאַר דיר
 בעטע , אונד אין וועלכעם איך איין טרייעו בעקעננטנים אַבלענע
 פֿאַן דען זינדען דער קינדער איוראָעלו , דיא וויר אַללע בע
 גינגען , דען איך איך אונד מיינע פֿאַמיליע האָבן געזינדיגעט .
 [ז] יא , וויר האָבען אונז שווער געגען דיך פֿער
 גאַנגען , האָבען ווערר דיא געבאָטע , נאָך דיא געועטצע ,
 נאָך דיא רעכטע בעאָבאָכטעט , וועלכע דוא דורך דיינען דינער
 משה בעפֿאַהלען האָט . [ה] זייא אָבער דערייניגען פֿער
 הייסונג איינגעדענק , וועלכע דוא דורך דיינען דינער משה
 ווערדען ליעסעט , אינרעם דוא שפֿראַכעזוט : ווען איהר טריי
 לאָז האַנדעלט , ווילל איך איך אונטער דיא פֿעלקער צער
 שטרייען , [ט] ווערדעט איהר אָבער צו מיר צוריקקעהרען ,
 מיינע געבאָטע בעאָבאָכטען , אונד אויזאיבען , דאָן ווילל איך
 אייערע פֿערשטאַסענע , אונד בעפענדען זיא זיך אפֿ ענדע דעו הימ
 מעלו , ווידער איינזאַממעלן , אונד זיא אַן דען אָרט ברינגן ,
 דען איך ערקאָהרען האָבע מיינען נאַמען דאָרט וואָהנען צו
 לאָזען . [י] זיא זינד יא דיינע קנעכטע , עז איזט יא דיין פֿאַלק ,
 וועלכעו דוא מיט דיינער גראָסען מאַכט אונד שטאַרקען האַנד
 בעפֿרייעט האָט . [יא] פֿערלייהע אַלואַ , אָ הערר ! איין
 אויפֿמערקזאָמע

ב י א ו ר

הראב"ע , זכן תרגומו . (ז) חיוס , אלת היס תורה נס על היס ,
 נס על זמן ההוא . (ז) חבר חבלנו , ענין השחטה , והמקור מחובר עם
 הסעל מורה תמיד על הזק הפעולה כידוע , ואלת כוונתנו בתרגומנו האזכרי
 צאלת

והנורא שמר הברית והסדר לאהביו ולשמרי
 מצותיו : ו תהי נא אונגה קשברת ועיניך
 פתוחות לשמע אל תפלת עבדך אשר אנכי
 מתפלל לפניך היום וזמם ולידה על בני
 ישראל עבדיך ומתודה על הטאות בני
 ישראל אשר חטאנו לך ואני ובית אבי
 חטאנו : ו חבל חבלנו לך ולא שמרנו את
 המצות ואת החקים וארתי המשפטים אשר
 צוית את משה עבדיך : ה זכר נא את
 הדבר אשר צוית את משה עבדך לאמר
 אתם תמעלו אני אפיץ אתכם בעמים :
 ט ושבתם אלי ושמרתם מצותי ועשיתם
 אתם אם יהיה נדחכם בקצה השמים משם
 אקבצם והבואתים אל המקום אשר בחרתי
 לשכן את שמי שם : י והם עבדיך ועמך
 אשר פדית בכסף הגדול ובידך החזקה :
 יא אנה אדני תהי נא אונגה קשברת אל

תפלת

והביאתים קרי

ר ש י

כמו קושצת כי כאשר יאמר מלכז אובז כן יאמר מן קטז קושצ וקושצת :
 (ז) חבול • שס דבר • לשון השחתה וחי"ת ננקדת בחטף פתח הויני
 יכול לפותרו כלשון פעול שהם כן הים לו לנקד חי"ת בקמץ גדול : חבלט •
 לשון השחתה כמו (דניאל ו') חבולא לא עבדת וכן חבדו מנחם : (ט) חס
 יהיה נדחכם • כענין שנאמר חס יהיה נדחך וגומר (דברים ל') :
 (יא) חנא ה' תהי נא אונג קשברת • בתחלת תפלתו אמר לשון זה של תחנה וכן
 לאחר

ביוט
 ונען
 לאם
 עבעט
 דיא
 דיר
 בלענע
 בע
 געט
 פעה
 ע
 דינער
 פעה
 משה
 טריני
 צער
 רען
 איך
 הימ
 ינגן
 קן צו
 לק
 האנד
 איץ

יום
 כר עט
 אלפני

נחמיה א ב

תפלת עבדך ואל־תפלת עבדך החפצים
ליראה את־שמוֹךְ וְהִצְלִיחֵה־נָא לְעַבְדְּךָ הַיּוֹם
וּתְנֵהוּ לְרַחֲמִים לְפָנַי הָאִישׁ הַזֶּה וְאֲנִי הַיִּירָאִי
מִשָּׁקָה לַמֶּלֶךְ :

ב א וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ נִסָּן שְׁנַת עֶשְׂרִים
לְאַרְתַּחְשַׁסְתָּא הַמֶּלֶךְ יוֹן לְפָנָיו
וְאִשָּׁא אֶת־הַיּוֹן וְאַתְנָה לַמֶּלֶךְ וְלֹא־הָיִיתִי רַע
לְפָנָיו : ב וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ מַדּוּעַ פָּנֶיךָ
רָעִים וְאַתָּה אֵינְךָ חוֹלָה אִין זֶה כִּי־אִם רַע לִבִּי
וְאִירָא חֲרָבָה מְאֹד : ג וַאֲמַר לַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ
לְעוֹלָם יְחִיָּה מַדּוּעַ לֹא־יָרְעוּ פָנַי אֲשֶׁר הָעִיר
בִּירְתִּי־קְבָרוֹת אֲבֹתַי חֲרָבָה וּשְׁעָרֶיהָ אֲכָרוּ
בְּאִשׁ : ד וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ עַל־מַה־זֶּה אָתָּה

מבקש

ש"י

לאחר תפלתו : לעצדך היום וגו' . כך היה מתפלל על עצמו : לפני
האיש . הזה לפני המלך : משקה . כמו (ראשית מ') משקה למלך מזרים
וזו שפרשתי למעלה (עזרא ז') כדברי רבותינו התרשתח הוא נחמיה :
ב (א) לארתחשסתא . הוא דריוש ועל שם המלכות נקרא כך : יין לפניו .
הביאו יין לפני המלך בחצר : ואשא את היין . ואנכי נשאתי את כוס
היין ונתתיכו למלך וכך הוא המנהג שהוציאו יין בחצר המלך אינו נושאו
ונתנו למלך אבל שר המשקים מקבל כוס היין מיד המציא והוא נושאו
ונתנו למלך : ולא הייתי רע לפניו . ואני לא הייתי רגיל להיות רע
לפניו ברוע פנים כי אם שמה וטוב לב ועתה הייתי זועף ברוע פנים :
(ב) ואתה אינך חולה . וכרי אין אתה חולה : אין זה . אין המעשה
הזה כי אם רוע לב שיש בלצנך עלי להמיהני כסם המות בשתיית כוס זה :
ואירא הרבה מאד . ונתיראתי מאד על כך שלא יעליל עלי המלך עלילה :
ג (ג) מדוע לא ירעו פני . מדוע לא יהיו פני רעים : אשר העיר .
ירושלם

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י

אויפמערקואמען אָהר דעם געבעטע דייגען קנעכטען, אונד דעם
 פלעהען דיינער דיענער, דיא זיך ווידער זעהנען, דיינעם
 נאמען עהרפֿורכט צו בעצייגען; לאַס דיינעם קנעכטע זיין היי.
 טיגעז אונטערקעהמען געלינגען, לאַס איהן ערבאָרמונג פינדען
 פֿאַר דיועם מאַננע [דעם קעניגע]: איך וואָר דעז קעניגז מונדשענק.
ב [א] אים מאַנאָטהע זי סן, אים צוואַנציגזטען רעגירונגז.
 יאָהר דעז קעניגז ארתחשסתא, האַטטע דערזעלבע וויין פֿאַר
 זיך, איך נאָהם דען וויין, רייכטע איהן דעם קעניגע; אונד
 דאָ איך נאָך ניא מיסמיטהיג פֿאַר איהם ערשיענען וואָר,
 [ב] שפראַך דער קעניג צו מיר: וואָרום זיעהעסט דוא הייטע
 זאָ בעטריבט אויז, דוא ביסט יאָ ניכט קראַנק? זיכער איזט
 דאָז געוויזען ניכט ריין. איך געריטה אין גראַסע פֿורכט,
 [ג] אונד אַנטוואַרטעטע דעם קעניגע: אָ דאָס דאָך דער קעניג
 עוויג לעבע! וויא זאָללט' איך ניכט בעטריבטען מוטהען זיין,
 ליגט יאָ דיא שטאַדט, אין וועלכער דאָז גראַב מיינער עלטערן
 איזט, פֿערוויזטעט, זינד יאָ איהרע טהאַרע איין רויב דער פֿלאַם.
 מע געוואַרדען! [ד] אונד אַלז דער קעניג מיך פֿראַגטע: וואָז ווינ.

שעזט ב י א ו ר

צמלת (שווער). (יא) ואני וגו', המלך הזה הוא בעין הקדמה לספור הנא.
ב (א) ולא הייתי רע לפניו, כי חסן טירותי (הראב"ע). (ב) רע
 לב, מדאג זלכך על דבר רע, אשר עשית, או אשר התככלת
 לעשות. (ד) ואחפלה, במקשתי. (ה) אם על המלך וגו', שני דברים
 בקש

מ כ ל ל י ו פ י

א (ו) קשבת שם האר: (ז) הבל, שם ענין השחחה.
 (יא) והצליחה, מלעיל.
ב (א) ולא הייתי רע לפניו, פירוש ער היום לא הייתי רע לפניו
 אלא שמח וטוב לב והיום כשראה אותי כך שאלני מדוע
 פניך

ר ש"י

ירושלם שהיה בית קברות אבותי חרב: על מה אתה מנקה. אי זה
 דבר הנקש מומי ואעשה לך: (ד) ואחפלה. ואמרתי לפני המלך בתפלתי

תרגום אשכנזי

שעומט דוא אלוא? בא ריעף איך דען גאמט דעו היממעלו אן .
 [ה] אונד אנטווארטעטע: ווען דיא זאכע דעם קעניג גע.
 פעללט, אונד אויך דיין קנעכט פאר דיר געפאללען פינדעט,
 [ווינשע איך] דאס דוא מיך הינציעהען לאזעוט נאך דעם לאג.
 דע יהודה, נאך דער שטאדט, ווא דאן גראב מיינער עלטערן
 איזט, אום דיועלבע ווידער אויפצובויען. [ו] יעצט פראגטע
 מיך דער קעניג [דיא געליבטע זאם איהם צור וויטע]: וואן
 ווילזט דוא ריווען, אונד וואן ווידער צוריקקעהרען? איך בעשטימט.
 טע איהם דיא צייט, אונד ער ווילליגטע איין מיך צידען צו
 לאזען. [ז] נון שפראך איך נאך צום קעניגע: ווען עו דיר,
 א הערר, דאך געפיעלע, מיר שרייבען אויפערטיגען צו לאזען
 אן דיא לאנדפאלענער אין דער געגענד דעו שפראמען, דאס
 זיא מיר זיכערעו געלייטע געבען, ביז איך אין יהודה אנקאמטע;
 [ח] אונד אויך איין שרייבען אן דען קעניגליכען פארסטבע.
 אמטען אסף, דאס ער מיר האלץ ליפערע דיא טהארע דעו
 שלאסהאפען, וועלכער דען טעמפל אומגיכט, אונד דיא דער
 שטאדטמויער דאריוו צו ציממערן, אונד צור ערבוואונג איינע
 הויעו, אין וועלכעם איך וואהנען ווערדע. דער קעניג ליעם
 מיר דיא שרייבען אויפערטיגען; זא גיטיג וואלטעטע דיא
 האנד

כ י א ו ר

בקש נחמיה מן המלך; (א), שיתרצה המלך לבנין ירושלים, (ב), שיכתב
 לי אתו להפקידתו על הבנין הזה. (ו) עד מתי וכו', תרגמו לפי דעת רש"י
 א"ל. (י) לבקש וגו', שכל מנמתו ובקשת לבנו היא טובת ישראל.
 (יב) בה

ס כ ל ל י ו פ י

פניך רעים. (ג) לא ידעו, ענין דעה. (ז) והשגל, נקראת
 בן האשה על דרך המשכב כמו שהיא בכתוב ישכבנה ישגלנה.
 (ז) פתוות, שרשו פחה והנפרד פחה והקבוץ בלמ"ד הפועל נראית
 והיא סמוך וענינו נגידים: (ח) שמר, שלא יכנס אדם בו.
 הפרדס, היא גן עצי המאכל. לקרות, ענינו תיקון הקורות וכסות
 בת

נהמיה כ ה

מבקש ואתפלל אל-אלהי השמים : ה ואמר
למלך אם-על-המלך טוב ואם-יטב עבדך
לפניך אשר תשלחני אל-יהודה א-עיר קברות
אבתי ואבננה : ו ואמר לי המלך והשגל
ושבת אצרו עד-מתי יהיה מהלכך ומתי
תשוב ויטב לפני-המלך וישלחני ואתנה לו
זמן : ו ואמר למלך אם-על-המלך טוב
אגרות יהנו-לי על-פחוזת עבר הנגר אשר
יעבירוני עד אשר-אבוא א-יהודה : ה ואגרת
א-אסף שמר הפרדס אשר למלך אשר יתן
כי עצים לקרות את-שערי הבירה אשר לבית
ולחומת העיר וקבית אשר-אבוא אליו ויתן

לי

ר ש"י

מן יהי רצון מלפני אלהי השמים שתמלא שאלתי ובקשתי : (ה) אשר תשלחני
שתתן לי רשות לעלות לירושלם ולבנותה : (ו) ויאמר לי המלך . בשעה
שדבר אלי המלך היתה אשתו המלכה יושבת אלנו . והשגל אשתו המלכה
כענין שנאמר (דניאל ח') שגלתיה ולחגתיה . שכן נוהג המקרא לכתוב
המלכה אל הפלגש נשיו ופלגשיו כמו מלכות ופלגשים (שיר ו') : עד והיה
יהיה מהלכך . מתי תרצה שיהא מהלכך ומסעך ומתי תשוב ומתי דעתך
לחזור : וישלחני . נתן לי רשות ללכת . ונתתי לו זמן לחזור : (ז) אגרות יהנו
לי . סופריך על רשותך ודעתך חתומות בחותמוך : לפחוזת של עבר הכהר .
של גר ארץ ישראל : אשר יעבירוני . ויתירוני לשלום : עד אשר אבוא
לירושלם אשר במדינת יהודה : (ח) ואגרת אל אסף . ותשלח כתב אגרת
אל אסף : שמר הפרדס . ממונה היה על היערים אשר למלך :
לקרות . משקל חזק לעשות תקרות וקורות לשערי צרות הר הבית
שהרי בית המקדש בנו בצניימו אל כל שערי חומת הר הבית וחומת החצר
אשר סביב בית המקדש לא בנו עדיין : ולחומת העיר . ולעשות קורות

לחומת ב 2

נחמיה ב

לִי הַמֶּלֶךְ כִּיד־אֱלֹהֵי הַטּוֹבָה עָלַי : ט וְאָבּוֹא
 אֶל־פְּחָוֹת עֶבֶר הַנְּהַר וְאֶתְנָה לָהֶם אֶת אֲגָרוֹת
 הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח עִמּוֹ הַמֶּלֶךְ שְׂרֵי חַיִל וּפְרָשִׁים :
 י וַיִּשְׁמַע סַנְבַלַּט הַחֹרֶנִי וְטוֹבִיָּה הָעֶבֶד הָעַמִּי
 וַיִּרַע לָהֶם רָעָה גְדֹלָה אֲשֶׁר־בָּא אָדָם לְבַקֵּשׁ
 טוֹבָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל : יא וְאָבּוֹא אֶל־יְרוּשָׁלַם
 וְאֶהְיֶה שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה : יב וְאֶקּוּם לִיְהוָה
 אֲנִי וְאֲנָשִׁים מֵעַמְּי וְלֹא־הִגַּדְתִּי לְאָדָם
 מָה אֱהִי נֹתֵן אֶל־לְבִי לַעֲשׂוֹת לְיְרוּשָׁלַם וּבְהִמָּה
 אֵין עִמִּי כִּי אִם־הִבְהִמָּה אֲשֶׁר אֲנִי רֹכֵב בָּהּ :
 יג וְאֶצְאָה בְּשַׁעַר־הַגִּיָּת לִיְהוָה וְאֶל־פְּנֵי עַיִן
 הַתְּנִיץ וְאֶל־שַׁעַר־הָאֲשָׁפֹת וְאֱהִי שֹׁבֵר בְּחוֹמוֹת

ירושלם

ר ש י

לחומת העיר : ולבית אשר חנא חלוי. ולעשות בית אשר חשב צו לצורכי :
 ויתן לי המלך. את כל אשר שאלתי ממנו : כיד. כפי ידו של הקצ"ה
 פהיתה טובה עלי להצלחתי : (ט) ואתנה להם את חגרות המלך.
 למען יתירוני לשלום : שרי חיל ופרשים. שלח המלך עמי לכבודי למען
 אלך לשלום : (י) וישמע סנבלט וגומר. כאשר שמענו שבחתי לבקש טובה
 על ישראל ולבנות חומות ירושלים וירע בעיניהם כי היו צרי יהודה
 ובנימן : (יא) ואהי שם ימים שלשה. הייתי בירושלם ימים שלשה
 ולסוף שלשת ימים קמתי בלילה חני ואנשים מעטים עמי ולא הגדתי
 לשום אדם את אשר נתן הקצ"ה בלבי : (יב) ובהמה אין עמי. כי
 כל האנשים מעטים אשר עמי הלכו ברגליהם חבל חני לבדי הייתי
 דוכב על בהמה שלא היו רוצים לרוכב על סוסיהם למען יהיו יוצאים
 מן העיר בנינעא בלא ידיעת אדם והם הלכו לשבור ולהפיל חומות
 העיר בלילה ולהרבות פרעותיה למען יהיו בני העיר למחר להוטים
 ומפרכים בענה אחת עם נחמיה לבנות חומות העיר. וכן מוכיח

המעשה

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י י

האנד מיינען גאטטען איבער מיך • [ט] איך קאם ביא דען
לאנדפֿלעגערן אין דער געגענד דען שטראָמען אָן , אונד איבר .
גאָב איהנען דיא קעניגליכען שרייבען ; ביז צו איהנען לים
מיך דער קעניג פֿאָן קריגזאָבערן אונד רייטערייא געלייטען •
[י] אלו סנבלט דער הרני אונד דער עמניטישע אונטערטהאָן
טוביה הערטען , דאָס איין סאָן געקאָממען זייא , דעם
אוזראָעלו וואָהל אָם הערצען ליגט , מיספיל עז איהנען זעהר •
[יא] איך אָבער קאָם גליקליך אין ירושלים אָן , פֿערוויילטע
דאָרט דרייא טאָגע , [יב] אונד מאַכטע מיך דאָן מיט דען
וועניגען מענגערן , דיא בייא מיר וואָרען , דען נאָכטז אויף ,
אָהנע יעמאָנדן צו ענטדעקקען , וואָו מיר גאָטט אין דאָז הערץ
געגעבען וועגען ירושלים צו אונטערנעהמען ; אויך האָטטע איך
קיין טהיר בייא מיר , אָלו דאָזיעניגע , אויף וועלכעם איך
ריטט • [יג] איך צאָג דען נאָכטז דורך דאָז טהאָלטהאָר •
גינג דיא שלאַנגענקוועללע פֿאָראיבער , נאָהם מיינע ריכטונג
דעם מיזטטהאָרע צו , אונד בעטראַכטעטע דיא מויערן ירושלים'ז •

דיא

ב י א ו ר

(יב) בה • כמו עליה • (יג) שובר , מן ויסבר להאציל (דניאל ז' כ"ה) •
ומלשון חכמינו ו"ל סברא , והטעם , הייתי חושב ומעיין בחומות (הראש"ע) •
(יד) ואעבד

ל ק ט ש כ ח ה

ב (יג) ורש"י פירש ויהי שובר ענין שזירה שהיה שובר ומפיל
חומות העיר כלילה להרבות פרצות למוען יהיו בני העיר
למוחר להוטים ווסכנימים צענה אחת עם נחמיה לבנות חומות העיר •
ובמלת אשר המפרושים מ"ם פתוחה בסוף תיבה ובהפך זה לסרסם
המשרה מ"ם למרבה סתומה בלחצו תיבה ויש צו דרש כלשר יסתמו
חומות

ר ש י

המעשה בתוך הפרשי' : (יג) והנחה בשער הגיא • ינחתי בלחתי
שער כלילה עם האנשים אשר עמי ולמד לחותו מקום של עין התנק
ולחוחו

תרגום אשכנזי

דיא דארנידער לאגען , אונד דערען טהארע איין רויב דער
פלאטמע געווארדען זינד . [יד] פאן דא וואללמע איך נאך
דעם קוועללטהארע אונד קעניגזטייכע הינאיבער , קאנמע אבער
פיר דאן טהיער אונטער מיר קיינען ארט צום איבערזעטצען
פינדען , [טז] איך ריטט אלזא - נאך וואר עז נאכט -
דאן טהאל אויפוערמו , בעטראכטעטע אויך דארט דיא מויער ,
זוענדעטע אום , אונד קאם אוייער צוריק דורך דאן טהאלטהאר .
[טז] זעלבוט דיא פארנעהמוטען [דער יהודים] , זואוסטען
ניכט , וואהין איך געגאנגען וואר , אונד וואן איך צו טהון
אים זיננע האטטע , דען ביו דאהין האטטע איך ווערער דען
טהודים , נאך דען פריסטערן , נאך דען ערעלן אונד פארנעהטן ,
אדער אויך נור דען ארבייטזלייטען מיין פארהאבען ענמדעקט .
[יז] יעצט אבער שפראך איך צו איהנען : איהר זעהעט ,
אין וועלכער אונגליקליכען לאגע וויר זינד , נאך איזט ירושלים
פערוויסטעט , נאך זיעהעט מאן שטאטט דער טהארע בראנד .
שטעטטען נור : קאממט , לאסט אונז ירושלים ז מויערן אויפ .
בויען , אונד ניכט לענגער איין געגענשטאנד דער פערנאכטונג
זיין ! [יח] אויך זאגטע איך איהנען , וויא גיטיג מיר דיא

מאכט

ביאור

(יד) זאעבר וגו' , דכתי לעבור , ולא יכולתי , כן הוא לדעת רש"י ז"ל .
(טז) לעבור חחתי . הפך הוא וכן הפירוש , ואין מקום לכהמה אשר תחתי
לעבור . (טז) וליחר וגו' , אף להאומנים , אשר ידעתי שאכטך להם במעשה
הבנין לא הגדתי עד עתה , שיש בלבי לבנות . (יח) ויחזקו וגו' , באיורה
וצמעה

מכלל יז פי

בחן הכיר . (יב) רכב ביה , הכיר תשמע במקום על כמו עליה .
(יג) ואהי שבו , ענינו חושב מלשון דכתתו ז"ל סברא . (טז) וחסגנים ,
הם השרים הגדולים .

3 (ג) המה

ירושלים אשר-המ' ופרוצים ושעריה אכלו
 באש: יד ואעבר אל-שער העין ואל-ברכת
 המלך ואין-מקום לבהמה לעבר תחתי:
 טו ואהי עליה בנחל לילה ואהי שבר בחומה
 ואשוב ואבוא בשער הגיא ואשוב: טז והסגנים
 לא ידעו אנה הלכתי ומה אני עשה וליהודים
 ולכהנים ולחורים ולסגנים וקיתר עשה
 המלאכה עד-כן לא הגדתי: יז ואומר
 אליהם אתם ראים הרעה אשר אנחנו בה
 אשר ירושלים חרבה ושעריה נצתו באש רבו
 ונבנה את-חומת ירושלים ולא-נהיה עוד
 חרפה: יח ואגיד להם את-יד אלהי אשר-

היא

מ' פתחה בסוף תיבה

ד ש י

ולחנותו שער האשפות שבחומת העיר והייתי פורץ בחומה והחומה היתה
 נוחה להפילה ולפרוץ בה לפי שהיתה שרופה זאש: אשר הט פרוצים •
 שהם אותם מקומות סיו פרוצים וחס פרצו בהם יותר: (יד) ולעבור
 אל שער העין • רציתי לעבור אל אותן מקומות שבחומת העיר ובחנותן
 פרצו ואין מוקם בחנותן פרטת לעבור כיניחם רוב על הכסמות שהיו
 פרצות קטנות: (טו) ואפי עולה • והייתי עולה מנד אחר צלילם
 והייתי שובר בחומה עם האנשים אשר עמי: ואשוב נאבא • וכאשר חזרתי
 בחתי דרך שער הגיא: (טז) והסגנים • אשר צעיר לא היו יודעין
 לסיכן הלכתי ואת המעשה אשר עשיתי: עד כן • עד עתה: (יז) ואומר
 עליהם • למחר אמרתי להם: ולא נהיה עוד חרפה • שלא יהיו
 צרינו בזוזים ושוללים אותנו: (יח) את יד אלפי • אשר נתן לי הן
 והנלחם

ל ק ט ש כ ח ה

חומות ירושלים שהם פרוצים כל זמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרוצים ואל
 תפתח המערה שהיא סחומה עד מלך המשיח:

י (י) א

היא טובה עלי ואף דברי המלך אשר אמר-
 לי ויאמרו נקום ובנינו ויחזקו ידיהם לטובה :
 יש וישמע סנבלט החורני ומכירהו העבד
 העמוני וגשם הערבי וילעגו לנו ויבזו עלינו
 ויאמרו מה הדבר הזה אשר אתם עשים העל
 המלך אתם מודים : כ ואשוב אתם דבר
 ואומר להם אלהי השמים הוא יצליח לנו
 ואנחנו עבדיו נקום ובנינו ולכם אין חלק
 וצדקה וזכרון בירושלם :

ג א ויקם אלי שוב הכהן הגדול ואחיו הכהנים
 ויבנו את שער הצאן הכזה קדשוהו
 ויעמידו דלתותיו ועד מגדל המאה קדשוהו
 עד מגדל חננאל : ב ועל ידו בנו אנשי

ירחו

ר ש"י

והצלחה לפני המלך : לטובה . הכל נחכונו לטובה . לבנות חומת
 העיר ומגדליה : (יש) וילעגו . כאשר שמעו השרים שמועת בניין חומת
 העיר היו מלעיגים עלינו : העל המלך . אם על המלך אתם מורדים
 לבנות חומת העיר כדי למרוד זו : (ב) ולכם אין חלק . מה לכם
 לבניין חומת העיר הזאת כי אין לכם חלק זה :

ג (א) שער הצאן . כך שמו של שער : המה קדשוהו . לאותו שער
 בקדושת העיר : דלתותיו . של שער : ועד מגדל המאה . כך שמו של
 מגדל : (ב) ועל ידו . אלל ידו בסמוך לו של כל צונה וצונה שבנו אותו
 בניין של שער הצאן : בנו אנשי יריחו . שכך היו מנהגם הללו היו צונים כאן
 בחומת העיר עד תשלום בניינה המוטל עליהם והאחרים היו צונים סמוך
 לבניין הראשון וכך היה מנהגם בזה אחר זה עד שבנית כל החומה :
 ועל . כמו (במדבר ב') ועליו מטה מטה וכן פתרונו סמוך
 לבניין

ה ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י •

מאכט מיינען גאטמען וואר, אונד וואז דער קעניג צו מיר גע.
 שפראכען האטמען, אונד זיא ריפען: אויף, לאסט אונד בויען!
 זיא בעפעסטיגמען זיך אויך אין דעם ענטשלוסע צום גומען
 [יט] אלו סנבלט דער חרני, דער עמניטישע אונטערטהאן
 טביה, אונד דער ערבי גשם דיוען הערטען, העהנטען זיא
 אונד, בליקטען אונד פערעכטליך אן, אונד שפראכען: וואז
 וואללט איהר מיט דיועם אייערען אונטערנעהמען בעצוועקקען?
 וואללט איהר אייך ווידער דען קעניג עמפעהרען? [ך] איך
 אנטווארטמעטע איהנען, אונד שפראך: דער גאטט דען הימ.
 מעלו, דעווען דינער וויר זינד, ווירד אונזער אונטערנעהמען
 געלינגען לאזען; יא, וויר ווערדען אונד אויפמאכען אונד בויען,
 אייך אבער ווירד אין ירושלים ווערער אנטהייל, נאך ערוואר.
 בענען פערדינוט, נאך ריהמליכען אנדענקען בלייבען.

ג [א] נון מאכטע זיך דער האהעפריסטער אלישיב
 מיט זיינען אמטוברידערן, דען פריזטערן, אויף, אונד
 בויעטען דאז שאפטאָר, זיא הענגטען דיא טהארפליגעל אין,
 אונד הייליגטען ען; פאן דעם טהורמע מאה בים צום טהור.
 מע חננאל הייליגטען זיא ען. [ב] נעבען דעם טהארע
 בויעטען דיא איינוואהנער ירחו'ו פאן דער איינען, אונד

זכור

כ י א ו ר

ונמעשה • (יט) ויבנו עלינו, על דרך שאמרה אשכנזי: (פערעכטליך
 אויף איינען העראבבליקקען) • (ך) וצדקה, כל מעשה יושר יקרא צדקה
 בלשון עבר, ובלשון אשכנזי (דיא טוגענד, דאז פערדיענסט).

ג (א) ויקם וגו', הפרשה הזאת מלאה כלה משמות מקומות, אשר היו
 כודעים בזמן כחמיה ליושבי הארץ, ובעבור שעתה אין לנו ידיעה
 מושלמת בדברים האלה, כאשר העיר על זה גם הכשר הגדול הש"י זצ"ל,
 ואין להכריע בזה לא מסבא ולא משיקול הדעת, כמעט מחקור, כי מה
 יועילו חקירות כאלה? ותרגמנו המלות והכתובים כמו שהם לפנינו • (ב) ועל
 ידו, נראה שמוסב על האער, ולא על הכונים, האמורים במסוק ה'ודס,
 כי

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

זכור זָהָן אמריז בויעטע פֿאַן דער אַנדערן זייטע . [ג] דיא
 קינדער הסנאהז בויעטען דאָו פֿישמהאַר , זיא שטעללמֿן דאָו
 געוועלבע הער , הענגטען דיא מהאַרפֿליגעל איין , אונד פֿער ,
 זאָהען עז מיט שלאָם אונד ריגעל . [ד] דורך זיא אויפֿנע ,
 מונדערט בויעטען אויך מרמות זָהָן אוריהז זָהָן דעז הקיץ ;
 משלם זָהָן ברכיהז זָהָן דעז משיוכאל ; אונד צדוק זָהָן
 דעז בענא . [ה] אויך דיא הקועים וואָרען מהעטיג ביים
 בויא , אָב זיך גלייך איהרע פֿאַרגעזעצטען דעם דיענוטע
 איהרעז העררן ענטצאָגען . [ו] דאָו אַלטע מהאַר שטעללמֿן
 יודע זָהָן דעז פֿסת , אונד משלם זָהָן דעז בסודיה ווידער
 הער . זיא בויעטען דאָו געוועלבע , הענגטען דיא מהאַרפֿליגעל
 איין , אונד פֿערזאָהען עז מיט שלאָם אונד ריגעל . [ז] נעבען
 איהנען בעטריבען דען בויא מלטיה דער גבעני , ידון דער
 מרנתי אונד דיא איינוואָהנער פֿאַן גבעון אונד מצפה , וועלכע
 צור געריכטובאַרקייט דעז לאַנדפֿלענערז דיוויטז דעז שטראַמען
 געהערטען . [ח] עויאל זָהָן דעז גאַלדאַרבייטערז חרהיה ,
 אונד הגניה זָהָן דעז רקחים זעצטען דען בויא ווייטער פֿאַרט .

אונד

כ י א ו ר

זי ידו לצון יסיד . (ד) החויק ונו' , הכונים הסניקו זה את זה , וכל איש
 מהם אמן את לבנו לבנין הסומה . (ה) אדניהם , לפי דעת רש"י זכ"ל
 מוסב על הקב"ה , ולדעת האב"ע ז"ל הוא המזכיר המעופה על התקועים ,
 ואלכטו מרנמכו כלשנא דמשמיע למרי אפי . (ו) לכסא תו' , כרסה שפסת
 שבר כהה כונן למשפט כסאו על אנשי גבעון והמכסה . (ט) פלך ,
 משח

ט כ ל ל י ו פ י

ג (ג) המרה קדוהו , ענינו תיקון הקורורה ובמורה בהן הכיור . (ד) ועל
 ידם החויק , כלומר החויק המלאכה וכן ועל ידם החויקו .
 (ה) צורם , נפלדה אל"ף המשך שבמלרז צואר מהמכתב ושרשו צור .
 (ח) ויעובו . ענין בנין ותוק . (ט) שר העי פלך , והוזו הרגום
 כל

יָרְחוּ וְעַל־יָדוֹ בָּנָה זְכוֹר בֶּן־אֲמָרִי : ג וְאֵת
 שַׁעַר הַדְּגִים בָּנוּ בְּנֵי הַסַּנְאָה הַמָּה קְרוּהוּ
 וַיַּעֲמִידוּ דְלֹתָתָיו מִנְעוּלָיו וּבְרִיחָיו : ד וְעַל־
 יָדָם הַחֲזִיק מִרְמוֹת בֶּן־אוּרִיָּה בֶן־הַקּוֹץ וְעַל־
 הַחֲזִיק מִשָּׁלֶם בֶּן־בְּרַכְיָה בֶן־מְשִׁיבָאֵל וְעַל־
 יָדָם הַחֲזִיק צְדוֹק בֶּן־בַּעֲנָנָא : ה וְעַל־יָדָם
 הַחֲזִיקוּ הַתְּקוּעִים וְאֲדִירֵיהֶם לֹא־הֵבִיאוּ צוּרִים
 בְּעֵבֶרֶת אֲדִנְיָהֶם : ו וְאֵת שַׁעַר הַיְשָׁנָה
 הַחֲזִיקוּ יוֹדָע בֶּן־פָּסַח וּמִשָּׁלֶם בֶּן־בְּסוּדְיָה הַמָּה
 קְרוּהוּ וַיַּעֲמִידוּ דְלֹתָתָיו וּמִנְעוּלָיו וּבְרִיחָיו :
 ז וְעַל־יָדָם הַחֲזִיק מְלִטְיָה הַגְּבַעְנִי וַיְדוֹן הַמֶּרְנָתִי
 אֲנָשֵׁי גְבַעוֹן וְהַמְצַפָּה לְכֶסֶף פָּחַת עֵבֶר הַנָּחַר :
 ח עַל־יָדוֹ הַחֲזִיק עֲזִיָּאֵל בֶּן־חַרְהֵיָה צוּרְפִים
 וְעַל

ר ש י

לזניין ידו והמקרא לא דקדק בלשונו פעמים שהוא חומר על ידו ופעמים
 שהוא חומר עליו • ואחריו החזיק : (ג) ואת שער הדגים • כך שם
 השער : היום קרוהו • נתנו הקורות והקרות על השער : קרוהו משקל
 חזק כמו וין קרה דוגמת המוקרה במים עליותיו (תהלים ק"ד) • וקו"ף
 של קרוהו אינה של נהוגה לינקד בחיר"ק בעניין זה מפני רי"ש של אחרים
 כמו ברך (שם י') חרף עשהו (משלי י"ז) וברכתים והיתס' לגוים
 (ראשית י"ז) וחרתים בארצות (יחזקאל כ"ט) : ונעלו • מסגרו
 ששורט"ץ בלע"ז : (ד) החזיק • לבנותו הבניין : (ה) התקועים • כך
 היו נקראים על שם ווקומם שהיה תקוע : ואדיריהם • עשירים של תקוע :
 לא הביאו צוהרם • לא סויעו בעבודת של הקב"ה לבנות חומת העיר :
 (ו) ואת שער הישנה • כך שם : לכסא פחת עבר הנכר • עבר הנכר
 כסא אחד בנה כדי לישב בו אותו פחת של עבר הנכר : (ז) צורפים

נחמיה ג

ועל ידו החזיק הנגיה בן הרקתים ויעזבו
 ירושלם עד החומה הרחבה : ט ועל ידם
 החזיק רפיה בן חור שר חצי פלך ירושלם :
 ועל ידם החזיק ידיה בן חרום ונגד ביתו
 ועל ידו החזיק חמוש בן חשבניה : יא מדה
 שנית החזיק מלכיה בן חרם וחשוב בן פחת
 מואב ואת מגדר התנורים : יב ועל ידו החזיק
 שלום בן הכוזב שר חצי פלך ירושלם הוא
 ובנותיו : יג את שער הגיא החזיק חנון
 וישבי ונזח המה בנוהו ויעמידו דלתותיו
 מנעליו ובתיחיו ואלף אמה בחומה עד שער
 השפות : יד ואת שער האשפות החזיק
 מרמיה בן רכב שר פלך בירת הכרם הוא

יבנו

ר ש י

דאחה משפחה היתה נקראת על שם אומנותם : ויעזבו את ירושלם .
 פלחיה עפר עד החומה הרחבה כדי להחזיקה : (ט) שר חצי פלך
 ירושלם . שר סיה על חצי העם שבירושלם . פלך לשון דוכסות ומלכות :
 (י) ונגד ביתו . נפל חלקו לזנות שהיה ביתו סמוך לחומה מקום של
 חומת העיר : (יא) מדה שנית . מאותה מדה אשר זנה חזירו של מעלה
 גם הוא יזנה כמותו . שנית מדה זננין החומה אינו נופל לומר לשון
 מדה זננין השערים לפי שאין לכן כי אם זננין חלק של חומה שלא זננו
 בכל הפרשה זננין השערים לשון מדה : ואת מגדל התנורים . גם הוא
 זנה אותו מגדל שמו קד כל המגדלים הללו שפרשה היו זנוים זנוות
 העיר סביב : (יב) הוא ובנותיו . שלום ובנותיו החזיקו לזנות הזננין :
 (יג) עד שער האשפות . ושער האשפות לא היה בכלל : (יד) שר
 פלך המלכה . שר ודוכס המלכה : הוא יבנו . הוא היה זונה אותו
 שער

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י י

אונד בעפעזטיגטען ירושלים ביו אן דיא ברייטע מויער .
 [ט] נעבען דאָראַן בויעטע רפיה זאָהן דעו חור , הויפטמאָן
 איבער דיא העלפטע דעו קרייזעו ירושלים . [י] דאָן בויעטע .
 אונד צוואַר געגען זיינעם הויזע איבער , ידיה זאָהן דעו חרומף .
 אונד נעבען איהם חטוש זאָהן חשבניה'ו . [יא] עבעו זאָ
 פיל אַלו דיוער , בויעטען מלכיה זאָהן דעו חרם , אונד חשוב
 זאָהן דעו פחת מואב ; זיא בויעטען אויך דען טהורם חנורים .
 [יב] ווייטער בויעטע שלום זאָהן דעו הלוחש , הויפטמאָן דער
 אַנדערן העלפטע דעו קרייזעו ירושלים , אין געמיינשאַפט מיט
 זיינען טעכטערן . [יג] דאָן טהאַלטהאַר בויעטע חנון אונד
 דיא איינוואָהנער פֿאָן זנוח . זיא בויעטען עז , הענגטען דיא
 טהאַרפליגל איין , פֿערוואָהען עז מיט שלאָס אונד ריגעל , אונד
 פֿיהרטען נאָך טויוענד עללען מויער אויף , ביס הין צום מיסט .
 טהאַרע . [יד] דיועו טהאַר בויעטע מלכיה זאָהן דעו רכב
 קרייסהויפטמאָן פֿאָן בית הכרם ; ער אלליין ליעם עז בויען ,
 דיא טהאַרפליגעל איינהענגען , אונד עז מיט שלאָס אונד ריגעל

פֿערושהען

מ כ ל ל י ו פ י

כל חבל ארנוב כל בית פלך חרכונה וכן שר חצי פלך . (י) ועל ידו
 החזיק , בידו פלוטר כמצותו וכרשותו והדומים לו רבים סמוך על למלת
 יד על זה הדרך (יב) בן הלוחש , יתכן כי היה לוחש אל הנחשים
 לפיכך נקרא בן , או היה יועץ נבון לחש וענינו נבון העצה והסוד
 ואלו היה שם העצם ולא שם האר לא מיתרה נכנסה עליו היא
 הידיעה . (יג) השפוח , אפשר שהיה כמו אשפות בהעלים האלף
 לשון יחיד ופירושו מרטן וכן ואת שער האשפות (יד) מנעליו , חכלי

שטורים

ל ק ט ש כ ח ת

אז פידום ואל ידו אלל מקומו סמוך אליו כי סמיהום נקרא
 יד וטעם על כח סמוך וק ועליו מטה מנשה וסוף הכתוב :
 (ל) נשכח

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י •

פערזעהען • [טו] דאן קוועללטהאָר בויעטע שלון זאָהן דעו כל
חזה קרייטהויפטמאָן פאָן מצפה; ער ליעם עו בויען, דעקקען,
זיינע טהאָרפליגעל איינהענגען אונד מיט שלאָם אונד ריגעל פער.
זעהען • אויך בויעטע ער דיא מויער אום דען מייך שלח בים צום
קעניגליכן גארטען, אונד דען פאָן עיר דוד הערונטער פיהרענדען
שטופען • [טז] נחמיה זאָהן דעו עזבוק, הויפטמאָן דעו האַלבען
קרייזעו פאָן בית צור, בויעטע נעבען דאָראַן בים דען גרעכערן
דורז געגענאיבער, בים צום נייא געגראַבענען מייכע, אונד בים
צום הויז דער העלדען היין • [יז] פאָן דאָ בויעטען דיא לויים
הייפער: רחום זאָהן דעו בני, חשביה הויפטמאָן דעו האַלבען
קרייזעו פאָן קעילה, נעמליך פיר זיינען טהייל דעו קרייזעו;
[יח] דאָן איהרע אַמטוברידער בוי זאָהן דעו הנדד, הויפט
מאָן דער אַנדערן העלפטע דעו קעילישען קרייזעו; [יט] אונד
עור זאָהן דעו ישוע אַמטמאָן צו מצפה, וועלכער נעבען דעמ,
זעלבען עבען זאָ פיל בויעטע, אונד צוואַר דען ווינקעל, וועלכער
דעם צום צייגהויזע פיהרענדען שטייגע געגענאיבער איזט • [ך] ברוך
זאָהן דעו זכי בעטריב, מיט ענטבראַננטעם אייפער, דען בויא

איינעו

ב י א ו ר

מחו (פראַפּיניץ, קרייט) כוודע • (יד) הוא יכננו, עמיד תחת ענר,
או פינז הקוּיק פלוני שחוס יכננו • (טז) העשויה, מחדש • (ך) החרה
החויק,

מ כ ל ל י ו פ י

שסונרים בו הדלח נקרא כן • (טו) ויטללנו, פירושו יסכרו כלומר
ישים עליו הקרה וכן קראו רבוחינו ז"ל מטללחא והיזא הסכך וכן חרגום
בסכר במטליא וחרגום בצל קורתי בטלל שירותי • ברכה השלח,
יש מפרשים המעין והאצה כי פירוש ברכה מים מכונסים ולא מעין
וכן בדברי רבחינו ז"ל הפסקות והברכות שנתמלאו מים מערב יום טוב אסור
להשקות מהם נחולו של מועד ופירוש הפסקות הם הריצים שאינם בנויים
באכנים • והברכות הם הריצים שהם בנויים באכנים ובמיד ומכניסים שם מימי
הגשמים או מכניסים צם מים או מושכים להם מים מן המעיין השלח, ענינו
ההפשטה וכן עצי המאכל נקרא כן לפי שמתפשטים הפירות והמעופים הנה
הנה והיזא קריב לענין הושטה • (ך) החרה, מענין חרון ופירושו
חמם

יבננו ויעמיד דלתתיו מנעליו וכריחיו : טו ואת
 שער העין החזיק שלון בן-כר-חזה שר פלך
 המצפה הוא יבננו ויטלנו ויעמידו דלתתיו
 מנעליו וכריחיו ואת חומת בריכת השקה לגן
 המלך ועד המעלות היורדות מעיר דויד :
 טו אחריו החזיק נחמיה בן-עזבוק שר חצי
 פלך בית-צור עד-נגד קברי דויד ועד הכרכה
 העשויה ועד בית הגברים : יז אחריו החזיקו
 הלויים רחום בן-בני על-ידו החזיק חשביה
 שר-חצי-פלך קעיקה רפלו : יח אחריו
 החזיקו אחיהם בני בן-חננד שר חצי פלך
 קעילה : יט ויחזק על-ידו עזר בן-ישוע שר
 המצפה מדה שנית מנגד עלת הנשק המקצע :
 כ אחריו החזיק ברוד בן-זבי מדה

שניח

וכי קר

ר ש"י

שער : (טו) ויטלנו • והוא היה מסך אותו לשון מטללתא : ואת חומת
 ברכת השלח • שהיה נוטה לנגן המלך : ועד המעלות • הם היו מוכרים
 מקומות הללו : (טז) בית נור • שם מקום : לפלכו • מאותה שררה
 חצי פלך צנה צניין זה לפלכו כ"ף דגושה כאשר יאמר מן מלך מלכו מן
 עבד עבדו כך יאמר מן פלך פלכו שאות אחרונה של שם דבר מאותיות
 צג"ד כפ"ת דגושות : (יח) אחיהם • הלויים : (יט) מנגד עלות הנשק
 מנגד אותו מקום שהיו עולים הגזורים אל הנשק לפי פשוטו של מקרא
 נראה שהיה שם מקום אחד בסמוך לחומה וכלי זיין של נשק הגזורים
 היו נוחנין (ס"א נחונים) שם כענין שנאמר ערי מצור והנשק : המקצע
 לקרן זיוות של חומה : (כ) החרה • פתרונו לפי ענינו וכפל לשון הוא
 על

שנית מן המקצוע עד פתח בית אלישיב הכהן
הגדול : כא אחריו החזיק מרמות בן אוריה
בן הקוץ מדה שנית מפתח בית אלישיב ועד
תכלית בית אלישיב : כב ואחריו החזיקו
הכהנים אנשי הכפר : כג אחריו החזיק
בנימון וחשוב נגד ביתם אחריו החזיק עזריה
בן מעשיה בן ענניה אצל ביתו : כד אחריו
החזיק בניי בן חנדר מדה שנית מבית עזריה
עד המקצוע ועד הפנה : כה פלל בן אוזי
מנגד המקצוע והמגדל היוצא מבית המלך
העליון אשר לחצר המטרה אחריו פדיה בן
פרעש : כו והנתינים היו יושבים בעפל עד
נגד שער המים למזרח והמגדל היוצא :
כז אחריו החזיקו התקעים מדה שנית מנגד
המגדל הגדול היוצא ועד חומת העפל :
כח מעל ו שער הסוסים החזיקו הכהנים איש
לנגד ביתו : כט אחריו החזיק צדוק בן אמר
נגד ביתו ואחריו החזיק שמעיה בן שכניה

שמר

ר ש י

על החזיק : (כא) מפתח בית אלישיב ועד תכלית וגומר . מנגד אותו
בית בנה בניינו נגד ביתם שהיה שם נסמוך לחומה והנתינים היו יושבים
בעופל . והנתינים היו יושבים באותו מחוז והיו צונים אותו מחוז שלהם
שהיה סמוך לחומה עד נגד שער המים של נד המזרח : (כח) והמגדל
היוצא . מגדל אחד היה בחומה שאח יונג ועולט מנפנים : (כח) אים
לנגד

איי
אן
כ
ענד
עבו
בעו
הוי
זייב
איר
עור
זאד
איב
אין
כ
צור
דען
עב
דען
כ
יעד
בוו
נא
הח
והי
מן
(כ)
חיד
עפ
קט

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י י ב

איינעו עכען זאָ גראָסען שטיקקען , נעמליך פֿאַן דעם ווינקעל ביים
 אָן דען איינגאַנג דען הויזען פֿאַן דעם האָהענפריסטער אלישיב .
 [כא] פֿאַן דעם איינגאַנגע דען הויזען אלישיבו ביים צו דעזען
 ענדע , בויפטע מרמות זאָהן דען אוריה , זאָהן דען הקוץ איין
 עכען זאָ גראָסען שטיק . [ככ] נון בויפטען דיא פריסטער , דיא
 בעוואָהנער דען קרייזען , [כג] בנימין אונד חשוב בויפטען איהרעם
 הויזע געגען איבער , אונד נאָך איהנען בויפטע , אונד צוואַר נעכען
 ויינעם הויזע , עוריה זאָהן דען מעשיה זאָהן דען ענניה . [כד] נאָך
 איהם בויפטע עכען זאָ פֿיך בנוי זאָהן דען חנדר , פֿאַן דעם הויזע
 עוריהז אָן ביים צורעם דיא עקקע בילדענדען ווינקל . [כה] פֿלל
 זאָהן דען אווי בויפטע דעם ווינקעל אונד דעם טהורמע געגען .
 איבער , וועלכער אַם אָבערן קעניגליכען שלאָסע פֿאַרשפרינגט ,
 אין דען געפֿענגניסהאָף . נאָך איהם בויפטע פֿריה זאָהן דען פרעש .
 [כו] דיא נחניים , בעוואָהנער דער ציטאָדעללע , בויפטען ביים
 צור עסטליכען זייטע דען וואַזערטהאָרען אונד דען פֿאַרשפרינגען .
 דען טהורמען . [כז] נעכען דאָראַן בויפטען דיא תקעים איין
 עכען זאָ גראָסען שטיק , נעמליך פֿאַן דעם גראָסען פֿאַרשפרינגען .
 דען טהורמע געגענאיבער , ביים אָן דיא מויער דער ציטאָדעללע .
 [כח] אָבערהאַלב דען פֿפֿערדעטהאָרען בויפטען דיא פריסטער ,
 יעדער געגען ווינעם הויזע איבער . [כט] צרוק זאָהן דען אמר
 בויפטע נעכען דאָראַן , אונד צוואַר ויינעם הויזע געגענאיבער , אונד
 נאָך איהם , שמעיה זאָהן דען שכניה , טהאָרהיטער אַם עומליכען
 טהארע

ב י א ו ר

החזיק , מלאין חרין , והטעם החרה אפו על עצמו על עכוב המלאכה ,
 והחזיק ידו במדה שנית . (כד) ער המקצוע וער הפנדה , קרן זיית לפנים
 מן הכנין נקראת מקצוע (ווינקעל) , ומנחין נקראת פנה (עקקע) .
 (כה) והסגדל וגו' , הסגדל , הכנוי כנית המלך העליון , הוא יוצא אל
 חוץ חצר המטרה , שהוא בית האסורים . (כו) בעפל , מנכר גבוה , וכן
 עפל נתן ליון (מיכה ד' ח') , ויעפילו (במדבר י"ד) וינביתו , ומלת אשר
 סמך מן הפסוק , וכן הוא , והכתובים אשר ישבו בעופל החזיקו עמם .
 (לא) בית

תרגום אשכנזי

מהאָרע • [ל] הנגיה זָאָהן דעו שלמיה אונד חנון דער זעכומע
 זָאָהן דעו צלף , בויעטען עבען זאָ פֿיל , אונד נאָך איהנען משלם
 זָאָהן דעו ברכיה געגען זיינעם וואָהנציממער איבער . [לא] נאָך
 איהם בויעטע מלכיה זָאָהן איינעו גאָלדאַרבייטער , ביס צור וואָה .
 נונג דער נתינים אונד געווירצקרעמער , געגען דעם מוזטערונג .
 מהאָרע איבער , אונד ביס צום גאַנגע אָן דער עקקע . [לב] אונד
 פֿאָן דיועם גאַנגע ביס צום שאַפֿטהאַרע בויעטען דיא גאָלדאַרבייטער
 אונד געווירצקרעמער . [לג] אַלו סנכלט הערטע , דאַס וויר דיא
 מויער אויפֿבויען , פֿערדראָם עו איהם ; ער קרענקטע זיך זעהר
 דאַראיבער , שפּאַטטעטע דער יהודים , [לד] אונד זאַנטע אין
 דער געגענוואָרט זיינער גענאַסען , אונד דעו העערעו פֿאָן שמרון :
 זואַם ערקיהנען זיך דאָך דיא קראַפֿטלאָזען יהודים ? ווירד מאַן עו
 איהנען הינגעהען לאַווען ? ווערדען זיא יע פֿאַללענדען ? יע
 [צור אייבווייהונג] אַפֿערן ? קענגען זיא דיא צו שוטט אונד שטויב
 פֿערבראַנטען שטויבע , חידר גאַנץ אונד פֿעסטע מאַכען ? [לה] דער

דאבייא

ביאור

(לא) בית הנתינים והרכלים, מלת ב' מוסכת על הנתינים ועל הרכלים,
 כן נראה מטעמי המקרא, וכן תרגמו • (לב) ויכעם, כלכו • וילעב,
 בגד אסוף ופיל שמרון • (לד) היובתו, היקריבו זבח מוסכת הצית (מדברי
 הראש'ע) • היכלו ביום, הישלימו בנינם ביום הידוע, שהם מצערים להשלים,
 (הנ"ל) • היחיו, כי האנן השופה כמת היל נחשבת, (הנ"ל) • (לה) עד
 חצירה

מכלל יופי

תמם עצמו לתחזוק במלאכה • (ל) מדה שני, אמר רבי יונה שהוא כמו שנים
 ואין צורך כי יש שמות רבים יבואו זכר ונקבה • (לא) והרכלים, נאמר על
 הושם לבדו מכלל הסותרים • (לד) האטללים, החלושים • היעזבו
 ירם היובתו פירוש וכי סבירים הם שיעזבו להם לבנות בית המקדש
 ולכות • ויש פֿאַרשים איתו מענין ויעזבו את ירושלים ענין כנין וחזק •
 זיחיו, כלומר היכנו ואשר בלשון חיות כי העיר ההרוסה כמו מטה
 וכן כי עלתה ארובה לחומת ירושלם לשון רפואה • מערמור, בדרך
 ההשאלה • כי הכעיסו לנגד הבונים, פירוש כי הכעיסו אותנו נגד
 הבונים כלומר להניא לב הבונים, שלא לבנות והלם רכלנגר כלמ"ד לעמט
 ולמ"ד

שָׁמַר שַׁעַר הַמּוֹרָחַ : ל אַחֲרֵי הַחַיִּיק הַנִּנְיָה בֶן־
 שְׁלֹמִיא וְחַנּוּן בֶּן־צֶלְפָּה הַשְּׂשִׁי מִדָּה שְׁנֵי אַחֲרָיו
 הַחַיִּיק מִשְׁלֵם בֶּן־בְּרַכְיָה נֶגֶד נִשְׁבָּתוֹ : לֹא אַחֲרָי
 הַחַיִּיק מִרְכָּיָה בֶּן־הַצּוֹרֵפִי עַד־בֵּית הַנְּתִינִים
 וְהַרְכָּלִים נֶגֶד שַׁעַר הַמּוֹפְקָד וְעַד עֲלִיַת הַפִּנָּה :
 לֵב וּבֵין עֲלִיַת הַפִּנָּה לְשַׁעַר הַצְּאֵן הַחַיִּיקוֹ הַצּוֹרֵפִים
 וְהַרְכָּלִים : לֵג וַיְהִי כִּאֲשֶׁר שָׁמַע סַנְבַלְטִי
 אֶנְחַנוּ בּוֹנִים אֶת־הַחוֹמָה וַיִּחַר לוֹ וַיִּכְעַס הַרְבֵּה
 וַיִּלְעַג עַל־הַיְהוּדִים : לֵד וַיֹּאמֶר וּלְפָנַי אֲחִיו
 וְחִיר שֹׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר מָה הַיְהוּדִים הָאֵמְלִלִים
 עֹשִׂים הַיַּעֲזֹבוּ לָהֶם הַיּוֹצֵחוּ הַיִּכְלוּ בַיּוֹם הַיְחִיו
 אֶת־הָאֲבָנִים מִעַרְמוֹת הָעֶפֶר וְהִמָּה שְׂרוּפּוֹת :

לח וטובה

אחריו קרי ר ש"י

לנגד ביתו • כל אחד היה צונה כנגד ביתו : (ל) וחנן בן צלף הששי •
 צנים הרבה היה לו לצלף וחנן הוא הששי : מדה השני • כמו שנית :
 נשבתו • כמו לשבתו לשנה אחת היתה לו שם סמוך לחומה : (לא) בן
 הצורפי • איש הצורף ונקרא על שם חומותו : (לב) ובין עליית הפנה
 לשער הצאן • תחלת הבנין התחילו לבנות שער הצאן שנאמר ויצנו את
 שער הצאן וגו' כך היו צונין החומה מסביב צום אחר זה : (לד) לפני
 אחיו וחיל שומרון • לפני חביריו וחיל שומרון שהיו נרי יהודה : האמללים •
 ענין חלשות ורפיון : מה היהודים • מדוע היהודים כך הם עושים :
 ועזבו להם • וכי הם סבורים אשר יעזבו ויניחו להם החומות לבנות :
 היוצחו • אם יוצחו להם את זבחיםם תמיד כמו שהם סבורים : היכלו
 צום • אם יכלו וישלימו מלאכתם אשר התחילו צום א' • לומר שלא
 יניחום החומות לגמור את בנינם : היחיו • אם יחיו ויחזקו ויחזרו
 האבנים לקדמתן להיות קמות וחזקות וכן העפר : והמה שרופות •
 והאבנים היו שרופות ונעשות עפר • כך היו מלעיגים ומתלוצצים על

נחמיה ג ד

לה וטוביה העמני אצלו ויאמר גם אשר הם
בונים אם יעלה שועל ופרץ הזומת אבניהם ;
לו שמע אלהינו כי היינו בונה והשב הרפתם
אל ראשם ותנם לבנה בארץ שביה : לו וא-
תכם עד עונם והטאתם מלפניך אל תמחה
כי הכעיסו לנגד הבונים : לה ונבנה את
החומה ותקשר כל החומה עד חצייה ויהי לב
לעם לעשות :

ד וא ויהי כאשר שמע סנבלט וטוביה
והערבים והעמנים והאשדודים כי
עלתה ארוכה להמורת ירושלים כי החלו
הפרצים להסתם ויתר להם מאד : ב ויקשרו
כלם

ד ש"י

בנין החומה שהיו צונים מן האזנים שרופות שנפלו לארץ מן האש כאשר
בשרפה ירושלים מערמות . ענין חמרים והלים : (לה) וטוביה העמוני
אצלו . עוביה היה אצלו שג סנבלט : ויאמר . וכך היה אומר ומלעיג :
גם אשר הם צונים . חף הבנין הזה אשר הם צונים : אם יעלה
שועל . על הבנין לפרוץ חומת העיר מה יחל עליו לומר שאין לבנין
תקנה וכל מי שירצה יבוא ויפרץ בו : (לו) שמע אלהינו . כאשר שומעתי
בלעגם עלינו התפללתי תפלה זאת : בארץ שבים . שיגלו מעל אדמתם
כאשר גלינו : (לז) ואל תכם . כמו ואל תכסה דוגמת וסוד אחר
אל תגל (משלי כ"ה) . כמו אל תגלה : כי הכעיסו . אשר הכעיסו נגד
הבונים להלעיגם : (לח) ותקשר . כאשר נתקשרה החומה ונבנת עד
חצייה אז היה לב העם להוט ומשך לעשות בנין החומה :

ד (א) כי עלתה ארוכה . שנבנתה החומה : ארוכה ענין חובש ותרופה .
כי החלו הפרוטים להסתם . אשר התחילו אנשי העיר שהיו פרוטים עד
עתה מאין חומה היו עתה מתחילים בבנין החומה : (ב) ולעשות לו
תועה

ראב
בוי
ויא
מא
היי
פלי
איה
טיע
געב
פעו
ווי
ד
שמ
פעו
חצ
כא
מע
ד
פר
ול
ד

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י י ד

דאבייא שמעהענדע עמניטער טוביה שפראך : אונד וויא זיא דאך
 בויען ! איין פוכו שרייטעט איבער איהרע שטיינערלע מויער , אונד
 ויא ליגט דארניעדער . [לו] פערנים , אונזער גאטט ! וויא
 מאן אונז העהנט , אונד ברינג איהרע שמעהונגען אויף איהרע
 הויפטער צוריק ; לאס זיא אין פערבאנונג לעבען , גיב זיא דער
 פלינדערונג פרייו ! [לז] לאס איהרע פערגעהונגען ניא בעדעקט
 איהרע זינדען ניא פאר דיר פערטילגט ווערדען ; דען זיא האבען
 טיעף געקרענקט דיא בויענדען ! [לח] עז וואוררע אינדעווען פארט
 געבויעט , דיא גאנצע העלפטע דער מויער אין אונאונטערבראכענער
 פערבינדונג הערגעשטעללט , אונד דאן פאלק צייגטע וויללע
 ווייטער צו בויען .

ד [א] אלו סנבלט , טוביה , דיא ערבים , עמנים אונד
 אשרודים הערטען , דאס ירושלים'ז מויערן כאלד הערגע
 שמעללט זייען , אינדעם דיא ליקקען זיך צו פיללען אנפויגען ,
 פערדראם עז זיא זעהר ; [ב] אונד זיא פערבאנדען זיך
 איינמיטהיג

ב י א ו ר

חצירה , וועפסוק ל"ב צפרשה הזאת כשמע , כי כנר כלה בנין כל החומה ,
 כאשר העיר סס דש"י זכ"ל ; לכן נראה לנו כי נתחלה ספר הכתוב את
 מעשה בנין החומה עד כלות , ועתה מספר והולך מה שקרה משך ימי הבנין .
 וחסם אחד מחמיי העמים ביאר מלת חיה : חצי החומה בקומחה .
 ד (א) ארוכה , לשון רפאה , כמו אעלה ארוכה לך (ירמיה ל') ופרגוס
 המלה לפי הענין (היילונג , ווידערהערשטעללונג) . הפרצים
 פרצות החומה . (ב) לו , לכחמה או לעס ירושלים (מדברי הראב"ע) .
 ואולי

מ כ ל ל י ו פ י

ולמד לנכח יאמר עם הלמד וכלתי הלמד . (לח) ותקשר כל החומה
 כלומר שנתחבר כל בנין החומה ונשלם כלו מאין פרצה .
 ד (א) ארוכה , ענין רפואה בדרך התשאלה . (ד) כשל כת
 הסבל

ל ק ט ש כ ח ה

(י) נשכתו . כמו לשכתו :

ד (י) והרומחים סו"ז נוסף הו הוא כמו הפך וכן הוא מחזיקים
 סמוגיים

ה ר ג ו ם א ש כ נ ז י

איינמיטהיג ירושלים מיט קריג צו איבערציהען , אונד דאָרט
 פער וויררונג אַנצוריקטען . [ג] וויר פֿלעהעטען צו אונזערם
 נאָטט , אינד שטעללעטען , אויז פֿורכט פֿאַר איהנען , טאָג אונד
 נאָכט וואַכען אויז . [ד] נון שפראַך יהודה : עז שווינדעט
 דיא קראַפֿט דעז לאַזטארעגערז , אונד דעז שוטטעז אויז נאָך
 זאָ פֿיעל ; וויר ווערדען דען בויא דער מויער ניכט פֿאַרט .
 זעטצען קעננען . [ה] אינד אונזערע פֿיינדע שפראַכען : זיא
 זאָללען ניכטז וויזען , ניכטז וואַהרנעהמען , ביז וויר ווירגען
 אין איהרער מיטטע , אונד דיא אַרבייט אויף איממער צער .
 שטעהרען . [ו] אַלז נון פֿאָן דען בייא איהנען וואַהנענדען
 יהודים קאַמען אונד פֿיעלפֿעלטיג צו אונז שפראַכען : איהר
 מיכט אייך אויף אַללען פֿונקטען צום ווידערשטאַנד בערייט
 האַלטען ; [ז] דאָ שטעללעטע איך דאָז פֿאַלק נאָך דעזען
 פֿאַמיליען

ב י א ו ר

ואולי מוסבת מלח לו על הננין . (ה) יראדה , שרש ראה מורה על הרגשות
 הפנימיים והחיצוניים (פֿיהלען , וואַהרנעהמען , עפֿפֿינדען) . (ו) עשר
 פעמים , העברי ישתמש לפעמים במספר עשר ושבע על דרך גזעז , כנודע .
 מכל וגו' קצת מן היהודים , אשר ישבו תחת ממשלת פחות עבר הכהר ,
 והוכרחו לסור למשמעתם , נאז נסתר אל אפיהם יושבי ירושלים , להזהיר
 איהם , ואמרו להם : סיל האויבים אשר אנחנו בתוכו יבוא עליכם פתאום ,
 לכן היו נכונים , לשבז ולהלחם נגדנו , מכל המקומות אשר נבוא עליכם .
 כן נראה מטעמי המקרא , וגם כנוי מדבר בעדו (עלינו) יורה אמתת הפירוש
 הזה . (ז) בצחיהים , כמו (יחזקאל כ"ד) נסים סלע (הראב"ע) .
 (ט) שטען

מ כ ל ל י ו פ י

השכל , ענינו נפילת החכמה ורפוי הכח . (ז) בצחיהים ,
 מקום הגבורה במלע והוא מקום היובש והצמא מענין והמונו צחיה
 צמא

ר ש י

תועה . לעשות לו צננין החומה קלקול והשחתה תעה כמו וגבר עליהם
 תעה (ישעיה נ"ג) : (ג) עליהם . על הצונים : מפניהם . מפני
 האויבים

בָּכָם יַחֲדָיו קָבֹא לְהִלָּחֵם בִּירוּשָׁלַם וּלְעִשׂוֹת
 לוֹ הוֹעָה : ג וְנִתְפַלֵּל אֶל־אֱלֹהֵינוּ וְנַעֲמִיד
 מִשְׁמֹר עֲלֵיהֶם יוֹמָם וּלְיָלָה מִפְּנֵיהֶם :
 ד וַיֹּאמֶר יְהוּדָה כָּשָׁל כַּח הַסֶּכֶר וְהַעֲפָר
 הָרַבָּה וַאֲנַחְנוּ לֹא נוּכַל לִבְנוֹת בַּחוּמָה :
 ה וַיֹּאמְרוּ צָרֵינוּ לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָרְאוּ עַד אֲשֶׁר־
 נָבֹא אֶל־תּוֹכֶם וְהִרְגָנוּם וְהִשְׁבַּתְנוּ אֶת־
 הַמְּלָאכָה : ו וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּאוּ הַיְהוּדִים
 הַיּוֹשְׁבִים אֶצְלָם וַיֹּאמְרוּ קָנוּ עֲשָׂר פְּעָמִים
 מִכָּל־תְּמַקְמוֹת אֲשֶׁר־תָּשׁוּבוּ עֲלֵינוּ : ז וַאֲעֲמִיד

מתחתיות

ר ש"י

האויבים : (ד) ויאמר יהודה . כך היו אומרים ומתאוננים אנשי יהודה
 ככל כח הסבל . הסובלים ועומסים האזנים והעניים לבניין החומה כשלו
 זכחם שאין בהם כח לבנות מפני האויבים : והעפר הרבה . ועדיין יש
 עיט וחומר הרבה ליתן לבניין החומה לומר שעדיין המלאכה גדולה עלינו
 לבנות והנחנו לא נוכל לבנות בחומה מפני פחת האויבים : (ה) ויאמרו
 צרינו . כך היה נחמיה מספר והולך : לא ידעו ולא יראו . כך היה
 אומרים צרינו עלינו לא ידעו ולא יכירו ישראל צנו עד אשר נבא פתאום
 לתוכם ונהרוג אותם ונדבר זה נשבות וננטל הצניין : (ו) ויהי כאשר
 באו היהודים . ועתה נחספו הצרים אשר נתקשרו יחד לבא להלחם בנו
 עם היהודים אשר היו בינותם בארצותם ואותם היהודים אשר נתחברו
 עמם באו לפני החיל כדרך אנשי המלחמה לדבר אלינו ובעניין הזה
 הערימו היהודים עם האויבים ויהי כאשר באו היהודים היושבים אללם
 וגומר : ויאמרו לנו עשר פעמים . החרו צנו אותם היהודים עד עשר
 פעמים להלחם באויבינו . כי הם באים למלחמה וכך אמרו לנו מכל
 המקומות וגו' מכל אותן המקומות שהיו נפוצים שם לבניין החומה הלא
 והנא תהיו זכירים להיות נחספים יחד עד אשר תשובו עלינו ביחד להלחם
 בנו : (ז) ואעמיד מתחתיות לחומה . כאשר שמעתי דברייהם העמדתי

מתחתיות

נחמיה ד

מתחתיזת למקום מאחרי לחומה בצחתיים
 ואעמיד את העם למשפחות עם דרבתיהם
 רמתיהם וקשתייהם : ח וארא ואקום
 ואמר אל החרים ואל הסגנים ואל יתר העם
 אל תיראו מפניהם את אדני הגדול והנורא
 זכרו והלחמו עי אחיכם בניכם ובנותיכם
 נשיכם ובתיכם : ט ויהי כאשר שמעו אויבינו
 כי נודע לנו ויפר האלהים את עצתם ונשוב
 כלנו אל החומה איש אל מלאכתו : י ויהי
 מן היום ההוא חצי נערי עשים במלאכה
 וחצים מחזיקים והרמחים המגנים והקשתות
 והשרינים והשרים אחרי כר בית יהודה :
 יא הבונים בחומה והנשאים בסבל עמשים

באחת

יתיר י יתיר ו

ר ש י

מתחתיזת לאותו מקום סביב לירושלם מאחרי לחומת העיר : צלחחים •
 משפחות מן העם מגזורים שבהם עם כלי זיין שלהם להלחם באויבינו
 כאשר יצאו : ואעמיד מתחתיו וגו' • ואעמיד את העם וגו' מקרה זה
 דוגמ' והיו המים אשר הקה מן היארז וגומר (שמות ד') והיו לדם
 ציבסה כי הגה אויביך ה' (תהלים נ"ג) כי הגה אויביך יאבדו וגומר
 (שופטים) עורי עורי דבורה עורי דברי שיר וגומר לח לנו ה' לח לנו
 וגומר (תהלים ק"ט) : (ח) וארא ואקום • כאשר ראיתי האויצים באים
 קמתי לדבר אל החורים והסגנים לדדם להלחם באויבינו : על אחיכם •
 צביל אחיכם : (ט) כי נודע לנו הדבר • אשר צאו להלחם צנו :
 ונשב כלנו • חזרנו כלנו ממוקם שנאספו יחד לקראת האויצים כל אחד
 ואחד צמלחכתו לצנין החוויה : (י) ויהי מן היום ההוא : ומאותו יום
 הלחה היו חצי הגזורים עושים צננין החומה ואחר חצי הגזורים היו

מזוינים

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י מ ז

פֶּאֶמִיליען , אין דיא ניעדערונגען , הינטער דיא מויער אונד
 אויף דיא פֶּעלזען , מיט שווערמערן , לאַנצען אונד באַגען בע.
 וואַפֿנעט ; [ח] מאַכטע מיך דאָן אויך , בעזאָה דיא שטעללונגען ,
 אונד שפראַך צו דען עדעלן , דען פֶּאַרנעהמען , אונד דעם פֶּאַל.
 קע : זייד דעו גראַסען אונד פֶּורכטבאַרען גאַטטעו איינגעדענק ,
 אונד פֶּירכטעט זיא ניכט ; קעמפֿעט פֶּיר אייערע ברידער ,
 זעהנע , טעכטער , ווייבער אונד היזער ! [ט] יעצט מערקטען
 דיא פֶּיינדע , דאַם איהר אַנשלאַג אונד בעקאַנט געוואַרדען ,
 דאַם דער עוויגע אַלזאָ איהרען פֶּלאַן פֶּעראַייטעלט האַטטע .
 אונד וויר קאַנגטען וויעדער , יעדער אַן זיין געשעפֿט , צור
 מויער צוריקקעהרען . [י] דאָך ליעם איך , פֶּאַן דויער צייט
 אַן , נור דיא העלפֿטע דער יונגען מאַנגשאַפֿט זיך מיט דעם
 בויע בעשעפֿטיגען , דיא אַנדדע העלפֿטע אַבער מיט לאַנצען ,
 שילדען , באַגען אונד האַרנישען ערשיינען ; אויך דיא אַנ.
 פֶּיהרער פֶּאַן גאַנץ יהודה מוסטען אימער געגענווערטיג זיין .
 [יא] יא , זעלבזט דיא בויענדען , דיא לאַוטערעגער אונד
 אויפֿלאדער

כ י א ו ר

(ט) שמעו , ענין הנכה , כמו וישמע אברהם אל עפרון (ראשית כ"ג ט"ז) .
 (יא) הבונים וגו' , גם הבונים , גם הכושאים והעומסים את המשלות היו
 סלונים ; אלה , הכושאים והעומסים החזיקו הנשק בידם האחת , והבונים ,
 הכריכים לשתי ידיהם , איש קרבו על ירכו . כן פירוש המקרא הזה והנא
 אחרי

מ כ ל ל י ו פ י

צמא לפיכך נקרא כן . רמחיהם , בשוא הריש ובמקצה ספרים
 מדויקים בקמ"ץ הריש על העיקר במשקל חרשיכם ומועדיכם וכן
 כחב רבי יונה וכן במכלל בקמ"ץ חטף כי הנפרד רופח .
 (יא) עמשים

ר ש " י

מזוינים בכלי זינים לשמור אחיהם העושים במלחמה : והרמחים . וי"ז
 יתירה כמו וי"ו של ואיה וענה (ראשית ל"ז) : והשרים . היו מחזרשים
 אחרי כל שבת יהודה להיות זהירים במלחמה : (יא) הבונים בחומה
 וגומר

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י .

אויפלאדער ווארען בעוואפנעט , דיזע ארבייטעמען מיט דער איי.
 נען האַנד , אונד היעלשען אין דער אַנדערן דיא וואַפּע ,
 [יב] אונד יענע בויעמען , אונד איהרע לענדען ווארען מיט דעם
 שווערטע אומגירטעט * איין טראמפעטער וואַר מיר שטעטז צור
 זייטע . [יג] נון שפראך איך צו דען עדעלן אונד דעם איברוגען פאלקע
 אונד פארנעהמען , דער ארבייטזופלעטצע זינד פילע , אונד ווייט אויב.
 איינאנדער , וויר זינד געטרענט אויף דער מויער . איינער פאָן דעם
 אַנדערן ענטפערנע , [יד] איהר מיסט אייך אַרואַ צו אונז אן
 דען אָרט פֿערזאַממעלן , פאָן וועלכעם איהר דיא טראַמפעטע טע.
 נען הערט : אונזער גאָטט ווירד פיר אונז שטרייטען * [טו] וויר
 זעצטען דיא אַרבייט פֿאַרט , וועהרענד דעם דיא אַגדרע העלפּ.
 טע , מיט לאַנצען בעוואַפנעט , פֿאַם אַנברוכע דעז טאַנעז , ביס
 צור איינברעכענדען נאַכט וואַכע הילט . [טז] אויך שפראַך איך
 דאַמאַלז צום פֿאַלקע , עז אובער נאַכטע יעדער מיט זיינעם יונגע
 אין ירושלים ! דען דיא נאַכט וואַר צור וואַכע , וויא דער
 פֿאַג צור אַרבייט בעשטיממט . [יז] וועדער איך , נאָך מיינע
 פֿריינדע

ב י א ו ר

אחרון , והכנינה מסכמת לזה , כי עלת עומדים מופרדת באתנת .
 (יג) המלאכה , מקומות המלאכה , כמו וכל הארץ באו (ראשיה מ"א)
 יושבי הארץ . (טו) וחצים וגו' , הוא הסני הכערים אשר היו מיועדים
 להיות חלונים למלחמה כאשר למעלה פסוק יו"ד . (יז) שלחו , מן התרגום
 והפשיט (ויקרא א') וישלח , וטעם שלחו הפשטו , וכן הפירוש , אין אכחו
 מפשיטים בגדינו זולתי איש , שנידך הרחיבה והטהרה , הוא לכדו היה פושט
 בגדיו , והוא שלחו המים וזה נכון מאל (הראש"ע) . ואין לתרגם מלת שלחו
 המים על דרך הפשט , כהשקפה ראשונה (צום וואַשען שיקקען) , כי אם
 תהיה מלת שלחו מכוון הכנוד , והיתה כריכה עי"ן הפעל להדגש בדגש חזק
 כמשפט בנין זה , וגם לא ישתמש העברי בענין שליחות בנין פֿעל , כי
 אם על שילוח שלח על מנת לשזור (פֿאַרטשיקקען) , כנודע
 למדקדקים

מ כ ל ל י ו פ י

(יא) עפשים , בשי"ן ענינו הטעינרה והמשא * (יז) אין אנחנו , הכפל
 לאורך הרברים באמצע כי גבר אמר ואין אני וגו' . שלחו , ענין חרב
 פלומר

בַּאֲחַת יָדוֹ עָשָׂה בְּמִלְאָכָה וְאַחַר מִחְנֻקָּתָהּ
הִשְׁלַח : יב וְהַבּוֹנִים אִישׁ חָרְבוּ אֲסוּדִים
עַל־מִתְנָיו וּבּוֹנִים וְהַתּוֹקֵעַ בְּשׁוֹפָר אֶצְלִי :
יג וְאָמַר אֶל־הַחֹרִים וְאֶל־הַסִּגְנִים וְאֶל־יִתְרֵי
הָעָם הַמִּלְאָכָה הַרְבֵּה וּרְחֹבָה וְאַנְחֵנוּ נִפְרָדִים
עַל־הַחֻמָּה רְחֹקִים אִישׁ מֵאָחִיו : יד בְּמִקּוֹם
אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמָּה תִּקְבְּצוּ
אֵלָינוּ אֱלֹהֵינוּ יִלְחֶם לָנוּ : טו וְאַנְחֵנוּ עֲשִׂים
בְּמִלְאָכָה וְחָצִים מִחֻזִּיקִים בְּרִמְחִים מִעֲלוֹת
הַשְּׂחָר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים : טז גַּם בְּעֵרַת
הַהַיָּא אָמַרְתִּי לָעָם אִישׁ וּנְעָרוּ יָלִינוּ בַּתּוֹךְ
יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ לָנוּ הַלַּיְלָה מְשֹׁמֵר וְהַיּוֹם מְלֹאכָה :
יז וְאֵין אָנִי וְאֵחִי וְנְעָרֵי וְאֲנָשֵׁי הַמְּשֹׁמֵר אֲשֶׁר

אחרי

ר ש י

וגומר • אחתן שהיו צונים וחיתן שהיו עומסים ונושאים המשאות ביד
אחת היו עושים מלאכתן וביד אחת היו נושאים כלי זיין : השלח • כלי
קרב כמו מעבור בשלח (איוז ל"ג) וכן חזרו ונחם : (יב) והצונים •
כיצד הם צונים שהיו כלם חגורים איש חרבו על מתניו וצונים : הלל •
הוא היה תדור אללי : (יג) הרבה • היא גדולה : (יד) ילחם לנו •
ילחם בעדינו : (טו) איש ונערו כל אחד ואחד מן הצונים ונחור אחד
עמיו : ילינו בתוך ירושלים • ובלילה היה להם למשמר והיום עושים
מלאכה מנולא שלא היו ושנים כלום : (יז) אין לנו פושטים את בגדינו •

תמיד

ל ק ט ש כ ח ה

המוגינים והרמחים : (יז) והראש'ע פירש איש שלחו המים כלומר אין לחזיו
מפשיטים בגדינו זולתי איש שצריך הרחיצה והטהרה הוא לנדרו היה פושט בגדיו
וזהו שלחו המים : ה 5 ו (כ) ויש

ג ה מ י ה ד ה

אחרי אין אנהנו פשטים בגדינו איש שלהו
המים :

ה א ותחי צעקת העם ונשיהם גדולה אל-
אחיהם היהודים : ב ויש אשר אמרים

בנינו ובנותינו אנהנו רבים ונקחה דגן ונאכלה
ונחיה : ג ויש אשר אמרים שדותינו וכרמינו

ובתינו אנהנו ערבים ונקחה דגן ברעב :
ד ויש אשר אמרים לוינו כסף למדת המלך

שדותינו וכרמינו : ה ועתה כבשר אחינו
בשרינו

ר ש"י

חמיד היינו זרזים במשמר : איש שלחו המים • מוסב על חין שלמעלה
כמו (שמואל א' ב') יחא עתק מפיקם חין איש ממנו פושט בגדיו לשכנ
או לרחוק אותם במים וכפל לשון הוא על חין אנתו פושטים • שלחו
הפשטנו כמו (ויקרא ז') ופשט את בגדיו דמתורגס ושלח :

ה (א) ותחי צעקת העם ונשיהם גדולה • דלת העם העניים היו
צועקים מאד : אל אחיהם היהודים • בשביל אחיהם.

היהודים עשירים : (ב) ויש אשר אמרים • נותן טעם לדבריו למה היו
צועקים יש מהם גדלת העם שהיו אמרים אנהנו רבים עם בנינו ובנותינו
ונקחה דגן ועתה יש לנו למכור בנינו ובנותינו ליקח מהם דגן לזמן נחיה
כך היו צועקים על היהודים עשירים שלא היו רוצים לפרנסם :

(ג) ויש אשר אמרים שדותנו וגומר • ויש מהם צעניים שהיו מתאוננים
ואמרים שדות וקרומים ובתים נתן לאחרים צערבון ונשכון ליקח דגן
למזונותינו : ברעב • אחרי שאין מותרים לנו העשירים מנכסיהם

לפרנסתנו : (ד) ויש אשר אמרים לוינו כסף • ויש מהם אשר
אמרים כבר לוינו כסף מאחרים על שדותינו וכרמינו לפרוע מס המלך
ומעכשו חין לנו כלום לצורך פרנסתנו : למדת המלך • למס המלך כמו

(עזרא ד') מנדפ בלו והלך : (ה) ועתה כבשר אחינו צעירים •
ועכשו חנו תשובים ומזוחסים כאחינו שהם עשירים : כצניהם בנינו •
כצניהם שהם חסונים ומזוחסים כש כן מזוחסים בנינו : והנם אנהנו

בצנים

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י י ה

פריינדע , נאך מיינע יונגען , נאך דיא מיר פאלגענדע וואכע
ענטקליידעטען אונז ; נור דעריעניגע צאג זיינע קליידער אויז
דער דעז באדעז בעדורפטע .

ה [א] אויך קלאגטע דאז געמיינע פאלק אונד דיא ווייבער
לויט געגען איהרע רייכען יידישען מיטברידער . [ב] אייניגע
שריען : וויר האבען זעהנע אונד מעכטער , אונזער זינד זא
פילע , אונד דאז געטריידע צו אונזערם לעבענו אונטערהאלט
מיוזען וויר קויפען . [ג] אנדערע שפראכען : וויר מיוזען אונ.
זערע פעלדער , וויינבערגע אונד הייזער פערספענדען , דאס
וויר געטריידע קויפען קעננען אונזערן הונגער צו שטיללען .
[ד] אונד נאך אנדערע : וויר מוסטען געלד בארבען , אום
דיא קעניגליכען שטייערן פיר אונזערע פעלדער אונד וויינבערגע
ענטדיכטען צו קעננען . [ה] וויר זינד יא גלייכער אבקונפט
מיט

ב י א ו ר

למדקקים . ולרש"י ז"ל דעת אחרת במאמר הסתום הזה , ולפי דרכו דאז
למרגס (ניסאנד צאג זיינע קליידער אויז , ועלכסמ ניכט , ווען זיא דעז
וואשענו בעדורפטען)

ה (א) ותהי וגו' , בפרשה הקודמת ספר נחמיה איך הנין בעד ישראל כנד
אויביהם מסניב , ועתה מספר והולך את אשר ערם בעדס לחקים
סידור המדיני בתוכם , ושנס בלע כסף לא לקח על כל זאת , ותנין מזה כונת
מלת הקסור (אויך) בתרגומי . (ד) למרת וגו' , מס המלך אשר עלינו לתת
משדוטינו וכרטינו . (ח) ונטברו לנו , בתמיה ; הידוע תדעו שיש לאל ידכס
למק

מ כ ל ל י ו פ י

כלומר כשהיו הולכים אל המים איש שלחו בירו , ויש לפרשו
מחגום והפשיט ושלח כלומר שלא היה פושט בגדיו לא ביום ולא
בלילה ולא היה איש פושט בגדיו אל המים לכנס אותם וזהו
שאמר אין אנהנו פושטים בגדינו .

ח (ג) ערבים , כלומר ממשכנים מענין רחוק ערבון . (ד) למדת ,
ששפטו מנרה ופירושו השורה שעושים למך בשעובר עליהם
(ז) וימלך

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

מיט אונזערן ברודערן, אונזערע קינדער זינד זא עדעל, אַלז דיא
 איהריגען, אונד דעננאך מיווען וויר אונזערע זעהנע אונד טעכ.
 טער דער שקלאפערייא הינגעבען; שאַן שמאַכטען מעדערערע
 אונזערער טעכטער אַלז שקלאפֿינגען, אונד וויר זינד ניכט
 פֿערמעגענד [זיא אויזולענען], דאָ אונזערע פֿעלדער אונד
 וויינבערגע אין דער געוואַלט אַנדערער זינד. [נ] בייא אַנהע.
 רונג דיזער קלאַנגען אונד אייסערונגען וואַרדע איך זעהד אויפֿ.
 געבראַכט, [ז] אונד גאַכדעם איך רייפֿליך איבערלעגט האַט.
 טע, מאַכטע איך דען עדעלן אונד פֿאַרנעהמען פֿאַרווירפֿע.
 ויא, שפּראַך איך צו איהנען, דאַרלעהען געכט איהר דעם
 אַרמען ברודער? איך פֿעראַנלאַסטע, דאַס זיך איינע מענגע
 פֿאַלקען אום זיא פֿערוואַממעלטע, [ח] אונד שפּראַך דאן
 ווייטער צו איהנען: וויר האַכען אַללע אונזערע קרעפֿטע אויפֿ.
 געכאַטען, אום אונזערע דען היידען פֿערקויפֿטען יידישען מיט.
 ברודער לאַזצוקויפֿען, אונד איהר פֿערקויפֿט אויפֿז נייע
 זיא, ווירד טאַן זיא אונד ווידער קייפֿליך איבערלאַזען? זיא
 שוויגען, דען זיא קאַנגטען קיינע אַנטוואַרט פֿינדען. [ט] איך
 אַבער פֿנהר פֿאַרט: זואַהרליך איהר האַנדעלט ניכט עדעל,
 זאַללטעט איהר ניכט שאַן דאַרום אין גאַטטעזפֿורכט וואַנדעלן
 דאס

ב י א ו ר

לתקן את אשר שחתם, אם תחזקו על הדבר הזה? הויכחו לנו
 כגוים עוד את אפיקים, אשר זכרתם להם? (יא) מאח, לטון רנוי לפי דעת
 רש"י

מ כ ל ל י ז פ י

(י) ויסלך, ענינו ויהיען והוא דומה לארמיה מלכי ישפר עליך.
 החורים, רבי יונה פירש טענין חור כדפס ונקראו השרים והגדולים
 בשם לובן כי כן בלשון ישמעאל יכנום בלשון לובן. ואמרה להם,
 נכהב בלא אלף ובלא וי"ו. כדי בנו; ענינו דוספוק והצורך. (יב) כן
 נעשה

בְּשָׂרֵינוּ כִּבְנֵיהֶם בָּנִינוּ וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ כְּבָשִׂים
 אֶת־בְּנֵינוּ וְאֶת־בְּנוֹתֵינוּ לְעִבָדִים וַיֵּשׁ מִבְּנֹתֵינוּ
 נִכְבָּשׁוֹת וְאִין לְאֵל יָדֵינוּ וְשָׂרְתֵינוּ וְכַרְמֵינוּ
 לְאַחֲרִים : ו וַיִּחַר לִי מְאֹד כִּי־אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
 אֶת־זַעֲקָתְכֶם וְאֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה : ז וַיִּמְלֹךְ
 לְבִי עָלַי וְאָרִיבָה אֶת־הַחֲרִים וְאֶת־הַסָּגָנִים
 וְאָמַרְהָ לָּהֶם מִשָּׂא אִישׁ־בְּאָחִיו אַתֶּם נְשֹׂאִים
 וְאַתֶּן עֲלֵיהֶם קְהֵלָה גְדוּלָה : ח וְאָמַרְהָ
 לָהֶם אֲנַחְנוּ קָנִינוּ אֶת־אֲחֵינוּ הַיְהוּדִים
 הַנִּמְכָּרִים לַגּוֹיִם כְּדִי בָנוּ וְגַם־אַתֶּם תִּמְכְּרוּ
 אֶת־אֲחֵיכֶם וְנִמְכָּרְדִלְנוּ וַיִּחַרְיָשׁוּ וְלֹא כִזְאוּ
 דָבָר : ט וַיֹּאמֶר לֹא טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר־אַתֶּם

יחיר א' יחיר י' עשים ר ש"ו

כובשים • ועתה יש לנו להיות כובשים ונותנים בנינו ונותנינו לאחרים על
 עסק מונותיני : ויש מונותינו נכבשות • וכבר יש קצת מונותינו שהן
 נכבשות לאחרים לעבדות : ואין לאל ידינו • ואין כח ידינו לפדותם :
 ושדותינו וכרמנו לאחרים • חף שדות וכרמים מוכרו ביד אחרים
 לפרנסתנו ומה נאכל מעתה כי אין לנו צוה להתפרנס : (ז) וימלך •
 ויועץ לבי בעצמי : ואריב • נתוכחתי על החורים והסגנים שפס העשירי :
 משה אים ברחיו אחס גושים • מדיע אחס כך עושים הים לכס לפרנס
 העניים הללו ואתה מלוים להם מומן לכבש בניכם ובעתים ושדותיהם
 וכרמיהם ובתיהם : ואתן עליהם קהלה גדולה • הקכלתי ואספתי
 עליהם קהלה גדולה לצעוק עליהם כדי לבישם : (ח) ואמרם להם •
 וכן אמרתי להם אנחנו קנינו כבר את אחינו היהודים אשר נשנים ויוד
 העובדי כוכבים ומוזלת שהיו מוכרים להם : כדי צנו • בלותו די מונו
 שצדינו : וגם אחס • וחף אחס תמכרו לעמים את אחיכם הנכבשים
 תחת ידיכם לעבדים : ומוכרו לנו • והמעשה יבא לידו כך שיהיו מוכרים
 לנו מיד העובדי כוכבים : (ט) לא טוב הדבר • רע הדבר צפני בקב"ה

נ ח מ י ה ה

עשים הלוא ביראת אלהינו תלכו מחרפת
 הגוים אויבינו : י וגם אני אחי ונערי נשים
 בהם כסף ודגן נעזבהנא את המשא הזה :
 יא השיבו נא להם כהיום שרתיהם כרמיהם
 זיתיהם ובתיהם ומאת הכסף והדגן התירוש
 והיצהר אשר אתם נשים בהם : יב ויאמרו
 נשיב ומהם לא נבקש בן נעשה באשר אתה
 אומר ואקרא את הבהנים ואשביעם לעשות
 כדבר הזה : יג גם חצני נערתי ואמרה
 ככה ינער האלהים את כל האיש אשר לא
 יקים את הדבר הזה מביתו ומגיעו וככה
 יהיה נעור ורק ויאמרו כל הקהל אמן ויהללו
 את יהוה ויעש העם כדבר הזה : יד גם

מיום

ר ש " י

וחרישו • שתקו ונתביישו ולא ידעו מה להשיב : מחרפת • מפני חרפת
 העמים שהם אויבינו : (י) וגם אני ואחי ונערי • אף חני וחצירי נשים
 בהם ממוק והנחנו נעזוב ונמחול להם כל הסלואות הללו ונשים כמו
 (מלכים ב' ד') והנחמה בא לקחת : (יא) השיבו נא • ואף אתם תעשו
 כמוני למחול להם כל חובותיהם וזאת הכסף • ורוצ הכסף שהם חייבים
 לכם עש הדגן ותירוש וגומר : (יב) ויאמרו נשיב • והם אמרו להשיב
 ולמחול הכל : לעשות כדבר הזה • שיבו מוחלים גם הם : (יג) גם
 חצני נערתי • אף חני בגדי חצני נערת • חצני כמו (ישעיה ה' ט')
 והביאו צניך בחונן • נערתו חישקוליי"ר בלע"ז כמו התנערי מעפר (סם) :
 ככה ינער • ככה ינער הקב"ה מן העולם ומנכסיהם כל חותם שלא יהו
 מוחלין חובותיהם : נעור ורק • בלא נכסים : (יד) אשר נוס • חותי
 המולך פתם • כמו פחה • שלטון דוגמת רקס שהוא כמו רקה : משנת
 עשרים

תרגום אשכנזי . כ

דאם איהר דען לעסטערונגען אונזערער היינטישען פיינדע ניכט
 אויזגעזעצט זייעט ? [י] אויך אויך , מיינע פריינדע , מיינע
 בעדיענטען זאגאר האבען איהנען געלד אונד געטריידע גע-
 ליהען , אבער וויר ערלאזען איהנען דיא שולד . [יא] דרום
 געכט אויך איהר איהנען , אויף דעה שטעללע , איהרע פעל .
 דער , ווייג . אונד עהלכערגע אונד הייזער צוריק , אינד ער .
 לאסעט איהנען דיא גראסע שולד , דיא זיא אויך אן געלד ,
 געטריידע , מאזט אונד עהל שולדיג געווארדען זינד . [יב] אונד
 נון ריפען זיא : וויר געבען צוריק , אונד פערלאנגען ניכט
 פאן איהנען ! יא , זויר טהון , וויא דוא זאגוט . איך לים
 זאגלייך דיא פריסטער רופען , אונד זיא בעאידיגען , דאם
 זיא האנדעלן וואללען נאך דיוער אברעדע . [יג] נון שטרע-
 טע איך מיינע טאשע אום , אונד שפראך : זא שלידערע
 דער עוויגע יעדען פאן זיינעם הייזע אונד פערמעגען הינוועג ,
 דער ניכט העלט , וואו היר פערברעדעט ווארדען , אונד
 זא בלייבע ער איממער אן גיטערן לעער . דיא גאנצע פער-
 זאממלונג ריעף אמן ! אונד לאבטע דען העררן . דאז פאלק
 טהאט נאך דיוער פערברעדונג . [יד] פאן דעם טאגע אן ,
 אלו

ביאור

דע"ז ז"ל . (יב) נשיב, את אשר לקחנו מהם . ולא נבקש , את אשר
 כלוינוס . (יג) חצני , כסף הכסות לפי דעת הראב"ע ז"ל . ותרנמנו לפי
 הנאות

מכלל יופי

נעשה , החמר השי"ן שנעשה ויש לפרשו כמשמעו ומהפ לא נבקש
 המשא וכן נעשה כאשר אחה אומר שנשיב להם שדותיהם :
 (יג) גם חצני , ענינו זרוע או כנף הכנר הנקרא פאלד"א בלע"ז :
 (יד) פחם , משפטו פחם כמו וצורם לבלות שאול
 שמשפטו וצורתם כי הנפרד פחה והר"א לנקבה והה"א למ"ד
 הפועל

תרגום אשכנזי •

אלו איך צאם לאַנדפּלענער אין יהודה ערנאָנט וואָרדע , נעמ
 ליד פּאַם צוואַנציגטען דעירונגוואַהרע דעו קעניג אַרחחשסתא
 בים צום צווייט אונד דרייסיגטען , צוועלף יאָהרע אַלזאָ ,
 האַבען וועדער איך , נאָך מיינע ברודער דיא אַיינקינעטע
 דיזעו אַמטעו גענאָזען ; [מו] דאָ הינגעגען דיא לאַנדפּלענער
 וועלכע פּאַר מיר וואָרען , דאָו פּאַלק טיט אַבנאָכען בעלאַס ,
 פּעטען , אויסער דער יעהרליכען אַבנאָכע פּאַן פּיערציג שקל
 זילבער , נאָך ברָאָד אונד וויין פּאַן איהם ערפּרעסטען , אונד
 זעלכום איהרע בורשע איבער דאָזעלכע העררשען ליעסען , איך
 טהאַט דיזעו אַללעו ניכט , דען איך פּירכטעטע דען העררן .
 [מו] אויך אונטערשטיצטע איך דען בויא דער מויער וואָ ,
 דאָס וויר ניכט אַיינמאַל אַיינען אַקקער קויפּטען , דאָמיט אַללע
 מיינע יונגען טהייל אַן דער אַרבייט נעהמען קאָננטען . [יו] אַן
 מיינער טאַעל שפּייסטען הונדערט אונד פּונפּציג עדרע , אונד
 אַנדערע יהודים , דיא פּרעשרען ניכט גערעכנעט . וועלכע פּאַן
 דען פּעלקערן דער געגענד צו אונז קאָמען . [יח] טעגליך
 נואָרדען בויא מיר אַיין אָבוע , זעבן פּייזטע שאַע , אונד
 פּערשיעדענע געפּליגעל צובערויטעט , אַללע צעהען טאַגע
 אַיינע מענגע פּערשיעדנער וויינע פּערברויכט , אונד דעננאָך
 פּערציכטעטע

ב י א ר

הגלות פה • (יח) ברורות , שנסרות וסמכות • ובין וני' , משך עשרת ימים •
 (יט) על העם , לטובת העם .

ו (א) גם

ר ש י

פּערס • למלך דרוש כי אח עלה מנבל שנאמר (לעיל ז') ויהי בחדש
 טסן שנת עשרים וגומר : שנים שחיס עשרה • שהם שחיס עשרה שנה :
 ואני ואחי • אחי וחברי אשר נאזו עמו לחם הפחה לא אכלתי • לחם
 שהוא רחוי למאכל הפחה שהעם נותנין אותו אל הפחה מן היום :
 (טו) הכבדו על העם • הכבדו מס על העם : ויקחו • והיו לוקחים
 קבם בשביל המם לחם ויין אחר נחינת הרבנים עסקלם של כסף קד
 הו

מיום אשר צוה אותי לחזור פהם בארץ
 יהודה משנת עשרים ועד שנת שלשים
 ושתיים לארתחשסתא המלך שנים שתיים
 עשרה אני ואחי להם הפחה לא אכלתי :
 טו והפחות הראשונים אשר לפני הכבודי
 על העם ויקחו מהם בלחם ויין אחר כסף
 שקלים ארבעים גם נעריהם שלטו על העם
 ואני לא עשיתי כן מפני יראת אלהים :
 טז וגם במלאכת החומה הוצאת החוקתי
 ושדה לא קנינו וכל נערי קבוצים שם ער-
 המלאכה : יז והיהודים והסגנים מאה
 וחמשים איש והבאים אלינו מן הגוים אשר
 סביבתינו על שלחני : יח ואשר היה געשה
 ליום אחד שור אחד צאן שש בררות וצפרים
 געשו לי ובין עשרת ימים בכר יין תרבה

ועם

ר ש"י

היו רגילים בכל שנה : גם נעריהם של פחות : (טו) החומה חומת
 העיר : החוקתי . העסקתי לעסוק בה תדיר : ושדה לא קנינו . ובסדות
 של היהודים שהיו בונים החומה לא קנינו חני ובני סייעתי על עסק
 דוחקין שהיו עוסק בצנין החומה . אבל הייתי נוהג להם מנוון כדי
 לבנות הצנין . על המלאכה לבנות תדיר : (יז) מאה וחמשים איש .
 היו אוכלים על שלחני לצד הגרים הבאים עלינו מן הנכרים שאף הם
 היו אוכלים על שלחני : (יח) ואשר היה געשה . ובכל יום ויום היו
 אוכלים על שלחני שור אחד ושש צאן וצפרים הרבה : בררות . פזרונו
 לפי ענינו שש צאן עשויות כענין שנאמר חמש צאן עשויות (שמואל א'
 6 7)

כ"ה

6 7

נעמ
 ותא
 שטע
 גער
 אס
 שקל
 אונד
 איד
 יו
 א
 וללע
 אז
 אונד
 פאן
 בליך
 אונד
 ואגע
 נאך
 מים .
 תחד
 זנה
 לחם
 זם
 קחים
 ק

נחמיה ו

ועם־זה לחם הפָּחָה לא יבקֹשְׁתִי כִּי־כִבְדָה
הָעֲבֹדָה עַל־הָעַם הַזֶּה : יט זְכֹרְהֲלִי אֱלֹהֵי
לְטוֹבָה כֹּל אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי עַל־הָעַם הַזֶּה :
ו א וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁמַע לְסַנְבַּלֵּט וּמְזַבְּיָה
וּלְגִשְׁם הָעֲרָבִי וּלְיִהוֹר אִיבִינוּ כִּי בָנִיתִי
אֶת־הַחֹמָה וְלֹא־נֹתַר בָּהּ פֶּרֶץ גַּם עַד־הַעַתָּה
הַיְהִי־אֵל דְּלַתּוֹרָה לֹא־הָעֲמַדְתִּי בַשָּׁעָרִים :
ב וַיִּשְׁלַח סַנְבַּלֵּט וְגִשְׁם אֵלָי רֹאמֵר לָכֵן
וְנוֹעַדְתָּ יַחְדָּו בַּכְּפָרִים בְּבִקְעַת אוֹנוּ וְהִמָּה
הַשָּׁבִים לַעֲשׂוֹת לִי רָעָה : ג וְאֶשְׁלַחְךָ
עֲלֵיהֶם מִלְּאֲכִים לֵאמֹר מְלֹאכָה גְדוּלָה אֲנִי
עֹשֶׂה וְלֹא אוֹכַל לָרֶדֶת לְמַה תִּשְׁבַּת הַמְּלֹאכָה
כַּאֲשֶׁר אֲרַפֶּה וַיְדַדְתִּי אֲלֵיכֶם : ד וַיִּשְׁקְחוּ אֵלָי
כִּדְבַר הַיְהוָה אַרְבַּע פְּעָמִים וַאֲשִׁיב אוֹתָם

כדבר

ד ש"י

ב"ה) : נפש לי . ל' תקן כמו וכן הבקר אשר עשה (ראשית י') וכן
עשרת ימים וכל יום ויום היו שותים יין הרבה כדי שיעור ספוק של
עשרת ימים : ועם זה ובשגיל כל מעשה זה שהייתי מושיא הוללות כל
קך : לחם . של מים הרחי לפחה לא בקשתי ולא שאלתי מן העם
שסרי כבדה וחזקה עבודת בניין החומה על ידם :
ד (א) ולא גותר בה . בחומות העיר : דלתות לא העמודתי . שלא
נעשו דלתות בשערי העיר : (ב) בכפירים . שם מוקים הוא : אשר
בנקעת חונו . קך שם הנקעה : והיום חושבים . עלי הבנתי מהם
שהיו חושבים עלי להרגני שם : (ג) מלאכה גדולה אני עושה .
מבנייני העפר : למה תשבת . למה תהיה המלאכה צטלה : כאשר
ארפס ידֵי מִן רַגְבִּי : וירדתי עליכם . לדבר ולהועד עליכם .
(ה) חת

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י . כ ב

פערצייכטעטע איך אויף דיא געוועהנליכען איינקינפטע דער
לאנדפפלענער, ווייל שווער דיא לאסט אויף דעם פאלקע לאג-
[יט] מיין גאטט ! מעכטעסט דוא מיר דאך צום גוטען עו-
דענקען, וואו איך אללעו פיר דיזעו פאלק געטהאן האבע !
[א] אלו נון סנבלט, טוביה, דער ערבי גשם אונד
אונזערע איבריגען פיינדע ערפוהרען, דאס איך דיא מויער גע-
בויעט, אין דערזעלבען קיינע ליקקע געלאזען, אונד גור
נאך דיא טהארפליגעל איינצוהענגען האבע ; [ב] דא שיקטען
זיא צו מיר, אונד ליעסען מיר זאגען : וויר וואללען אין
כפירים, אויף דער עכנע אונד, צוזאמענקאממען. זיא האט
מען בעזע ווידער מיך אים זיננע, [ג] דארום שיקטען איך
באמען אן זיא, אונד ליעו איהנען זאגען : איך בין מיט גע-
שעפטען איבערהייפט, אונד קאן ניכט הינאונטער קאממען.
פערליעסען איך דיא ארכייט, גיענגע צו אייך הינאונטער,
ווידע זיא אונטערבראכען ווערדען ; וואצו דיעזעו ? [ד] זיא
ליעסען מיר פיער מאל דיזען אנטראג מאכען, אונד איך בליעב

בייא

כ י א ו ר

(א) גם וכו', שמעו שלא נשאר לי עוד לעשות בזכרון הקוטה כי אם
לפעמיד הדלתות בשערים. (ג) למה, למה יועיל ?
(ו) כדברים

מ כ ל ל י ו פ י

הפועל נגדעה וענינו כמו נגיד. הפחה, ענינו כמו נגיד.
(ב) בכפירים, חרנים העיר וכנותיה קרחא וכפרנהא
והם בחים חוץ לעיר לכפריים ולעובדי אדמה. (ה) ואגרת
סתות

ל ק מ ש כ ח ה

ב וית מפרשים בכפירים שם מקום נקרא בן כפירים : (ו) גשמו
חומר. הוא גשם הערבי והוי' נוסף כמו יתר יתרו : כדברים
האלה. הטעם כמו ויסורם נתוב זה כדברים האלה בגוים נשמע
וע' והראש'ע פירש שגם הם דברי האגרת ושטעם כדברים האלה
שמעתי

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

ביא דערזעלבען אנטווארט . [ה] יעצט ליעס מיר סנבלט
 דיוען אנטראג צום פינפטען מאלע מאכען , אונד דיעס דורך
 זיינען יונגען , וועלבער אויך איינען אָפּשענען בריף ביא זיך
 האַטטע , [ו] אין וועלכעס געשריבען וואר : פּאָלגענדעו גע ,
 ריכט פּערברייטעט זיך אונטער דען פּעלקערן , אונד אויך גשמו
 בעהויפטעט עז : דוא אונד דיא יהודים וואָללען זיך עמפּערען ,
 דאַרום שטעללעסט דוא דיא מויער הער ; דוא וויללזוט איבער
 זיא קעניג ווערדען , [ז] אונד האַזט רעדנער אויפגעשטעללט ,
 דיא אין ירושלים צו דיינעם בעזטען פּערקינדען זאלמען : ,, ער
 ווירד קעניג אין יהודה ! " וויא לייכט קאָן נון דיועז געריכט
 ביס צום קעניגע דרינגען ! קאָם זא , דאס וויר אונז בע
 ראַטהען . [ח] איך אַנטווארטעטע איהם פּאָלגענדעו : דאָז גע ,
 ריכט , פּאָן וועלכעס דוא שפּריכזוט , האַט זיך גיא פּערבריי
 טעט , דוא האַזט עז נור ערדיכטעט . [ט] איהר זאללע
 וואָללט אונז פּורכט איינפלעסען , שפּרעכט : זיא זאָללען דען
 מוטה פּערלויהרען ווייטער צו בויען , דאמיט ניכטו פּאָללענדעט
 ווערדע ; ערלער ווערע עז דוא אונטערשטיצטעוט מיך . [י] היר ,
 אויף בעגאַב איך מיך אין דאָז הויו דעז שמעיה , זאָהן דעז
 דליה

ב י א ז ר

(ו) כדברים האלה , מוסב על בניו כמעט . (ט) כלם , כמעט כלכם ,
 (איוב י"ז) כלם חסונו (מדברי הראב"ע) . חזק את ידי , לסנבלט הוא
 אומר על דרך פיזס (הכ"ל) . (י) והוא וגו' , הפסוק ניתן טעם , למה נא
 איש גדול כחמיה אל בית שמעיה , ולא שלם אליו , שינא הוא אכלו . וכה טעמו :
 שמעיה סיה עזרז בניו מובדל ופרוז מקברס האנשים , ועל ידי זה עשה לו שם
 בישראל

מ כ ל ל י ו פ י

פתורה , הוא הספר השלוח ונקרא אנרת לפי שאוספים בה דברים
 הרבה מלשון אנרה בקאיר מאכלה (ו) הורה להם , כחלוף היו"ו
 בו"ו . (ח) כודאס , משפטו כודאס כהראורה האל"ף ענינו כי מלבן
 אחרי כיוונם וסמך הלשון : הוה אל הלב כי ענין מציאת
 הכוכ כחשבת הלב ואחר כך יוציאנו כפדה . (ט) מיראים , פירוש
 מפחדים וכן ליראני . (יד) לנועדיה הנביאה , היא היתה
 אשה

בְּדַבַּר הַזֶּה : ה וַיִּשְׁלַח אֵלַי סַנְבַלְט בְּדַבַּר
הַזֶּה פַּעַם חֲמִישִׁית אֶת־נַעְרוֹ וְאֶגְרַת פְּתוּחָהּ
בְּיָדוֹ : ו כָּתוּב בָּהּ בְּגוֹיִם נִשְׁמָע וּגְשָׁמוֹ אָמַר
אֶתְּךָ וְהַיְהוּדִים הוֹשְׁבִים לְמָרוֹד עַל־כֵּן אֶתְּךָ
בּוֹנֵה הַחֻמָּה וְאֶתְּךָ הַזֶּה לָהֶם לְמֶלֶךְ בְּדַבָּרִים
הָאֵלֶּה : ז וְגַם־נְבִיאִים הֵעֲמִדְתָּ לְקַרְא עָלֶיךָ
בִּירוּשָׁלַם לֵאמֹר מֶלֶךְ בִּיהוּדָה וְעַתָּה יִשְׁמָע
לְמֶלֶךְ בְּדַבָּרִים הָאֵלֶּה וְעַתָּה לָכֵה וְנִוְעֲצָה
יַחַד : ח וְאֶשְׁלַחְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר לֹא נְהִיָּה
בְּדַבָּרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתְּךָ אֹמֵר כִּי מִקִּבְךָ
אֶתְּךָ בּוֹדָאִם : ט כִּי כָל־מִירְאִים אֹתְנוּ
לֵאמֹר יִרְפוּ יְדֵיהֶם מִן־הַמְּלָאכָה וְלֹא תַעֲשֶׂה
וְעַתָּה חֹזֵק אֶת־יָדַי : י וְאֲנִי בָאתִי בִּירַת

שמעיה

ר ש י

(ה) את נערו • ע"י נערו : ואגרת פתוחו צידו • כתב אגרת שלח
לי על ידו : (ו) כתוב זה • באותה אגרת : בגוים נשמע • שנוע
לכל הגוים שאתה וכל היהודים חושבים למרוד : וגשמו אומר • גשמו
גשם הערבי ופפרוני כאדם שאומר לחבירו כך הו' הדבר ופלוני אומר :
כדברים האלה מוסב על כתוב זה ומקרא מסורס הוא והרי הוא כאלו
נאמר כתוב זה כדברים האלה בגוים נשמע וגומר : (ז) וגם נביאים
וגומר • עד וכעצמה יחדיו היה כתוב באגרת : נביאים • בעלי לשון •
כמו צורא כיצ שפטים (ישעיה ט') : לאמר • שאומרים יש מלך ציבורה :
ועתה ישמע למלך • אחרי שנקראת מלך ישמע למלך כדברים האלה :
(ח) כי מלכך • הרי כי במקום אל : בודס • קונטר בנטאל"ש בלע"ז
כמו אשר בודה מלכו : (ט) כי כלם כי כל הגוים מיראים אותנו •
מתיראים חץ מוננו וכך הם אומרים ירפו ידיהם וגומר • ועתה חזק את
ידי לסייעני בצנן החומה : (י) והוא עטור • שגאלו צניחו : ויאמר

טועד

בלט
דודך
זיד
גע
גשמו
רעו
זיבער
ללט
ער
ריכט
בע
זו גע
דבריי
אללע
זו דען
ענדעט
היה
דעו

כלכס
בלט הוא
למה נא
טעמו
לו טס

דברים
ה היו
י מלכך
מציאת
פירוש
דויתור

שְׁמוּעָה בְּדִלְיָה בֶן־מַהֲשֵׁבֶאל וְהוּא עֲצוּר
 וַיֹּאמֶר נֹעַד אֶל־בֵּית הָאֱלֹהִים אֶל־תּוֹךְ הַהֵיכָל
 וְנִסְגְּרָה דְלָתוֹת הַהֵיכָל כִּי בָאִים לְהִרְגֶךָ וּלְיָלֵךְ
 בָּאִים לְהִרְגֶךָ : יָא וְאָמְרָה הָאִישׁ כְּמוֹנֵי יְבָרַח וְכוּ
 כְּמוֹנֵי אֲשֶׁר־יָבֵא אֶל־הַהֵיכָל וְחֵי לֹא אָבוֹא :
 יב וְאֶכְיָרָה וְהִנֵּה לֹא־אֱלֹהִים שָׁלְחוּ כִּי הִנְבִּיאָה
 דְּבַר עָרֵי וְטוֹבִיָּה וְסַנְבַּלַּט שָׁכְרוּ : יג לְמַעַן
 שָׁכֹר הוּא לְמַעַן אִירָא וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן וְחַטָּאתִי
 וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם רָע לְמַעַן יִחַרְפוּנִי : יד זְכָרָה
 אֱלֹהֵי לְטוֹבִיָּה וְלְסַנְבַּלַּט כְּמַעֲשֵׂיו אֱלֹהֵי וְגַם
 לְנוֹעַדְיָה הַנְּבִיאָה וּלְיִתֵר הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הָיוּ

מיראים

ר ש"ו

נועד * אותו שמעיה היה נביא שקר וקבל שחד מן סנבלט וחזיריו
 להפחיד את נחמיה כדי לבטל את המלאכה: כי באים להרגך. שהרי
 יצאו להרג סנבלט וחזיריו: והלילה יצאו ועל כן הזהירו לנכנס צהיכל
 ולסגור הדלתות שעדיין לא נעשו דלתות שערי העיר כוונת שחומר
 בתחילת הפרשה גם עד העת ההיא דלתות לא העמדתי צעירים:
 (יא) האיש כמוני יצרח. צתמויה. אם איש כמוני יצרח ליכנס
 צהיכל: לא אבא. לא אכנס שם מפני פחד המיתה ולא אעבור על
 המורה של הקב"ה שלא יבא ויכנס זר צהיכלו: (יב) ואכירה.
 הכרתי בדבריו שלא שלחו הקב"ה בדבר זה שאעבור עבירה מפני פחד
 המיתה: כי הנבואה דבר עלי. שהרי הוא דבר הדברים הללו עלי
 צשם נבואה. שגרו: כל אחד ואחד מהם שגרו ונתט לו שגר
 להפחידנו ולבטל בניין החומה: (יג) למען שכור הוא אמר לי
 הדברים הללו: למען אירא כדי שאתירא מהם להיות עושה כן לנכנס
 צהיכל ולהיות חוטא: והיה להם לשם רע למען שיביה להם לשם רע
 לחרפני בעבירה זו: (יד) וגם לטועמי הנביאה. היא ושער נביאי
 ששקר קבלו שגר מסנבלט וחזיריו כדי להפחידני צנבואת שקריהם:
 (טו) צעירים

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י כ ד

דליה , זאָהן דעו מהטבאל , וועלכער אין פֿרעמעלנדער איינגע
צאָגענהייט לעבטע . דיווער שפראַך : לאַס אונז צוזאַמען אין
דאָז הויז גאַטטעו , אין דאָז אינגערע דעו טעמפלל פֿליכטען ,
אונד דעווען טהאַרע פֿערשליעסען , דען זיא קאַממען דרך אומ.
צוברינגען , קאַממען דיזע נאַכט נאָך דרך אומצוברינגען .
[יא] איך אַנטוואַרטעטע : דאַרף איין מאַן וויא איך דיא פֿלוכט
ערגרייפֿען ? אונד ווער בין איך , דאָס איך דאָז אינגערע דעו
טעמפלעו אהנע לעבענוגעפֿאהר בעטרעטען קעננטע ? איך געהע
ניכט . [יב] איך ערקאַננטע , אָבגלייך ער אים גייסטע איינער
פֿראַפֿעצייהונג צו מיר געשפֿראַכען , דאָס ניכט דער עוויגע איהן
געשיקט , דאָס טוביה אונד סנבלט איהן געדונגען האַטטען .
[יג] ער וואַר אונך ווירקליך געדונגען מיר פֿורכט איינצופֿלעסען .
דאָס איך זיינען פֿאַרשלאַג איינגיענגע , זינדגיטע , איהנען אַנ
לאַס צור פֿערליימדונג געבע , אונד מיך איהרען לעסטעדונגען
בלאָסשטעללטע . [יד] דענקע , מיין גאַטט , דעם טויה

אונד

ב י א ו ר

בישראל כאיש קדוש , וגם נתמיה לא ידע כעת אח הרעה אשר בלבנו , וכבר
איתו , וירלך אליו להועץ עמו ; אבל באמת לא היה כי אם מתחסד למראה עינים ,
וסבע תעבות בלבו , כאשר נשמע מהכתובים הנאים . והראש"ע ז"ל כתב על מלת
עצור וזה לשונו : לפני הבורא , לעבדו כעוֹבֵר עִמּוֹ מֵהִנְחָה וְהַעֲזִיר בְּתַשְׁבִּית
כְּדוֹאֵג הַאֲדוּמִי שֶׁהִיָּה נֶעֱזֵר (שמואל א' , ק"א , ק"ב . ראש שם בדברי רש"י ז"ל) ,
עכ"ל , ומכל זה תבין כונת תרגומו (אין פֿרעמעלנדער איינגעצאָגענהייט) .
(יא) במוני

מ כ ל ל י ו פ י

אשרה נבואת שקר שכרויה סנבלט וטוביה להפחיד נחמיה וכן שכרו
נביאי שקר אחרים להפחידו כמו שאמר וליחר וזנביאים אשר מיראים
אותי

ל ק ט ש כ ח ה

שמעתי . (יא) האיש כמוני יצרח . בתגויה אם איש כמוני יצרח
חפני פחד המיתה וכמוני הראשון לשבח ושני לשון גנות כי איש זר
כמוני אקור ליכנס בהיכל ה' . (יב) כי הנבואה דבר עלי . שמעיה

דבר

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י .

אונר סנכלט דיזע איהרע האנדלונגען, דענקע עו אויך דער פרא, פעטין נועדיה אונר דען איבריגען פראפעטען, דיא מיר פֿורכט איינפלעסען וואָללמען! [טו] דעו פֿינף אונר ציואנציגזעטען מאָג דעו מאָנאטו אכול וואָר דיא מויער פֿאַללענדעט, נאכדעם צווייא אונר פֿונפֿציג מאָגע דאַראַן געבויעט ווארדען איזט. [טז] אַלז נון אונזערע פֿיינדע דיזעו הערפען, אונר דיא פעל קער דער אומגעגענד עו זאָהען, פֿערלאָהרען ויא אַללען מוטח דען ויא מערקטען, דאס דורך דיא הילפע אונזערעו גאַטטעו דיזעו גראָסע ווערק פֿאַללבראַכט וואָרדען איזט. [יז] דיא עדעלן יהודה'ז ליעסען אום דיזע צייט פֿיעלע בריפֿע אַן טוביה אַב געהען, אונר עמפֿינגען אויך ווידער פֿילע פֿאַן איהם. [יח] פֿילע אין יהודה שטאַנדען מיט איהם אין גענויער פֿער בינדונג, דען ער וואָר איין איידאַם דעו שכניה זאָהן ארח'ז, אונר זיין זאָהן יהוחנן האַטטע דיא מאַכטער דעו משלם זאָהן ברכיה'ז געהייראַטעט. [יט] מאָן רעכנעטע מיר שטעטו דעזען פֿערדיענוטע פֿאַר, אונר טרוג איהם יעדעו מיינער וואָרטע צו. אַללע בריפֿע טוביה'ז ווארדען געשריבען מיר פֿורכט איינציפלעזען.

ג [א] זאבאלד
ב י א ו ר

(יא) כמוני, הראשון שנת והשני גנות (הראש"ע) • (יב) הנביאה, בדרך אכילי האמת רגילים לדבר • (יז) גם וגו', נחמיה מספר שנס התלחה הזאת אנחתהו שרבים מגדולי יהודה עמדו בכרית עם זיכאיו ועם זוכאי ישראל • (יח) בעלי שבוע, מתורגם לכי הענין, כאשר נשמע מסיפא דקרא • ז [ב] מרבים

מ כ ל ל י ו פ י

אותי ועיני בשרשו • (טז) ויפלו מאד, כלומר היו נפולים ופחיתים מאד בעיניהם לנגדנו כי ראו שנעשחה החומה על כרחם • ז (א) ויפקרו

ל ק ט ש כ ה ה

דבר עלי זה נשם נבואה שברה מלבו • (יג) שצר • צח לשון יחד על רבים והטעם כל אחד מהם שצרו • ויש מפרשים שצרו שם דבר כאלו חמר נחמו שצרו • ויש אומרים כי וי' וסגבלט תחת חו • (טז) על פונים • כמו חל פונים • ז (ו) חלה

מִירָאִים אוֹתִי : טו וְהַשְׁלַם הַחֹמָה בְּעֶשְׂרִים
וַחֲמִשָּׁה לְאַלּוּל לַחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם יוֹם : טז וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ כָּל־אוֹיְבֵינוּ וַיֵּרְאוּ כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סָבְבִתִּינוּ וַיִּפְּלוּ מְאֹד בְּעֵינֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי מֵאֵת
אֱלֹהֵינוּ נַעֲשֶׂתָה הַמְּלָאכָה הַזֹּאת : יז גַּם ו
בְּיָמֵים הָהֵם מְרַבִּים חָרִי יְהוּדָה אֲגַרְתֵּיהֶם
הוֹלְכוֹת עַל־טוֹבֵיָהּ וְאֲשֶׁר לְטוֹבֵיָהּ בְּאוֹרֵת
אֲרֵיהֶם : יח כִּי־רַבִּים בִּיהוּדָה בְּעָלֵי שְׁבוּעָה
לוֹ כִּי־חָתָן הוּא לְשִׁכְנֵיהָ בְּנִי־אֶרֶץ וַיְהוּחָנָן בְּנוֹ
לָקַח אֶת־בֵּת־מִשְׁפָּה בֶן בְּרֵכִיָה : יט גַּם
טוֹבֵתָיו הָיוּ אֹמְרִים לְפָנַי וּדְבָרֵי הָיוּ מוֹצִיאִים
לוֹ אֲגָרוֹת שְׁלַח טוֹבֵיָהּ לִירְאֵנִי :

סגול ברא מקף ז א ויהי ר ש"י

(כו) צעשרים וחמשה ימים לחדש אלול צגנת כ' לדיוש המלך שצגנת
כ' לדיוש עלה נחמיה מוצל וצחאותו שנה צנה חרצות ירושלים :
לחמשים ושנים יום . סוף כ"ג יום מיום שסתחילו לצמותו נגמר צנין
החומה : (טז) ויהי כאשר שמעו כל אויביו . דבר זה שגלם צנין
החומה : ויראו כל הגוים . וכאשר ראו כל האומות שנגמר צנין
חומת העיר : ויפלו מואד בעיניהם . נפלו הם עצמם בעיניהם שהיו
מואסים בעצמם כי נפל פחד היהודים עליהם : (יז) חורי יהודה
שרי יהוד' : על טובים אל טובים ישראל רשע היה : ואשר לטובים .
ואגרת אשר לטובים : (יח) כי רצים ציהודם . שהיו שרים רצים
ציהודה אשר היו לו לטובים בעלי צרית ושבועה . גי חתן הוא הותו
טובים לשכניה : ויהחנן בנו . של טובים : צת משלם . אותו משלם שר וגדול
היה : (יט) גם טובותיו של טובים . היו מספרים לפני חותן בעלי שבועתו
וקרציו טובותיו שפרוואיל"ש בלע"ז : היו מוציאים לו . להגיד לו לטובים :
אגרת שלח טובים . אגרות היה שולח תדיר להפחידנו שלא לצנות
צנין החומה : ז 7 ז (א) ויפקדו

פרא
דכמ
פאנ
בדעם
זמ
פעל
זומה
טטעו
נד עלן
אב
ס
פער
דחז
זאהן
זטעמו
זיינער
מיר

צדק
הוא
ראל
חיתים
יחד
כאלו
על

נחמיה ז

ז א ויהי כאשר נבנתה החומה ואעמיד
 הדלתות ויפקדו השוערים והמשררים
 והלויים : ב ואצוה את חנני אחי ואת חנניה
 שר הבירה על ירושלים כי הוא באיש אמת
 וירא את האלהים מרבים : ג ויאמר להם
 לא יפתחו שערי ירושלים עד חם השמש ועד
 חם עמדים יגיפו הדלתות ואחזו והעמיד
 משמרות יושבי ירושלים איש במשמרו ואיש
 צגד ביתו : ד והעיר רחבת ידים וגדלה
 והעם מעט בתוכה ואין בתים בניים :
 ה ויתן אלהי אל לבי ואקבצה את החורים
 ואת הסגנים ואת העם להתיחש ואמצא
 ספר היחש העולים בראשונה ואמצא כתוב

כו

יתיר י

ר ש י

ז (א) ויפקדו . עתה נעשו הלויים פקידים על פקידותן להיותן
 שוערים ומשוררים מן הלויים כז"ה : (ב) על ירושלים . לשמור שערי
 ירושלים : מרבים . מיונים רבים : (ג) עד חום השמש . עד חמי היום
 שסיים היום גדול : ועד חם עומדים . ובעוד שהשערים פתיחים יהיו
 עומדים שלא יזוזו עד יגיפו ויסגרו הדלתות והרועה ללאת לא מן העי'
 והרועה ליכנס יבא ויכנס כל כך היו עושים מפני האויבים : ואחזו .
 הדלתות לסוגרם : ומשמרות יושבי ירושלים . מיושבי ירושלים העומדו
 משמרות גיט"ש בלע"ז : (ד) רחבת ידים . רחבת מוקום וגדולה :
 (ה) להתיחש . לחקור יחוסן : העולים בראשונה . מאותן היהודים
 העולים עם עזרא בראשונה : ואמצא כתוב כו . כל אלה הדברים היו
 כתובים באוחה אגרת אלה בני המדינה וגו' עד והגורלות הפלג על קרבן
 פעלים (לחמן י' ל"ה) : (ו) וליסודה . למדינת יהודה : איש לעירו .
 כל

ת ר ג ו ס א ש כ נ ז י כ ו

א [א] אלו נון דיא מויער ערבויעט, דיא טהאָרפליגעל איינ
 געהענגט, אונד דיא טהאָרהיטער, וענגער אונד לעוויטען אַנ
 געשמעללט וואָרען; [ב] דאָ ערנאַנטע איך מיינען פֿריינד
 חנני אונד דען שלאָסהייפטמאַן חנניה צו בעפעהלוהאַבערן איבער
 ירושלים; לעצטערער וואָרדע פֿאָן פֿיעלען זיינער מיטבירגער,
 אַלו איין וואָרהאַפֿטער אונד גאַטמעזפֿירכטיגער מאַן אַנערקאַנט.
ג [ג] איך שפּראַך צו איהנען: מאַן עפֿנע דיא טהאָרע ירושלים;
 ניכט, ביס דיא זאָננע הייז שיינט, אונד שליעסע אונד פֿער.
 ריגלע זיא וועהרענד דיא אַרבייטזלייטע נאָך אין איהרער אַר.
 בייט שטעהען; מאַן ווייזע אויך יעדעס וואַכהאַבענדען בירגער
 ירושלים זיינע שטעללע, אין דער געהע זיינעו הויזע, אַן.
ד [ד] דיא שטאַדט וואָר ווייטלייפֿיג אונד גראַס, דער איינוואָהנער
 אַבער וואָרען וועניג, אונד אויך פֿיר דויע וואָרען ניכט הייזער
 גענוג ערבויעט. [ה] אַלו מיר גאַטט אין דען זין גאַב, דיא
 עדעלן, פֿאַרנעהמען אונד דאָן געמיינע פֿאַלק צו פֿערזאַממעלן,
 אום איהרע אַבשטאַטמונג צו ערפֿאַהרען, פֿאַנד איך דיא אב.
 שטאַטמונגזאָרקינדע דעריעניגען, דיא צו ערסס נאָך ירושלים
 הינאויפֿצאָגען, אונד פֿאַלגענדע וואָר דארין פֿערצייכנעט: [ו] פֿאַל.

גענדע

ב י א ו ר

א (כ) מרבים, מאכטים רבים. (ג) זאחם עומדים, זמן כעלת השערים
 יהיה בעוד היום גדול, שנעלי אומניות עוסקים עוד במלאכתם. יניפו,
 תרגום וסגרת הדלת (מלכים א' ד') ותניפין דשא (הראב"ע). ואחזו,
 הדלתות בנריחים (הכ"ל). (ד) ואין וגו', מהפסוק הקודם נשמע, שכנח
 היו בתים בירושלים בעת ההיא, ועל כרסך כוונת הכתוב פס, שהנתיים היו
 מעטים

מ כ ל ל י ו פ י

א (א) ויפקדו, ענין סנוי ונזכרות. (ג) יניפו, יסגרו חרנו' וסגרת
 הדלת ותניפין דשא. ונראה מדברי רבותינו ז"ל כי
 הגפה הדלתות הוא סגירה לכד בלתי נעילה במנעול שאמרו ושחשו פתח
 אהרן מועד כוונן שרהוא פרוח ור"ה כוונן שרהוא נעול
 פשיטא מנוף כנעול דמי וילון מאי אמר רבי זירא הוא עצמו אין
 עשה אלא לפתח הפתוח. (ה) היחש, ענין ידיעה הישפחה מאבות.
 (סד) ויגאלו

מיד
 רים
 גיה
 מרת
 הם
 ועד
 מיד
 איש
 ה
 ה
 ים
 צי
 תוב

להיותן
 ד שער
 י היום
 ה יחו
 העי
 ויחזו.
 העניו
 גדולה:
 יחודים
 ים היו
 קרנ
 לעירו.

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

בענדע זינד דיא איינוואָהנער דער פראַפינץ [בבל] וועלכע
אויז דער בעפֿאנגענשאַפֿט , אין דיא זיא דער באַבילאָנישע
קעניג נכוכדנצר געבראַכט האַטטע , הינאויפֿצאָגען , אונד נון
נאָך יהודה אונד ירושלים , יעדער אין זיינע היימאַט צוריק.
קעהרטען

כ י א ז ר

מעטיס מאד , עד שלא השינו די העם המעט , אשר היה בתוך העיר . (ו) אלה
וגו' , כל הפרשה הזאת כתובה כנר בספר עזרא (ב') , והמפרשים העירו על
הסלופים והשנויים שנפלו בשתי הפרשיות האלה , ואנחנו לא נלאת את הקורא
להאריך במקום שאין לעמוד על אמת הדברים כראוי .
ח (א) ויאספו

ל ק ט ש כ ח ה

ז (ו) אלה בני המדינה . הדבר קשה עד מאד שאמר ואמנא ספר
היחש העולים בראשונה ואמנא כתוב זו אלה בני המדינה העולים וגו'
ואינם כמספר הראשון ובשמה עשר מהם מנחנו שנוי בין רב למעט
לאחדים לעשרות ולמאות ובמשפחה אחת הם בני עגד יש הנה יותר
מן המספר הראשון אלף ומאה . וכתב הראב"ע על זה כי כאשר
נקשרה חומות ירושלים רנה נתמיה שימיחו לבית אבותם לבלתי התערב
עוהם זרים ורבים יגרעו מן המספר הראשון שכבר מתו ולא היו בימי
נתמיה ורבים הולידו בנים בתוך ששה ושלשים שנה שנתים לכרש וארבעה
עשר לאחשורוש ועשרים לארתחשסתא עד עלות נתמיה ולנמנאים אומר
לכתיחש ואף על פי שאמר אלה בני המדינה העולים והיו ציניהם רבים
שלא עלו מוצל הכתוב ידבר כנגד הרוב כמו ויהרג את אנשי בני
ירובעל שבעים איש ויחתם לא נהרג . זהו דעת הראב"ע . אבל הכתוב
אומר כי מנא כתוב ככה בספר היחש אשר מנא ואם כן נריך שיחיה
הענין וגם המלות עצמם שנכתבו הנה אותם שמונא כתוב בלי תוספת
זמנרעת . ועוד קשה כי מנחנו במספר הראשון בני מנציש מאש חנושים
וששה ולא נהרגו כלל במספר השני האם נאמר שמתו כלם ולא נשאר
מהם זרע של קיימא דנר קשה הוא להאמינו . גם קשה כי החשבון
הראשון תמונא שעולה לתשעה ועשרים אלף שמונה מאות ושמונה עשר
והשני עולה לסך אחד ושלשים אלף ותשעה עשר ויש ציניהם שנוי מאלף
מאותים ואחד ובציניהם כלל החשבון נאמר כמה שאינו עולה חשבונו
ואמר כל הקהל כאחד ארבע רצוא אלפים שלש מאות וששים . ובסדר
י"לם איורו על הקהל כאחד ארבע רצוע וגו' ובפרטן אינן אלה שלשים
אלף

בו : ו אלה בני המדינה העולים משבי הגולה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל וישבו לירושלם וליהודה איש לעירו :

ז הבאים

לקט שכה

אלף שלשה עשר אלף היכן הם אלף שעלו משער השבטים והמנויים למעלה הם משצט יהודה ובנימין . ומה שנראה בעיני כהן לישב כל זה הוא שאין זה ספר היחס אותו שכתוב למעלה בספר עזרא כי שם ספר הכתוב אותם שעלו מצבל על סדר עלייתם כתוב כמות כמו שעלו ולא להתייחס כי באמת כל הקהל נחלקו לכתוב ועלו בתורה אחת הקרובים מושפחהם גם נלוו עליהם שכנים רעים ואוהבים שהיו מושפחה אחרת מן העולים גם הרבה שלא להם ספר היחס וכתב עזרא מספר העולים כפי החבורות כל חבורה בפני עמוה גם עלו בערבותיה מדלת העם שלא נתיחסו למשפחה אותם שחסרו לתשלום ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים . ואחר שעלו מצבל צהירותם צירושלים נקבצו כל העולים לפני ראשי האבות להתייחס והציא כל אחד כתב או עדות יחוסו ורבים מהם שעלו עם משפחה אחת ועל כן נמנו עמהם בספר עזרא נמלאו שהיה המשפחה אחרת כפי עדות יחוסו ויש מהם שלא נמלאו כתב יחוסם גם רבים מן העולים בערבותיה שלא נתיחסו למשפחותם מפני שלא עלו עמהם הציאו ספר היחס להתייחס אל משפחתם . וכפי הגדה העדויות שהציא כל אחד עמו אז ראשי האבות בתחלת עלייתם ספר היחס מכל העולים והוא זה אשר נמלא נחמיה . והתשבון שהוא מכוון עם ספור עזרא הוא מפני שהציאו כלם כתב יחוסם וצאו ציחד כל המיוחסים אשר במשפחתם לא עלה אחד מהם עם משפחה אחרת גם לא עבר זר בתוכם שאינו מושפחהם . ואשר נוספו על המספר הראשון הם אותם שנמלאו מעורבים שעלו עם בני משפחה אחרת . גם נמלאו כתב היחס אלף ומאתים איש מאותם שעלו מעורבים והם הנוספים בזה המספר על הראשון והשאר לתשלום ארבע רבוא וגו' לא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם גם בני מגזים אפשר שהיו מהם או נמלאו שהיו מושפחה אחרת ועל כן לא נזכר בני מגזים למשפחה מיותסת על שםם בספר היחס . והכלל כי זה היה ספר היחס שעשו העולים ועליו סמך נחמיה להתייחס לאותם שנמלאו עתה מהם ומה שכתוב בעזרא איננו ספר היחס הזה כי אש ספר העולים כפי החבורות ולא להתייחס :

יב (כה) והראב"ע

לכע
שע
נון
דיק

אלה
ז על
קירס

ספר
וגו'
מעט
יותר
האר
וער
בימי
צעה
אמר
רבים
בני
כתוב
יהיה
ספת
משום
גשאר
זשבון
עשר
מאלף
שבנו
בסדר
ולשים

ו הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה
רעמיה נחמני מרדכי בלשן מספרת בגוי
נחום בענה מספר אנשי עם ישראל :
ח בני פרעש אלפים מאה ושבעים ושנים :
ט בני שפטיה שלש מאות שבעים ושנים :
י בני ארה שש מאות חמשים ושנים :
יא בני פחרת מואב לבני ישוע ויואב אלפים
ושמנה מאות שמנה עשר : יב בני עילם
אלף מאתים חמשים וארבעה : יג בני זהוא
שמנה מאות ארבעים וחמשה : יד בני זפי
שבע מאות וששים : טו בני בנוי שש מאות
ארבעים ושמה : טז בני בבי שש מאות
עשרים ושמה : יז בני עזנד אלפים שלש
מאות עשרים ושנים : יח בני אדניקם שש
מאות ששים ושבעה : יט בני בגוי אלפים
ששים ושבעה : כ בני עדין שש מאות
חמשים וחמשה : כא בני אמר לחזקיה
תשעים ושמה : כב בני חשם שלש מאות
עשרים ושמה : כג בני בצאי שלש מאות
עשרים וארבעה : כד בני חרף מאה שנים
עשר : כה בני גבעון תשעים וחמשה :

כו אנשי

קעה
נחמ
בגוי
מענ
דעו
[ט]
ני
ליכ
ישו
אכס
צווי
אכס
הונ
אכס
אונ
דעו
הונ
מו
דער
דער
דעו
דעו
דעו
כל
זרו
פע
כנ

ת ר ג ו ס א ש כ נ ז י כ ה

קעהרמען . [ז] עז קאמען נעמליך אן מיט זרבבל , ישוע ,
 נחמיה , עזריה , רעמיה , נחמני , מרדכי , בלשן , מספרת ,
 בגוי , נחים אונד בענה : -- דיס דיא צאהל דער פֿאַרנעהמומען
 מעננער דעו איוראעליטישען פֿאַלקען -- [ח] דיא נאַכקאממען
 דעו פרעש צווייא טווענד איין הונדערט צווייא אונד זיבענציג ;
 [ט] דיא דעו שפטיה דרייא הונדערט צווייא אונד זיבענציג ;
 [י] דיא דעו ארה זעכו הונדערט צווייא אונד פֿונפֿציג ; [יא] זעמט .
 ליכע נאַכקאממען דעו פחה מואב , זאָ וואָהל דיא זעהנע דעו
 ישוע , אלו דיא דעו יואב צווייא טווענד אַכט הונדערט אונד
 אַכטצען ; [יב] דיא נאַכקאממען דעו עילם איין טווענד
 צווייא הונדערט פֿיער אונד פֿונפֿציג ; [יג] דיא דעו זחוא
 אַכט הונדערט פֿינף אונד פֿירציג ; [יד] דיא דעו זכי זיבען
 הונדערט אונד זעכציג ; [טו] דיא דעו בני זעכו הונדערט
 אַכט אונד פֿיערציג ; [טז] דיא דעו בני זעכו הונדערט אַכט
 אונד צוואַנציג ; [יז] דיא דעו עוגד צווייא טווענד דרייא הונד
 דערט צווייא אונד צוואַנציג ; [יח] דיא דעו אדניקם זעכו
 הונדערט זעכו אונד זיבענציג ; [יט] דיא דעו בני צווייא
 טווענד זיבען אונד זעכציג . [ך] דיא דעו עדין זעכו הונד
 דערט פֿינף אונד פֿונפֿציג ; [כא] דיא נאַכקאממען דעו אפר ,
 דערען שטאממפֿאטער חזקיה וואָר , אַכט אונד ניינציג ; [כב] דיא
 דעו חשם דרייא הונדערט אַכט אונד צוואַנציג ; [כג] דיא
 דעו בצי דרייא הונדערט פֿיער אונד צוואַנציג ; [כד] דיא
 דעו חריף איין הונדערט אונד צוועלף ; [כה] דיא פֿאַן גבעון
 פֿינף

ד ש " י

כל אחד לעירו : (ז) הנאים עם זרובבל . אשר באו משבי הגולה עם
 זרובבל : ישוע . הוא יוסף בן יהוסף הכהן הגדול . חשבות הללו
 פעמים הם מכוונים עם חשבות של מעלה ופעמים יש שאינם מכוונים זה
 כנגד זה ולא דקדק המקרא בחשבות כל כך אבל הכלל שזה לכאן ולכאן שג' :
 (סו) כל

נהמיה ז

כו אנשי בית-לחם ונטפה מאה שמנים
 ושמנה : כו אנשי ענתורת מאה עשרים

ושמנה

תרגום אשכנזי

פינף אונד ניינציג . [כו] דיא איינוואהנער אויו בית לחם
 אונד נטופה איין הונדערט אכט אונד אכציג ; [כז] אויו ענהות איין
 הונדערט אכט אונד צוואנציג ; [כח] אויו בית עזמות צווייא
 אונד פירציג ; [כט] אויו קרית יערים , כפירה אונד
 בארוה זיבען הונדערט דרייא אונד פירציג ; [ל] אויו רמה
 אונד גבע זעכו הונדערט איין אונד צוואנציג ; [לא] אויו
 מכמס איין הונדערט צווייא אונד צוואנציג ; [לב] אויו בית
 אל אונד עי איין הונדערט דרייא אונד צוואנציג ; [לג] זיא
 איינוואהנער אויו איינעס אנדערן נבו צווייא אונד פונפציג ;
 [לד] דיא נאכקאממען עילםז -- ניכט דעו שאן געדאכטען --
 איין טווענד צווייא הונדערט פיער אונד פונפציג ; [לה] אונד
 דיא דעו חרים דרייא הונדערט אונד צוואנציג . [לו] דיא איינ
 וואהנער ירחוז דרייא הונדערט פינף אונד פיערציג ; [לז] דיא
 אויו לר , חדיד אונד אנו זיבען הונדערט איין אונד צוואנציג ;
 [לח] אונד דיא אויו סנאה דרייא טווענד ניין הונדערט אונד דרייסיג ;
 [לט] פריס טער קאמען אן : דיא נאכקאממען דעו ידעיה ,
 אויו דעם היזע ישוע , ניין הונדערט דרייא אונד זיבענציג ,
 [מ] דיא דעו אמר איין טווענד צווייא אונד פונפציג ; [מא] דיא
 דעו פשחור איין טווענד צווייא הונדערט זיבען אונד פיערציג ;
 [מב] דיא דעו חרים טווענד אונד זיבעהען . [מג] לעוויטען :
 דיא נאכקאממען ישועו אונד קדמאלז , אויו דעם שטאממהויע הדויהז
 פיער אונד זיבענציג . [מד] זענגער , נעמליך דיא קינדער אספז הונד
 דערט אכט אונד פיערציג . [מה] טהארה יטער : דיא זעהנע דעו
 שלום , דיא דעו אמר , דעו מלמן , דעו עקוב , דעו חטיטא אונד

דיא

ושמונה : כח אנשי בית-עזמות ארבעים
 ושנים : כט אנשי קרית יערים בפירה
 ובארות שבע מאות ארבעים ושלשה :
 ל אנשי הרמה וגבע שש מאות עשרים
 ואחד : לא אנשי מכמס מאה ועשרים
 ושנים : לב אנשי בית-אל והעי מאה
 עשרים ושלשה : לג אנשי נבו אחר חמשים
 ושנים : לד בני עילם אחר אלף מאתים
 חמשים וארבעה : לה בני הרם שלש
 מאות ועשרים : לו בני ירחו שלש מאות
 ארבעים וחמשה : לז בני לד חרוד ואנו
 שבע מאות ועשרים ואחד : לח בני סנאה
 שלשת אלפים ושש מאות ושלשים :
 לט הכהנים בני ידעיה לבית ישוע השש
 מאות שבעים ושלשה : מ בני אמר אלף
 חמשים ושנים : מא בני פשחור אלף
 מאתים ארבעים ושבועה : מב בני הרם
 אלף שבועה עשר : מג הרואים בני-ישוע
 לקדמיאר לבני להודוה שבעים וארבעה :
 מד המשוררים בני אסף מאה ארבעים
 ושמונה : מה השערים בני-שלם בני-אמר
 בני-טלמן בני-עקוב בני חמיטא בני שבי

נחמיה ז

מֵאֵה שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה : מו הַנְּתִינִים בְּנֵי
צָחָא בְּנֵי־חֲשָׁפָא בְּנֵי־מַבְעוֹת : מז בְּנֵי־קִירֹס בְּנֵי־
סִיעָא בְּנֵי פְרוֹן : מח בְּנֵי־לְבָנָה בְּנֵי־הַגְּבָא
בְּנֵי שְׁלָמִי : מט בְּנֵי־חֲנָן בְּנֵי־גִדְל בְּנֵי גָחַר :
נ בְּנֵי־רֵאִיָּה בְּנֵי־רָצִין בְּנֵי נְקוּדָא : נא בְּנֵי־
גֹזִם בְּנֵי־עֵזָא בְּנֵי פֶסֶח : נב בְּנֵי־בְּסִי בְּנֵי־
מְעוּנִים בְּנֵי נְפֹשְׁסִים : נג בְּנֵי־בְּקָבוֹק בְּנֵי־
חֲקוּפָא בְּנֵי חֲרָחוּר : נד בְּנֵי־בְּצִלִית בְּנֵי־
מַחֲדָא בְּנֵי חֲרָשָׂא : נה בְּנֵי־בְּרִקוֹס בְּנֵי־
סִיסְרָא בְּנֵי תַמְחָא : נו בְּנֵי נְצִיחַ בְּנֵי חֲטִיפָא :
נז בְּנֵי עֶבְדֵי שְׁלֹמֹה בְּנֵי־סוּמִי בְּנֵי־סַפְרֵת בְּנֵי־
פְּרִידָא : נח בְּנֵי־יַעֲלָא בְּנֵי־דְרָקוֹן בְּנֵי גִדְל :
נט בְּנֵי שְׁפַטְיָה בְּנֵי־חַטִּיל בְּנֵי פִכְרֵת הַצְּבִיִּים
בְּנֵי אֲמוּזָן : ס כָּל־הַנְּתִינִים וּבְנֵי עֶבְדֵי שְׁלֹמֹה
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת תְּשַׁעִים וּשְׁנָיִם : סא וְאֵלֶּה הָעוֹלָמִים
מֵהַר מֶלֶח תֵּל חֲרָשָׂא כְּרוּב אֲדוֹן וְאָמַר
וְלֹא יָכְרוּ לְהַגִּיד בֵּית אֲבֹתָם וְזָרְעָם אִם מִיִּשְׂרָאֵל
הֵם : סב בְּנֵי־דְלִיָּה בְּנֵי־טוֹבְיָה בְּנֵי נְקוּדָא
שֵׁשׁ מֵאוֹת אַרְבָּעִים וּשְׁנָיִם : סג וּמִן־הַכְּהֹנִים
בְּנֵי חֲבִיָּה בְּנֵי הַקּוֹץ בְּנֵי בְּרוּזִי אֲשֶׁר לָקַח
מִבְּנוֹת בְּרוּזִי הַגִּלְעָדִי אִשָּׁה וַיִּקְרָא עָלָיָהּ
שָׁמוֹם : סד אֵלֶּה בִקְשׁוּ כְתָבָם הַמִּתְיַחֲשִׁים

ולא

נפישפים קרי

דוא ד
דוא נ
[מז]
דעו ל
דעו ג
דוא ד
פסח
[נג]
[נד]
[נה]
דעו
ק נ ע
דעו
דעו
דעו
[ם]
זאמם
פאלג
אמר
טען
[סב]
נקוד
פריס
ברז
נעה
[סד]
(סד)
וקר

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י . ל

דיא דעו שכי ; צוזאממען הונדערט אכט אונד דרייסיג . [מו] נתינים ;
 דיא נאכקאממען דעו ציחא , דיא דעו חשופא , דיא דעו טבעות ;
 [מו] דיא דעו קרם , דיא דעו סיעא , דיא דעו פדון ; [מח] דיא
 דעו לכנה , דעו חגבה , דעו שלמי ; [מט] דיא דעו חנן , דיא
 דעו גדל , דיא דעו גחר ; [נ] דיא דעו ראה , דיא דעו רצין ,
 דיא דעו נקודא ; [נא] דיא דעו גום , דיא דעו עזא , דיא דעו
 פסח ; [נב] דיא דעו כסי , דיא דעו מעונים , דיא דעו נפישסים ;
 [נג] דיא דעו בקבוק , דיא דעו חקופא , דיא דעו חרחור ;
 [נד] דיא דעו בצלית , דיא דעו מחידא , דיא דעו חרשא ;
 [נה] דיא דעו ברקום , דעו סיסרא , דעו תמת ; [נו] דיא
 דעו נציה , אונד דיא דעו חטיפא . [נז] זעהנע דער
 קנעכטע שלמה'ו : דיא נאכקאממען דעו סטר , דיא
 דעו ספרת , דיא דעו פרידא ; [נח] דיא דעו יעלה , דיא
 דעו דרקון , דיא דעו גדל ; [נט] דיא דעו שפטיה , דיא
 דעו חטיל , דיא דען פכרת צבים , אונד דיא דעו אמון ;
 [ם] דיא נתינים אונד נאכקאממען דער קנעכטע שלמה'ו צו-
 זאממען , ווארען דרייא הונדערט צווייא אונד ניינציג . [סא]
 פאלגענדע צאָגען פאן תל מלח , תל חרשא , כרוב ארין אונד
 אמר הינאויה , קאָננטען אבער ניכט צאָגען , וואָהער זיא שטאַמט .
 טען , ניכט איינמאל אָב זיא איזראַעליטישער הערקונפּפּ זייען .
 [סב] דיא זעהנע דעו דליה , דעו טוביה אונד דיא דעו
 נקודא ; זעכו הונדערט צווייא אונד פירציג . [סג] אייניגע פאן זדען
 פריסטערן , נעמליך דיא זעהנע חביה'ו , דיא דעו הקוץ , אונד דיא דעו
 ברזילי'ו דיזער האמטע איינע פאן דען טעכטערן ברזילי'ו דעו נלעדי
 נעהייראטעט , אונד וואורדע נאך איהרעם נאמען נענאנט ,
 [סד] זוכטען דיא אורקונדען איהרער אכשטאַממונג אונד דא

זיך

מ כ ל ל י ו פ י

(פד) וינאלו , ענין טנוף ולכלוך ויש מפרשים אותו מענין וכו' ונאלו
 הקרוב אליו והוא אפך הענין כמו משרש ומשריש וכן גואל הוי' הקרוב
 ומגואל

תרגום אשכנזי

דך דיזע נישט פארפאנדען ווארדען ויא דעו פריסטער אמתען
 אונווירדיג ערקלערט ; [סה] אונד דער תרשחא שפראך צו
 איהנען , דאס ויא זיך דעו גענוסעס דעו אללערהייליגסטען ענט.
 האלטען מיסטען , ביס איין פריסטער פאר דיא אורים אונד
 דמים מריטט . [סו] דיא געזאמפטע פאלקומענגע בעטרוג
 צווייא אונד פירציג טויענד , דרייא הונדערט אונד זעכציג .
 [סו] אהנע דיא קנעכטע אונד מעגדע , דערען אנצאהל זיך
 אויף זיבען טויענד דרייא הונדערט אונד זיבען אונד דרייסיג
 בעליף . אויך צווייא הונדערט פינף אונד פירציג זענגער אונד זענגערין .
 נען פאלנטען איהנען . [סה] אן פפערדען צעהלטען זיא זיבען
 הונדערט זעכו אונד דרייסיג ; אן מוילטהירען צווייא הונדערט
 פינף אונד פירציג ; [סט] אן קאמעעלען פיער הונדערט פינף
 אונד דרייסיג אונד אן זעלן זעכו טויענד זיבען הונדערט
 אונד צוואנציג . [ע] אייניגע פאן דען פאמיליענהייפטערן
 אונטערשטיצטען דאן צו אונטערנעהמענדע בויגעשעפט . דער
 תרשחא גאב אין דען געמיינשאפט ; טויענד דרכמנים גאלד ,
 פונפציג בעקקען , אונד פינף הונדערט אונד דרייסיג פריסטער .
 רעקקע . [עא] אונד אנדערע פאמיליענהייפטער טרוגען צו דען
 פיר דיזעו געשעפט געזאממעלטען פארהעטען בייא : צוואנציג
 טויענד דרכמנים גאלד , אונד צווייא טויענד צווייא הונדערט
 מנים זילבער . [עב] דאן פאלק טרוג בייא : צוואנציג מני .
 זענד דרכמנים גאלד , צווייא טויענד מנים זילבער , אונד
 זיבען

מכל לפי

זמנאל הוי שנהרתק מן הקרובה והמשפחה זהם גתרחקו של
 מצאו כחב היחס . (סו) דבא , בא בתוספת אלף ונפול הכפל של
 דבכורה והבלע ברגש והוא החשבו הנדול שהוא עשרה אלפים .
 (עא) שתי דבות , קבוץ רבו כלשון נקבות ובא בנפול הכפל והבלע
 ברגש . מנים , לרבי הורה ענין מנין ומספר והמנה ששים שקלים
 כמו שכתוב ביהוקאל מ"ה , ולרבי יונה הוא ענין משקל ורכותינו ז"ל
 נשתמשו בו בענין משקל ובענין מנין ועיין בשרשו .

ח (ג) מן

וְלֹא נִמְצְאוּ וַיִּגְאֲלוּ מִן־הַכְּהֻנָּה : סה וַיֹּאמֶר
 הַתִּרְשָׁתָא קָהָם אֲשֶׁר לֹא־יֵאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ
 הַקֹּדְשִׁים עַד עֲמֹד הַכֹּהֵן לְאוֹרִים וְתָמִים :
 סו כֹּל־הַקֹּהֵל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוּא אֲלֵפִים
 שְׁלֹש־מֵאוֹת וְשָׁשִׁים : סו מִלְּבַד עַבְדֵיהֶם
 וְאִמְהַתֵיהֶם אֵלֶּה שְׁבַעַת אֲלֵפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 שָׁרָשִׁים וְשִׁבְעָה וְלָהֶם מִשְׁרָרִים וּמִשְׁרָרוֹת
 מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה : סה סוּסֵיהֶם
 שִׁבַּע מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה פְּרִדֵיהֶם מֵאֲתִים
 וְאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה : סט גַּמְלִים אַרְבַּע מֵאוֹת
 שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה חֲמֹרִים שִׁשָּׁת אֲלֵפִים שִׁבַּע
 מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים : ע וּמִקְצַת רֵאשֵׁי הָאֲבוֹת
 נָתַנוּ לַמְּלָאכָה הַתִּרְשָׁתָא נָתַן לְאוֹצָר זָהָב
 דִּרְכַּמָּנִים אֶלֶף מִזְרְקוֹת חֲמִשִּׁים כֶּתָנוֹת
 כֹּהֲנִים שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת : עא וּמִרֵאשֵׁי
 הָאֲבוֹת נָתַנוּ לְאוֹצָר הַמְּלָאכָה זָהָב דִּרְכַּמָּנִים
 שְׁתֵּי רִבּוּת זַכָּסָף מְנִים אֲלֵפִים וּמֵאֲתִים :
 עב וְאֲשֶׁר נָתַנוּ שְׂאֵרֵית הָעָם זָהָב דִּרְכַּמָּנִים
 שְׁתֵּי רִבּוּא זַכָּסָף מְנִים אֲלֵפִים וּכְתָנוֹת כֹּהֲנִים

ששים

ד ש"ז

(סו) כל הקהל כאחד וגו'. ועל זה הכלל סוּך כותב הספר ולא דקדק
 בחשבון הפרשיות כל כך והכלל מפורש למעלה :
 ח (ב) צוים

נחמיה זח

ששים ושבעה : עג וישבו הכהנים והלויים
והשוערים והמשוררים ומן הדעים והנתינים
וכל ישראל בעריהם ויגע החדש השביעי
ובני ישראל בעריהם :

ח א ויאספו כר־העם באיש אחד אל־הרחוב
אשר לפני שַׁעַר־הַמַּיִם ויאמרו לעזרא
הספר להביא את־ספר תורת משה אשר־צוה
יהוה את־ישראל : ב ויביא עזרא הכהן
את־התורה לפני הקהל מאיש ועד־אשה
וכל מבין לשמוע ביום אחד לחדש השביעי :
ג ויקרא־בו לפני הרחוב אשר לפני שַׁעַר־
הַמַּיִם מן־הָאֹר עַד־מַחֲצִית הַיּוֹם נגד האנשים
והנשים והמבנים ואזני כר־העם אל־ספר
התורה : ד ויעמד עזרא הספר על־מגדל־
עץ אשר־עשו לדבר ויעמד אצלו מִתְּתִירָה
וְשָׁמַע וְעָנָה וְאוֹרְיָה וְחֶלְקִיָּה וּמַעֲשִׂיָּה עַל־

ימינו

ר ש"י

ח (ב) ציוס אחד לחדש השביעי • הוא יום של ראש השנה :
(ג) מן האור • של תחלת היום : אל ספר התורה • היו כל העם
מטיס אזניהם : (ד) אשר עשו לדבר • אותו מגדל עץ עשו לשם כך לקרות
שם

מכלל יופי

ח (ג) מן האור , פירוש מתחלת הבקר כלומר מתחלת האור וכשרש
בקר ונקרא הבקר אור כאלו אמר מן הבקר • (ה) וכפתחו ,
מקור

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י ל ב

זיבען אינד זעכציג פריסטרעקקע . [עג] נאך אונד נאך
 לעסען זיך דיא פרוסטער , לעוויטען , טהארהיטער , זענגער ,
 נתינים , אונד טהיילווייזע דאו פאלק ניעדער , זא דאס ענדליך
 גאנץ איזראעל אין זיינען שטעדען וואר . אלו נון דער זיבעג
 טע מאנאט העראנגאהעטע , אונד דיא קינדער איזראעלו אין
 איהרען שטעדען וואהנטען .

ה [א] דא פערזאממעלטע זיך דאו גאנצע פאלק , שנעלל
 וויא איין מאן , אין דער שטראזע פאר דעם וואזער טהארע
 אונד ערוזכטע דען שריפטגעלעהרטען עזרא , דאס ער דאו
 בוך דער לעהרע משה'ז מעכטע ברינגען לאזען , וועלכעו דיא
 געבאטע דעו : עוויגען אן איזראעל ענטהעלט . [ב] דא
 ליעם דער פרוסטער עזרא דאו בוך דער לעהרע ברינגען פאר
 דיא פערזאממלונג פאן מעננערן , פרויען , אונד אללען , דענגען
 דער אינהאלט פערשטענדליך וואר , אס ערסטען טאגע דעו
 זיבענטען מאנאט . [ג] אונד ער לאז דארין אין דער שטראסע
 פאר דעם וואזערטהארע , פאם פריהעזטען מארגען ביס אין
 דיא מיטטע דעו טאגע , אין געגענווארט דער מענגער , ווייכער
 אונד דעריעניגען , וועלכע דען אינהאלט פערשטאנדען .
 דיא אויפמערקזאמקייט דעו גאנצען פאלקעו וואר אויף דאו בוך
 דער לעהרע געריכטעט . [ד] עזרא שטעללטע זיך געמליך
 אויף איין צו דיזעם צוועקקע פערפערטיגטעו העלצערנעו גערוו .
 טע , איהם צור רעכטען שטעללטע זיך מתהיה , שמע , עליה ,

אוריה

ב י א ר

ח (א) ויאספו , הפרשה הזאת מחוברת לפרשה הקודמת . ראה בספר שרא
 (ג' א') . והנה יש לנו דברים רבים בענין שלש הפרשיות הנלות , שספר
 בהן הכתוב מעזרא , אס מקומן בספר זה , או בספר עזרא , וקנה פה הירישה
 מהכיל , וכדבר מזה באריכות א"ה בהקדמתנו הכוללת .
 (ד) ויעמד וגו' , בספוקים הקודמים אמר הכתוב דרך כלל שזרא קרא בספר
 התורה

תרגום אשכנזי

אוריא, חלקיה, אונד מעשיה; צור לינקען פדיה, מישאל,
מלכיה, השם, השכדנה, זכריה אונד משלם. [ה] נון
עפנעטע ער דאן בוך, דאס עז דאן גאנצע פאלק זאה,
דען ער שטאנד האך איבער דעמועלבען, אונד זא באלד ער
עז עפנעטע שטאנד דאן גאנצע פאלק אויף. [ו] יעצט לאבטע
עזרא דען עוויגען, דען גראסען גאט, אונד דאן פאלק אנט.
ווארטעטע מיט אין דיא העהע געהאבענען הענדען, אמן! אמן!
ביקטע זיך דאן, אונד ווארף זיך פאר דעם עוויגען מיט דעם
אנגעזיכטע צור ערדע. [ז] דאן פאלק שטאנד ווידער, אונד
ישוע, בני, שרכיה, ימין, עקוב, שבתי, הודיה, מעשיה,
קליטא, עזריה, יוזבר, חנן, פלאיה אונד דיא לעוויטען גאבען
איהם ערקלעהרונגען צו דער פארגעטראגענען לעהרע. [ח] זיא
לאזען נעמליך אים בוכע דער לעהרע דעז עוויגען מיט דייט.
ליבקייט, אונד ערקלעהרונג דעז זיננעז, אונד מאכטען דא.
דורך דאן געלעזענע פערשטענדליך. [ט] יעצט שפראכען צו
דעם פאלקע דער חרשתא נחמיה, דער פרוזטער אונד שריפט.
געלעהרטע עזרא אונד דיא לעוויטען, וועלכע דעם פאלקע דאן
געזעטן ערקלעהרטען: דער הייטיגע טאג איזט דעם עוויגען
אייערעם גאט געהייליגט, טרויערט ניכט, וויינט ניכט --
דאן פאלק וויינטע, אלו עז דיא ווארטע דער לעהרע הערטע --
[י] געהעמ

כ י א ו ר

התורה לפני העם, ופתה מספר והולך פרט המעשה עד כסוק ט'. (ה) עמדו,
יתכן שעמדו על דגליהם לכבוד התורה והעד (להלן ט' ג') ויקומו על עמדם
(מדברי)

מ כ ל ל י ו פ י

סקור בחירק ופירושו כשפתח פיו לקרא בחורה. (ו) במעל ידיהם,
שרשו עלל בפלם והבאתי מורך בלבכם מן רכך וביא בפחת ספני העין
ומשפטם מרכך מעלל ופפלם וזוכת משחת לי"י ופירושו כרוטמות ונשיאות
ידיהם. (ט) והמבינים, יוצא אל פעול זולתו. (י) משמנים, שם
ובפחת

ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלפיה והשם
 והשבדנה זכריה משלם : ה ויפתח עזרא
 הספר לעיני כל העם כי מעל כל העם היה
 וכפתחו עמדו כל העם : ו ויברך עזרא
 את יהוה האלהים הגדול ויענו כל העם
 אמן ו אמן במעל ידיהם ויקדו וישתחוו
 ליהוה אפים ארצה : ז וישוע ובני ישראל
 ימין עקיב שבתיו הודיה מעשיה קליטא
 עזריה יזכר חנן פלאיה והלויים מבינים את
 העם לתורה והעם על עמדם : ח ויקראו
 בספר בתורת האלהים מפרש ושום שבר
 ויבינו במקרא : ט ויאמר נחמיה הוא
 התרשתא ועזרא הכהן הספר והלויים
 המבינים את העם לבר העם היום קדש
 הוא ליהוה אלהיכם על תתאבלו ואל תבכו
 כי בוכים בר העם בשמעם את דברי

התורה

ר ש י

שם עליו ספר התורה : (ה) כי מעל כל העם היה. ועל כן ראוהו
 נלס : וכפתחו עמדו כל העם. וכאשר פתחו לקרות שתקו כל העם.
 עמדו לשון שתיקה (שתקו) כמו עמדו ולא ענו עוד (איוב ל"ג) :
 (ו) זמעל ידיהם. זנשו את ידיהם שנשאו כפיהם לזמעה להודות להקב"ה
 כענין שנאמר ויפרוש כפיו השמים (מלכים א' ח') : (ז) מבינים את
 העם. שהיו מתרגמין לעם דברי תורה. על עמדם. שהיו עומדין על
 רגליהם : (ח) ושום שכל. ושיחת חכמה ושום לשון פעול : (ט) זכיום
 הדוש. כי יום ראש השנה הוא. כי בזכיום כל העם מפני שלא קיימו

התורה

ט 9

נחמיה ה

התורה : ויאמר להם לכו אכלו משמנים
ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי
קדוש היום לארנינו ואר-תעצבו ביהדות
יהוה היא מעונכם : יא והלויים מחשים לכל-
העם לאמר הסו ביהיום קדש ואל-תעצבו :
יב וילכו כל-העם לאכל ולשתות ולשלח
מנות ולעשות שמחה גדולה כי הבינו
בדברים אשר הודיעו להם : יג וביום השני
נאספו ראשי האבות לכל-העם הצהנים
והלויים אל-עזרא הספר ולהשכיל אל-דברי
התורה : יד וימצאו כתוב בתורה אשר
צוה יהוה ביד-משה אשר ישבו בני-ישראל
בסכורה בתג בחדש השביעי : טו ואשר
ישמיעו ויעבירו קול בכל-עריהם ובירושלם

לאמר

ר ש " י

התורה כראוי : (י) לאין נכון לו . לעני שאין מזומן לו מאכלו :
(יא) מתנים . היו מזכירין לכל העם לחנות שלא יבט עוד : הסו
לשון שתיקה . כמו ויהם כלב (במדבר י"ג) : (יג) וביום השני . של ראש
השגה : (טו) ואשר ישמיעו . ועו אשר ישמיעו קול לחוג את חג הסכות
וכן נוהג המקרא לדבר כענין הזה כמו אמור לנער ויעבור לפנינו
(שמאל א' ט') : ועלי הדם . מפורש במסכת סוכה זהו הדם שנטף
שחינו

מכלל יופי

ובפתח גש המ"ם הראשונה . לאין נכון לו , פירוש למי שהמזון אין נכון
ומזומן לו . לארנינו , המסרת כל לשון ארנות עם בוכ"ל לא מפיך
אל"ף בר פן שפעה וזה אחר מזה . מעונכם , הוי"ו דגושה .
(יא) מחשים

ת ר ג ו ס א ש כ נ ז י ל ד

[י] געהעט פילטעהר , פוהר ער פֿאַרט , עזעט גופע שפּיזען , פּרינקעט זיסע געטרענקע אונד מחילעט דעמיעניגען מוּס , דער ניכטו פֿאַררעטהיג האט , דען דער הייטיגע זאג איזט דעם העררן גע. הייליגט . זייד יא ניכט טרויעריג , דיא פּריידע אים העררן איזט אויך שטערקע . [יא] אויך דיא לעוויטען זופטען דאו פֿאלק צו בערוהיגען , ויא שפּראַכען : וייד דאָך שטיללע , פֿערבאַננעט יעדען קוממער , דען דער זאג איזט הייליג . [יב] אונד נון גינג דאָ גאַנצע פֿאַרק , צו שפּייסען , צו טרינקען , דיא אַרמען צו בעשענקען , אונד זיך צו בעלוסטיוגען , דען עו האַטטע דיא וואַרטע געפּאזט דיא זאגן איהם בעקאַנט געמאַכט . [יג] זאגען דאָרויף קאַמען דיא פֿאַמיליענהייפטער דעו גאַנצען פֿאַלקען , דיא פּריסטער אונד לעוויטען בייא דעם שריפטגעלעהדטען עזרא צו. זאַממען , אונטערזוכונגען איבער דען אינהאַלט דער לעהרע אַנצושטעללען . [יד] זאגן האַטטע נעמליך אין דעם געזעטצע , וועלכעו גאטט דורך משה גאב , געפונדען , דאָס דיא קינדער איהראַעלו אָם פּעסטע דעו זיבענטען מאָנאַטו אין לויבהיטטען וואַהנען זאָללען ; [טו] אונד זיא ליעסען דאָהער אין אַללען שטעדען אונד בעזאָנדערז אין ירושלים דורך אויזרוף בעקאַנט מאַכען : געהעט אינו געבירגע , אונד ברינגט לויב אונד צווייגע

דעו

ב י א ו ר

(מקדרי הראב"ע) . (י) ויאמר , מוסב על כחמיה , או על עזרא ואפ לנו לאכריע . הדורח וגו' , השמחה היא תעוה אהבם אס תקיימוה , כי כן כתוב (דברים ט"ז) ושמחת בחנך (הראב"ע) . (יג) ולהשכיל , הו"ו נוספת (טו) עלי וגו' , נראה שגלת עלי תורה על העלים לבדס , ועלי סמוך לגלת ען תורה על הענפים , וגם למעת רד"ק ז"ל בשרש עלה תורה מלת עלה על העלים ועל הענפים . עץ שמו , נראה שהוא זית הנכבד , וכנה הכתוב עץ

אפ

מ כ ל ל י ו פ י

(יא) מחשים , ענין שתיקה וזה לכרו יוצא . הסו , צווי מהכבד ושרשו הסה ובה מלעיל מפני הזקף ומשפטו מלרע כמו כלו מעשיכם ופניו שתקו . (טז) עלי דת וגו' , רופה לומר על הענפים עם העלים בשרש עלה

תרגום אשכנזי

דעו עהלכווימו , לויב אונד צווייגע דער פירטע , אונד פאלס ,
 צווייגע , לויבהיטטען צו מאַכען נאָך דער פּאַרשריפּט . [טו]
 דאָ פּאַלק גינג הינאווי , בתאַכטע דיווע דינגע , אונד מאַכטע
 זיך לויבהיטטען אויף דען דעכערן , אין איהרען העפּען , אין
 דען העפּען דעו טעמפעלו , אין דער שטראַסע דעו וואווער ,
 טהאַרעו , אונד אין דער דעו טהאַרעו אפרים : [יו] דיא
 גאַנצע אויז דער געפּאַנגענשאַפּט צוריקגעקעהרטע געמיינדע האַט
 טע זיך אלוף לויבהיטטען געמאַכט , אונד וואַהנטע דאַרין ;
 דיא פּריידע וואַר אויסערארדעמליך גראַס , דען פּאַן דען ציימען
 דעו ישוע זאָהן נוֹן בים אויף דיווען טאַג . האַטטען דיא קינ
 דער איזראַעלו גיכט זא געטהאַן . [יח] אויך לאַז מאַן
 טעגליך אין דעם בוכע דער לעהרע דעו עוויגען , פּאַן דעם
 ערסטען טאַגע בים צום לעצטען , אונד פּייערטע דאָ לויב
 היטטענפּעסט זיכען טאַגע , אַם אַכטען אבער דאָ בעשלום .
 פּעסט נאָך פּאַרנעשריבענער וויזע .

ט [א] אַם פּיער אונד צוואַנציגסטען טאַגע דיווע מאַנאַטו
 פּערוואַממעלטען זיך דיא קינדער איזראַעלו פּאַסטענד , מיט זעק ,
 קען אומגירטעט , אונד אַשע אויף דען הייפטערן . [ב] ישראָל
 נאַכקאַממען זאָנדערטען זיך פּאַן אַללען גאַכקאַממען דער פּרעט ,
 דען אַב , אונד בעקאַננטען שטעהענד איהרע זינדען , אונד
 דיא איהרער פּאַרעלטערן . [ג] זאַבאַלד זיא זיך נעמליך
 אויף איהרען פּלאַטץ געשטעללט האַטטען , לאַז מאַן אים בו .

בע

ביאור

אחד בשני שנות כמו שחמד ג"כ הדם ועץ עבות שהם מין אחד כבודע , ולדעת
 כ"ט בן מלך הוא מין מהעץ הנקרא בלשון אשכנז פייבטע . וכס אחד מחכמי
 העמים עלי עץ שמן (באלואסצווייגע) .

ט (ו) ואתה

מכלל יופי

עלה . עץ שמן , הוא העץ הנקרא בלע"ז פי"נו שהווא שמן . עבות ,
 תאר על משקל עקוב הלב ובלע"ז טרי נאדו העלים כשהם רכים בקו
 אחר

נ ח מ י ה ט לה

כְּאָמַר צָאוּ הָהָר וְהִבִּיאוּ עָלַי זֵית וְעַר יַעֲזָן
שֶׁמֶן וְעָלַי חֵדֶם וְעָלַי תְּמָרִים וְעָלַי עֵץ עֶבֶר
לַעֲשׂוֹת סִכָּת בְּכַתּוּב : טו וַיֵּצְאוּ הָעָם וַיְבִיאוּ
וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם סִכּוֹת אִישׁ עַל-גִּגְוֹ וּבַחֲצֵרֹתֵיהֶם
וּבַחֲצֵרוֹת בַּיִת הָאֱלֹהִים וּבִרְחוֹב שַׁעַר הַמַּיִם
וּבִרְחוֹב שַׁעַר אֶפְרַיִם : י"ו וַיַּעֲשׂוּ כֹל-הַקֶּהֶל
הַשָּׁבִים מִן-הַשָּׂבִיז סִכּוֹת וַיֵּשְׁבוּ בַסִּכּוֹת כִּי לֹא
עָשׂוּ מִיּוֹמֵי יֵשׁוּעַ בְּדָגוֹן בֶּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם
הַזֶּה וַתְּהִי שְׂמֵחָה גְדוֹלָה מְאֹד : י"ז וַיִּקְרָא
בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים יוֹם בְּיוֹם מִן-הַיּוֹם
הָרִאשׁוֹן עַד הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן וַיַּעֲשׂוּ-חָג שִׁבְעַת
יָמִים וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרַת בַּמִּשְׁפָּט :

ט א וּבְיוֹם עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
נִאֲסְפוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּצוּם וּבִשְׁקִים
וְאַחֲמָה עֲלֵיהֶם : כ וַיְבַדְּלוּ זֶרַע יִשְׂרָאֵל
מִכֹּר בְּנֵי נֶכֶר וַיַּעֲמְדוּ וַיְתוֹדוּ עַל-חַטָּאתֵיהֶם
וְעֲוֹנוֹת אַבְתֵּיהֶם : ג וַיִּקְוְמוּ עַל-עַמּוּדֵם
וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרַת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם רְבַעִית

היום
שחינו רחוי ללולב כי חם לעשות סוכה : ועלי תמרים . ללולב : ועלי עץ
עבות . זהו חדס ללולב כדמופורש במסכת סוכה : (יח) יום ציוס .
בכל יום ויום : ט (א) ואלמה
מ כ ל ל י ו פ י

אחד יקראו עבות כמו שפורשו רבותינו ז"ל כי וזה יקרא עבות כשההרם
תלחא טרפא בקיגי חרא או יותר . ט (יא) במצולות

היום ורביעית מתודים ומשתחויים ליהוה
 אלהיהם : ד ויקם על-מעלה הלויים ישוע
 ובני קדמיאל שבניה בני שרביה בני כנני
 ויעקו בקול גדול אר-יהוה אלהיהם : ה ויאמרו
 הלויים ישוע וקדמיאל בני השבניה שרביה
 הודיה שבניה פתחיה קומו ברכו אר-יהוה
 אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם
 כבוד ומרומם עד-כל ברכה ותהלה : ו אתה
 הוא יהוה לבדך את עשית אר-השמים
 שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר
 עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את
 כדם וצבא השמים לך משתחויים : ז אתה
 הוא יהוה האלהים אשר בחרת באברם
 והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם :
 ח ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו
 חברית לתת את-ארץ הכנעני החתי האמרי

והפריו

אחה קר" ר ש"י

ט (א) ואדמה עליהם • העלו עפר על ראשם : (ב) מכל בני
 נכר • ומנשיהם הנכרות פמו שנאמר למעלה : (ד) על מעלה
 הלויים • מעלות היו שם שהלויים עומדים שם עליהם בשעה שאמרו שירה :
 (ה) מן העולם ועד העולם • מתחלת העולם ועד תכליתו יחא כבוד :
 ויברכו שם כבודך • עכשיו דברו הלויים כלפי שכניה בתפלה ויברכו שם
 כבודך כי הוא גדול ומרומם על כל זרע וחסלה כי כל הזרעות והחלות
 שלו הם • ד"א ומרומם על כל זרע ותהלה שאין זריה יכולה לזרעו
 ולסללו כפי גדלו ורוממותו שהוא מרומם ונשא יותר מזה : ששפה יכול

לדבר

3 (4)

ה ר ג ו ם א ש כ נ ז י . ל ו

כע דער לעהרע דעו עוויגען איהרעו גאָטטעו איין פֿירטעל דעו
 מאַגעו , אונד איין פֿירטעל דעו מאַגעו בעקאָננטען זיא איהרע
 זינדען , אונד לאַגען אַנבעטענה פֿאַר דעם עוויגען איהרען
 גאָטט . [ד] נון בעשטיגען ישוע , בני קדמאל , שבניה ,
 בני , שרכיה , בני אונד כנני דיא שטופֿען דער לעוויטען ,
 אונד בעטעטען לויט צום עוויגען , איהרעם גאָטט . [ה] אונד
 דיא לעוויטען ישוע , קדמאל , בני , השבניה , שרכיה ,
 הודיה , שכניה אונד פתחיה ריעפֿען : אויף ! לאָבט דען עוויגען
 אייערן גאָטט פֿאַן עוויגקייט צו עוויגקייט ! געלאָבט זיא דער
 נאַמע דיינער העררליכקייט , דער איבער לאָב אונד רוהם ער .
 האַבען איזט ! [ו] דוא אַלליין ביסט עו , אַ עוויגער ! דוא
 האַוט דיא היממעל , דער היממעל היממעל אונד אלע איהרע
 העערע געשאַפֿען , דיא עררע אונד וואַז אויף איהר איזט ,
 דיא מעערע אונד וואַז זיא אומפֿאַזען , אונד דיזעו אַללעו ער
 העלמוט דוא אויך ; דיך בעטען דיא היממלישען העערע אַן .
 [ז] עוויגער ! דוא ביסט דער גאָטט , דער זיך דען אברם
 ערוועהלט , איהן אויז אור כשרים געפֿיהרט , אונד זייגען
 נאַהמען אברהם גענאַנט האַט . [ח] זיין הערץ פֿאַנדעסט
 דוא טרייא פֿאַר דיר , אונד ערריכטעטעסט דען בונד מיט
 איהם , זייגען נאַכקאָממען דאַו לאַנד דעו כנעני , חתי ,
 אמרי , פֿריזי , יבוסי אונד גרגשי איין צו געבען ; דוא
 היעלטעסט

ב י א ו ר

ט (ו) ואתה , מסדר הטעמים הסריד המאמר הזה בלחכס , ועל פיו
 תרגמנו . (יג) ודבר וגו' , הם עשרת הדברות שיכלאו מפי הגבורה ,
 ומהם

ר ש י

לדבר : ושמח . טעמו למעלה בשי"ן לפי שמשמעותו בלשון עבר : (ח) וזרות
 עוין . לשון פעול : כי הזידו . כי הרשיע עליהם כמו כי בדבר אשר זכו
 עליהם

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י .

היעלמעסט דיינע צוואַגע, דען דוא כּיסט גערעכט [ט] דאָן
 עלענד אונזערער פּאַרפּאַהרען אין מצרים האַזט דוא געזעהען .
 געהערט איהר וועהקלאַגען אַם שילפּמעערע . [י] דען פרעה,
 דעווען דינער אונד דאָן פּאַלק זיינען לאַנדען זוכטעסט דוא מיט
 צייכען אונד וואונדער היים, דען דוא וואוסטעסט וויא
 טיראַנניש זיא געגען איזראעל פּערפּוהרען; גראַם ווארד זדיין
 רוהם, אונד איזט עו הייטע נאָך . [יא] דאָן מעער טרענפּ
 טעסט דוא פּאַר איהנען, זיא גינגען דורך דעווען מיטטע
 אויף טראַקנעם באַדען; אונד איהרע פּערפּאַלענד וואַרפּסט אין
 דיא טיפּען דוא, וויא שטיין אין שטרעמענדען געוועזער,
 [יב] דען טאַגען פּיהרטעזט דוא זיא מיט איינער וואַלקענזיילע
 אונד מיט איינער פּייערוזיילע דען נאַכטז, דאָם זיא איהנען
 דען וועג בעלייכטע, וועלכען זיא צו נעהען האַטטען .
 [יג] דוא ליעסעזט דיך אויף דען בערג סיני העראַב, שפּראכסט
 פּאַם היממעל מיט איהנען, ערטהיילטעזט איהנען רעכטע,
 לעהרען דער וואַהרהייט, פּאַרטעפּליכע געזעטצע אונד געבאָטע,
 [יד] אונד מאַכטעזט איהנען דיינען הייליגען רוהעטאַג בע.
 קאַננט; גאַכזט איהנען אויך געבאָטע, געזעטצע אונד לעהרען
 דורך דיינען דינער משה . [טו] בראַד גאַכזט דוא איהנען
 פּאַם היממעל איהרען הונגער צו שטיללען, ליעסעזט, איהרען
 דורזט צו לעשען, וואזער אויז דעם פעלוען ענטשפּרינגען;
 אונד היסעזט זיא הינציהען, דאָן לאַנד אין בעזיטץ צו נעהמען,
 וועלכען איהנען איינצוגעבען דוא דיינע האַנד עמפּאַר געהאַבען
 [געשוואַרען]. [טז] אבער זיא אונד אונזערע פּאַרפּאַהרען פּרעפּעל
 טען, וואַרען האַרטנעקקיג, אונד געהאַרכטען דיינען געבאָטען

ניכט

כ י א ו ר

ומהם מוכר בפסוק הנא השנת לנד, כי הוא נכבד במנוחה ותוספת שכל כמו
 אכתב הראש"ע ז"ל . (יד) ומצוות וגו', היא התורה כלה שנתנה ביד משה,
 ותבין מזה טעם תרגומנו השאכנזי . (טז) והם, דור המדבר, ואבותינו,

נחמיה ט לז

והפרונו והיבוסו והגרנושי לתת לזרעו ותקם
את דברך כי צדיק אתה : ט ותרא את
עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על
יסוסו : י ותתן אתה ומפתים בפרעה
ובכל עבדיו ובכל עם ארצו כי ידעת כי הוידו
עליהם ותעש להם שם כהיום הזה : יא והים
בקעת לפניהם ויעברו בתוך הים ביבשה ואת
רדפיהם השלכת במצולת כמו אבן במים
עזים : יב ובעמוד ענן הנחיתם יומם ובעמוד
אש לילה להאיר להם את הדרך אשר ילכו
בה : יג ועל הר סיני ירדת ודבר עמהם
משמים ותתן להם משפטים ישרים ותורות
אמת חקים ומצות טובים : יד ואת שבת
קדשה הודעת להם ומצוות וחקים ותורה צוית
להם ביד משה עבדך : טו ולהם משמים
נתת להם לרעבם ומים מסלע הוצאת להם
לצמאם ותאמר להם לבוא לרשת את הארץ
אשר נשאת את ידך לתת להם : טז והם

ואבוחינו

ר ש"י

עליהם (שמות י"ח) טס. רעון בלע"ז : (יב) יומם. בכל יום ויום :
ודבר. כמו ולדבר כמו שנאמר מן השמים השמייעך את קולו ליסרך
(דברים ד') : (טו) לרעבם. מן רעב יאמר לרעבם כמו מן צמא
לצמאם : אשר נשאת את ידך. בשבועה כמו חשך נשאתי את ידי לתת

וְאֵבְרִינֵנוּ הַזֵּידוֹ וַיִּקְשׁוּ אֶת־עַרְפָּם וְלֹא שָׁמְעוּ
 אֶל־מִצְוֹתֶיךָ : י" וַיִּמְאַנּוּ לִשְׁמֹעַ וְלֹא־זָכְרוּ
 נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּהֶם וַיִּקְשׁוּ אֶת־עַרְפָּם
 וַיִּתְנַרְרֵאשׁ לָשׁוּב לְעַבְדְּתָם בְּמִרְיָם וְאַתָּה יְיָ
 סְלִיחוֹת חֲנוּן וְרַחוּם אֲרַךְ־אַפִּים וְרַב־זַחֲקִיד וְלֹא
 עֹזְבָתָם : י"ח אַף כִּי־עָשׂוּ לָהֶם עֲגֹל מִסֶּכֶה
 וַיֹּאמְרוּ זֶה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיךָ מִמִּצְרַיִם וַיַּעֲשׂוּ
 נִאֲצוֹת גְּדֹלוֹת : י"ט וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּיִם
 לֹא עֹזְבָתָם בְּמִדְבָּר אֶת־עַמּוּד הָעָנָן לֹא־כָר
 מִעֲרִיָּהֶם בְּיוֹמָם לְהַנְחִיחָם בְּהַדְרֶךְ וְאֶת־עַמּוּד
 הָאֵשׁ בַּלַּיְלָה לְהַאֲדִיר לָהֶם וְאֶת־הַדְרֶךְ אֲשֶׁר
 יֵלְכוּ־בָהּ : כ וְרוֹחֶךָ הַטּוֹבָה נָתַתָּ לְהַשְׁכִּילֵם
 וּמִנֶּךָ לֹא־מִנַּעַת מִפִּיהֶם וּמַיִם נָתַתָּה לָהֶם
 לְצִמְאֵם : כ"א וְאַרְבָּעִים שָׁנָה כָּל־כַּבְּדִיתָם
 בְּמִדְבָּר לֹא חָסְרוּ שְׁלֵמֹתֵיהֶם לֹא בָלוּ וְרַגְלֵיהֶם
 לֹא

יהיר ו'

ר ש"י

חותה (שמות ו') : (י"ז) צמרים . כשציל מרי שלהם : (י"ט) כהדך .
 כמו גדרך : (כב) לפאה . כמו להיות לגד זוית חחת מוחלקים צלי
 לפתערב

מ כ ל ל י ו פ י

(יא) במצולות , בחול"ם הצדי ענין רבוי המים ועמקם . (י"ז) כמרים ,
 בחיריק המ"ם ענין שנוי וחלוף הדבר והמצוה . (ד') ורוחך ,
 דוא רוח הגבואה . ומנך , ידגש בכנוי וכקבוצו והראיה מה שמצאנו ומנך
 לא פנעת פפיהם שהמ"ם פתוחה ידמה כי הנו"ן תדגש אלא שהוקלחה
 שמו הרפה מן הדגושים כפנו שמתכנו ואלו היתה מן הרפה בכנויו היתה
 פ"מ

ניכס
 געט
 בעצ
 געה
 ריק
 גאט
 מיט
 נאך
 קאל
 דער
 עריג
 אלל
 וויד
 וועג
 דיא
 מעס
 דען
 וואו
 שפי
 איה

זאר
 (במל
 כמיה
 הזכיר
 כב)

פ"מ מאר

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י • ל ה

ניכט . [יז] דער וואונדער , וועלכע דוא צו איהרעם בעסטען
 געטהאן , ניכט איינגעדענק , ווייגערטען ויא זיך צו געהאָרבען ,
 בעצייגטען איינע וואָלכע האַרמנעקקיגקייט , וואָרען זאָ אונ-
 געהאָרואס , דאָס זיא זיך איין אָבערהויפט וועהלען , אונד צג-
 ריק אין דיא שקלאַפּערייא קעהרען וואָללטען ; אכער דוא ,
 נאָמט דער ערגעכונג , ביזט גנעדיג , ערבארמונופאלל , לאַנג-
 מיטהיג אונד פּאָן גראָסער גיטע , דוא פּערלועסעט זיא דענ-
 נאָך ניכט . [יח] אויך דאָן ניכט , אַלז זיא איין גענאָסנעז
 קאַלב מאַכטען , אונד ריעפּען : „ דיזעו איזט דיין נאָמט ,
 דער דיך אויו מצרים געפיהרט ! “ אָבגלייך זיא איין גראָסעז
 ערגערניס גאַבען . [יט] דוא פּערלועסעזט זיא מיט דינער
 אַללבאַרטהערציגקייט אויך אין דער וויסטע ניכט , דעז טאַגעז
 וויך דיא וואָלקענויילע ניכט פּאָן איהנען , זיא דען רעכטען
 וועג צו פיהרען , אונד ניכט דיא פּיערוזיילע דעז נאַכטז , אום
 דיא שטראָסע צו בעלייכטען , דיא זיא גינגען . [ך] דוא הויכ-
 מעסט איהנען פּאָן דיינעס גייזטע איין , דאָס זיא ווייזע וואור-
 דען , ענטצאָגזט איהנען דיין טאַנגאָ ניפט , אונד גאַכזט איהנען
 וואָזער איהרען דורסט צו שטיללען . [כא] פּיערציג יאהרע
 שפּייזטעזט דוא זיא אין דער וויזטע , איהנען מאַנגעלמע ניכטז ;
 איהרע קליידער פּעראַלמעטען ניכט , איהרע פּיסע שוואַללען

ניכט

כ י א ו ר

זאַר הדורות • (יז) ויחנו ראש , בדבור , ופי' אמרו לתת להם ראש , כענין
 (נמדבר י"ד) נתנה ראש (הראש"ע) . (יט) וארז , הוי"ו טוספת ורבים
 כמוהו • (ך) ורוחך הטובה , רוח אלהים שסוף טוב . להשילם תו' ,
 הזכיר הכתוב הטובות שעשה אלהים לישראל , שחלק מוזן לנוסס , ותיכה לנשמתם .
 (כב) וחחלקם לפאה , דנק עפ העממים , והטעם פורתם לפאות תדע ,
 מפני

מ כ ל ל י ו פ י

פ"ם של זמנך בקס"ץ כיו"ד ירד קי"ד והוא המן כלומר מחנה וחלק
 מארז השם ית' • (כא) לא בצקו , לא יחמו והוא מענין בצק מ
 בכלות

תרגום אשכנזי

נִכְט אִוּיָּהּ • [כב] דוא גאכום איהנען רייכע אױן , צערשטדין ,
 טעזט פֿעלקער פֿאַר איהנען נאָך אַללען וײַטען הױן ; זיא ער ,
 אָבערטען דאָז לאַנד דעו סיחון , קעניגו פֿאַן חשבון , אונד
 דאָז לאַנד דעו עוג , קעניגו פֿאַן בשן • [כג] נאָכקאָממען גאָכום
 דוא איהנען , זױא דיא שטערנע דעו היממעלז אָן צאהל , אונד
 דיא בראַכטעזט דוא אין דאָז לאַנד , פֿאַן וועלכעם דוא צו
 איהרען ערטערן געשפראַכען , דאָס זיא הינקאָממען אונד עו
 עראָבערן ווערדען • [כד] דיא נאָכקאָממען צאָגען הױן , ער ,
 אָבערטען דאָז לאַנד ; דוא אונטערוואַרפֿוס איהנען דיא בעוואָה ,
 בער דעו לאַנדעו , דיא כנענים , גאָכום זיא , איהרע קעניגע
 אונד דיא אַנדערן פֿעלקער דעו לאַנדעו אין איהרע געוואַלט ,
 דאָס זיא מיט איהנען נאָך ווילקיחר פֿערפֿאהרען קאָנגטען •
 [כה] זיא עראָבערטען פֿעסטע שטעדע , אײַנען פֿעמטען באַ
 דען , אונד נאָהמען אין בעזיטן , הײַזער אנגעפֿיללט מיט אַללעם
 גוטען , אױזגעהױענע צײַטערנען , וײַנבערגע , עהלגערטען , אונד
 פֿרוכטביימע אין מענגע ; דיא גענאָזען אים איבערפֿלוס , וואַר ,
 דען פֿײַזט אונד וואַללױטיג דורך דײַנע גראַסע גײַטע • [כו] יעצט
 זוארדען זיא אָכער אונטערהאַרואַם , פֿיעלען אָב פֿאַן דיר ; וואַר ,
 פֿען דײַנע לעהרע הינטער איהרען דיסקען , ערשלוגען דײַנע
 פֿראַפֿעטען , דיא זיא וואַרנטען , אום זיא צו דיר צוריקצופֿיה .
 דען , אונד גאָבען גראַסעו ערגערנים • [כז] דאָ גאָכום דוא
 זיא איהרען פֿײַנדען פֿרייס , דױע עננוטיגטען זיא ; יעצט צו
 צײַט דער גאָטה , פֿלעהטען זיא דײַך אָן אונד דוא ערהערטעזט
 אים היממעל זיא , ואַנדעטעזט איהנען נאָך דײַנער אַללבאַרט ,
 דערציגקײַט , דעשטער , דיא זיא בעפֿרײַטען אױז דער געוואַלט

איהרער

מכלל יופי

בכלוח המנעל יצק הרגל בטיט • (כה) וישמינו , פועל עומד • ויהעדנו ,
 ויתענו • (כו) נוס , נבלע הנח של גו כרגש וענינו כמו גוף • נאצות ,
 שם כסנו"ל הנו"ן ענין טיאום והוא קדוב לענין הכעסה • (כח) ויועקוד ,
 פירוש

לא בצקו : כב ותתן להם ממזכורת
 ועממים ותחלקם לפאה ויירשו את-ארץ
 סידון ואת-ארץ מרד השבון ואת-ארץ עוג
 מלך-הבשן : כג ובניהם הרבית ככבי
 השמים ותביאם אל-הארץ אשר-אמרת
 לאבתיהם לבוא לרשת : כד ויבאו הבנים
 ויירשו את-הארץ ותכנע לפניהם את-ישבי
 הארץ הפנענים ותתנם בידם ואת-מלכיהם
 ואת-עממי הארץ לעשות בהם
 כרצונם : כה וילכדו ערים בצורת ואדמה
 שמונה ויירשו בתים מלאים כר-טוב בחור
 חצובים כרמים וזיתים ועץ מאכל רב ויאכלו
 וישבעו וישמינו ויתעדנו בטובך הגדול :
 כו וימרו וימרדו בך וישלכו את-הזרתך
 אחרי גום ואת-נביאך הרגו אשר-העידו בם
 להשיבם אליך ויעשו גאצור גדולת :
 כז ותתנם ביד צריהם ויצרו להם ובעת צרתם
 יצעקו אליך ואתה משמים תשמע וכרחמך
 הרבים תתן להם מושיעים ויושיעום מיד

צריהם

ר ש"י

להתערב עם גויי הארצות : (כד) ותכנע • והכנעה : (כז) ולתקן זון
 פשמים השמע • כזות שומע : (ל) ותמושך עליהם משכת עליהם

רחמים

צָרִיחֶם : כח וּכְנוּחַ לָהֶם יִשׁוּבוּ לַעֲשׂוֹת רַע
 לְפָנֶיךָ וְתַעֲזֹבֵם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וַיִּרְדּוּ בָהֶם וַיִּשׁוּבוּ
 וַיַּעֲקֹד וַאֲתַחֲזֶה מִשָּׁמַיִם תִּשְׁמַע וְתַצִּילֵם
 בְּרַחֲמֶיךָ רַבּוֹת עֲתִים : כט וְתַעַד בָּהֶם
 לְהַשִּׁיבֵם אֶל־תּוֹרַתְךָ וְהִמָּה הַזִּידוּ וְלֹא־שָׁמְעוּ
 לְמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִשְׁפָּטֶיךָ הִטְאוּ־בָם אֲשֶׁר־יַעֲשׂוּהוּ
 אָדָם וְחַיָּה בָהֶם וַיִּתְּנוּ כְּתָף סוֹרְרֵת וְעֵרְפָם
 הִקְשׂוּ וְלֹא שָׁמְעוּ : ל וְהִמְשַׁךְ עֲלֵיהֶם שָׁנִים
 רַבּוֹת וְתַעַד בָּם בְּרוּחְךָ בְּיַד נְבִיאֶיךָ וְלֹא־הֶאֱזִינוּ
 וְתִתְּנֵם בְּיַד עַמֵּי הָאָרֶץ : לא וּזְכַרְחֲמֶיךָ
 הָרַבִּים לֹא־עָשִׂיתָם כָּלָה וְלֹא עֲזַבְתָּם כִּי אֶל־
 חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה : לב וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ הָאֵל
 הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד
 אֶל־יִמְעַט לְפָנֶיךָ אֶת כָּל־הַתְּלָאוֹת אֲשֶׁר־
 מִצְּאֵתָנוּ לְמַדְבֵּינוּ לְשָׂרֵינוּ וּלְכַהֲנֵינוּ וּלְנְבִיאֵינוּ
 וְלְאֲבֹתֵינוּ וּלְכָל־עַמֶּךָ מִיָּמֵי מַלְכֵי אֲשׁוּר עַד
 הַיּוֹם הַזֶּה : לג וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל־הַבָּאֵי

עלינו

ד ש "

רחמים שלא להסחיתם : (לב) על כל: הנא . על כל מעשה יסורך
 סרעים אשר באו עלינו : (לו) הנא אנחנו ענדים עליה . שאנחנו
 מעלים

מ כ ל ל י ו פ י

פירוש זינעקו-לך . רבות עתים, הפוך עתים רבות כי התאר וכא אחר המתואר
 ברוב חזן מתארי תבורא יחברך ויתעלה שם פעם בראשונה פעם כאחרונה
 כמו

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י מ

איהרער פיינדע. [כח] קוים פֿאַנדען זיא אַבער רוהע ווידער,
 קעהרטען זיא צוריק פֿאַר דיר בעזען צו פֿהן; דוא איבער,
 ליעסעזט זיא אויפֿו נייע דער געוואַלט איהרער פֿיינדע, דיזע
 בעהעררשטען זיא מיט שטרענגע, זיא פֿלעהרטען אַבערמאלו דיק
 אַן, אונד דוא, פֿיט דיינער אַללכאַרמהערציגקייט, פֿערנאַהמוט
 אים היממעל עו, אונד רעטטעטעזט זיא: אונד זאָ צו פֿער.
 שיערנען צייטען. [כט] דוא וואַרנטעזט זיא, אום זיא צו
 דיינער לעהרע צוריק צו ברינגען; זיא אַבער וואַרען איבער.
 מיטהיג, געהאַרכטען דיינען געפֿאַטען ניכט, זינדיגטען ווידער
 דיינע רעכטע, דורך דיא דער מענש, ווען ער זיא אויזאיכט,
 גליקליכען לעבען ערהעלט, וואַנדעטען זיך טראַצענד פֿאַן דיר,
 וואַללטען איהר נאַקקען ניכט בייגען, אונד דורכאויז ניכט געהאַר.
 כען. [ל] פֿיעלע יאהרע היעלטעזט דוא דיינען צארן צוריק,
 פֿוהרסט פֿאַרט זיא דורך דיינע פֿראַפֿעטען אין דיינעם גייסטע
 צו וואַרנען, אַבער זיא וואַללטען ניכט הערן, אונד דוא גאַבזט
 זיא דען פֿעלקערן דער לענדער, הין. [לא] אַבער דיינע אַלל,
 באַרמהערציגקייט וואַלטעטע פֿאַרט איבער זיא, דוא פֿערדערב.
 טעזט זיא ניכט גאַנץ, פֿערדיעסעט זיא ניכט, דען דוא ביסט
 איין גנעדיגער ערבאַרמונגפֿאַללער גאַטט. [לב] אונד נון,
 אונזער גאַטט! גהאַסער, מעכטיגער אונד פֿורכטבאַרער, גאַטט!
 דער דוא דען בונד בעוואַהרעזט גנעדיג צו זיין, דעכנע דאָך
 דיא מיהועליגקייטען ניכט פֿיר גרינגע אַן, דיא אונז אונזרע קע.
 ניגע, פֿירסטען, פֿריסטער, פֿראַפֿעטען, פֿאַרעלטערן אונד דיין
 גאַנצען פֿאַלק בעטראַפֿען: פֿאַן דען צייטען דער קעניגע אישורז
 בים אויף דיזען טאַג. [לג] דוא ביסט צוואַר גערעכט אין
 אַללעס, וואַן איבער אונז געקאַממען איזט, דוא האַזט

טרייליך

ביאור

מפני ישראל, (הראש"ע). (ל) וחמשך עליהם, שנים רבות הארכת אכך לטובתם,
 אולי יטופו מדרכם הרעה, וכן דעת רא"י. (לו) והכואחה מרבה, הארץ
 סוף

תרגום אשכנזי

טרייליך פאלבראכט, אונד וויר ווארען דיא פֿרעפֿלער.
 [לד] אונזרע קעניגע, פֿירזטען, פֿירזטער אונד אונזרע פֿאר.
 עלטערן האבען נאך דיינער לעהרע ניכט געהאנדעלט, וואָרען
 ניכט אויפֿמערקזאָם אויף דיינע געכאַטע, אונד אַכטעטען דער
 וואָרנונגען ניכט, וועלכע דוא אָן זיא ערגעהען ליעסעוּט.
 [לה] זיא לעכטען אין איהרעם רייכע, אין דער פֿיללע דעז
 גוטען, וועלכעז דוא איהנען געגעבען, אין דעם געריימיגען אונד
 פֿעטטען לאַנדע, וועלכעז דוא איהנען פֿערליהען האַטטעוּט,
 אונד דיענטען דיר ניכט, פֿערליעסען ניכט איהרע בעזען האַנד.
 לזנגען. [לז] וויר אַבער זינד הייטע נאָך אַבהענגיג, בעוואָה,
 נען דאָז לאַנד, וועלכעז דוא אונזערן פֿאַרפֿאַהרען איינגעגעבען,
 דעווען פֿריכטע אונד בעסערע צו פֿערצייהען, אַלז אונטערטאָה.
 נען נור. [לו] פֿריכטע ברינגט דאָז לאַנד אין מענגע דער
 פֿאַר פֿיר דיא קעניגע, וועלכע דוא אונזרער זינדען וועגען איבער
 אונז געזעצט האַט, אונד דיא איבער אונזערע פֿערקאָנען אונד
 העערדען נאָך וויללקיהר הערדשען; אָ, וויר זינד נאָך אין
 גראַסער נאָטה!

? [א] אַבער דעווען אונגעאַכטעט פֿערבינדען וויר אונז צור
 טרייע, שרייבען עז נידער, אונד אונזערע פֿירסטען,
 לעוויטען אונד פֿריסטער אונטערצייכנען עז. [ב] פֿאַלגענדע
 אונטערצייכעטען: נחמיה זאהן הפֿליהז דער חרשחא, צדקיה,
 [ג] שרית

ב י א ו ר

קיף הפועלת (הראש"ע) . והטעם, שהארץ חובלת פירות כהנה, ולא לנו, כי
 אם למלכי פרס.

י (א) ברתים

מ כ ל ל י ו פ י

כמו כי צדיק ה' ה' צדיק. (לד) וארז מלכנו שרינו, בא עם הפועל
 און פֿירוש עס מלכנו ושרינו הרשענו אנהנו כי גם הם לא עשו חורחך
 ומצותיך ולא החזידו אותנו אל הדרך הטובה.
 י (א) אמנה

נחמיה ט י מא

עלינו כי אמרת עשית ואנחנו הרשענו :
 לד ואת מלכינו שרינו כהנינו ואבותינו לא
 עשו תורתך ולא הקשיבו אל מצותיך ולעדותיך
 אשר העידת בהם : לה והם במלכותם
 ובטובך הרב אשר נתת להם ובארץ הרחבה
 והשמנה אשר נתת לפניהם לא עבדוך ולא
 שבו ממועלליהם הרעים : לו הנה אנחנו
 היזם עבדים והארץ אשר נתתה לאבותינו
 לאכל את פריה ואת טובה הנה אנחנו עבדים
 עריה : לו ותבואתה מרבה למלכים אשר
 נתתה עלינו בחטאותינו ועל גויתנו משלים
 ובבהמתנו כרצונם ובצרה גדלה אנחנו :
 י א ובכל זאת אנחנו כרתים אמנה וכתבים
 ועל החתום שרינו לוינו כהנינו : ב ועל
 החתומים נחמיה ויהושפט בן חכליה
 וצדקיה

ר ש " י

מצלים מים לכל האומות : (לו) ותבואתה • של ארץ ישראל מרבה מעדני
 מחללים למלכי האומות : אשר נתת עלינו • שהם מושלים בנו •
 י (א) ובכל זאת • ובכל הרעה הזאת הבאה עלינו כרתים אמנה
 להקצ"ה להאמין ולנטות לו : וכתבים • ואנחנו כותבים בספר
 לקבל מלכותו עלינו למען תהיה לנו לעדות : ועל החתום • שרוב גדולים
 וחשובים שצטו חתימים על ספר קבלת המנות להיות לנו לעדות :
 (ב) ועל החתומים • עתה מונה וסוף החתומים בספר לעדות קבול
 המנות : נחמיה הדרשתא • שם אחד הוא והוא שפירשתו (עזרא ב')
 והדרשתא הוא נחמיה ולמה נקרא שמו הדרשתא שהתירו לו חכמים
 לשמות

וצדקיה : ג שריה עזריה ירמיה : ד פשהור
 אמריה מלכיה : ה חמוש שבניה מלוך :
 ו הרם מרמות עבדיה : ז דניאל גנתון
 ברוך : ח משלם אביה מימן : ט מעזיה
 בלגי שמעיה אלה הכהנים : י והלויים
 וישוע בן אוניה בני מבני הנדרד קדמיאל :
 יא ואחיהם שבניה הודיה קליטא פלאיה חנן :
 יב מיכא רחוב חשביה : יג זכור שרביה
 שבניה : יד הודיה בני בנינו : טו ראשי
 העם פרעש פחת מואב עילם ותוא בני :
 טז בני עוגד בבי : יז ארניה בני עדין :
 יח אמר חוקיה עוזר : יט הודיה חשם בצ"י :
 כ חריף ענתות נובי : כא מגפיעש משקם
 חזיר : כב משיובאל צדוק ידוע : כג פלמיה
 חנן עניה : כד הושע חנניה חשוב : כה הלוחש
 פלחא שובק : כו רחום חשבנה מעשיה :
 כז ואחיה חנן ענן : כח מלוך הרם בענה :
 כט ושאר העם הכהנים הלויים השוערים
 המשררים הנתינים וכר הנבדל מעמי הארצות
 אל תורת האלהים נשיהם בניהם ובנותיהם
 כל יודע מבין : ל מהזיקים על אחיהם
 אדיריהם ובאים באלה ובשבועה ללכת

נחמיה י מב

בתורת האלהים אשר נתנה ביד משה עבד
האלהים ולשומר ולעשות את כל מצוות

יהוה

תרגום אשכנזי

[ג] שריה, עוריה, ירמיה, [ד] פשחור, אמריה, מלכיה,
[ה] חמוש, שכניה, מלוך, [ו] הרם, מרמות, עבדיה,
[ז] דניאל, גנתון, ברוך, [ח] משלם, אביה, מימן,
[ט] מעוזה, בלגי, אונד שמעיה; דיעם דיא פריסטער,
[י] לעוויטען: ישוע וזאָהן דעז אוניה, בנוי פאָן דען
נאַכקאַממען חנרד'ז, קדמיאל, [יא] איהרע ברידער: שכניה,
הודיה, קליטא, פלאוה, חנן, [יב] מיכה, רחוב, חשביה,
[יג] זכור, שרביה, שכניה, [יד] הודיה, בני, אונד בנינו.
[טו] הייפטער דעז פאָלקעז: פרעש, פחת מואב, עילם,
זתוא, בני, [טז] בני, עונד, פבי, [יז] אדניה, בנוי,
עדין, [יח] אטר, חוקיה, עוזר, [יט] הודיה, חשם, כצי,
[כ] חריף ענתית, ניכר, [כא] מגפיעש, משלם, חזיר,
[כב] משויבאל, צדוק, ידוע, [כג] פלטיה, חנן, עניה,
[כד] הושע, חנניה, חשוב, [כה] הלוחש, פלחא, שובק.
[כו] רחום, חשכנא, מעשיה, [כז] אחיה, חנן, ענן, [כח] מלוך,
חרים, אונד בענה. [כט] דיא איכריגען פאָם פאָלקע,
פריסטער, לעוויטען, טהאָרהיטער, זענגער, נתינים אונד אללע,
דיא זיך פאָן דען פעלקערן דער לענדער אַבגעזאַנדערט האָט.
מען, אונד צו דער לעהרע גאַטטעז איבערגעגאַנגען וואָרען, זאַמט
איהרען ווייבערן זעהנען אונד טעכטערן, זא וויא איבערהויפט
יעדער, דער צו בעגרייפֿען פֿערשטאַנד; [ל] היעלטען פֿעזט
מיט איהרען פֿאַרנעהמען ברידערן, אונד פֿערפֿליכטעמען זיך
דורך אייד אונד שוואַחר צו וואַנדעלן נאָך דער געטטליכען
לעהרע, וועלכע דורך משה דען דינער דעז והעררן געגעבען
וואַרדען

תרגום אשכנזי

וואָרדען אױז, אונד אַללע געבאָטע דעו עוויגען אונזערן הערן,
 זיינע דעכטע אונד געוועטצע זארגפֿעלטיג צו בעאַבאַכטען;
 [לא] דען פֿעלקערן דעו לאַנדעו אונזערע טעכטער ניכט צו
 געבען, אונד איהרע טעכטער ניכט פֿיר אונזערע זעהנע צו
 געהמען; [לב] דען פֿרעמדען וועלכע געטריידע אונד אַנדערע
 זואַרען אַם שבת צו מאַרקטע ברינגען, וועדער אַם שבת,
 נאָך אַן איינעם זאָנטז הייליגען טאָג אכ צו קויפֿען; דען ער,
 טראַג דעו זיבענסען יאָהרעו צו פֿערלאַזען, אונד אַן דעמועל.
 בען יעדע שולד צו ערלאַזען. [לג] אויך לענטען וויר אונז
 דיא פֿערפֿליכטונג אויף יעהרליך דען דריטטען טהייל איינעו שקל'ז,
 צום בעהוף דעו דיענטטעו אים טעמפעל אונזערעו נאָטטעו, אַבצו.
 געבען, [לד] צור אַנשאַפֿונג דעו שוואַכראַדעו, דעו טעגליכ.
 ען שפֿיים. אונד נאָנן אָפֿפֿער'ז, דער אָפֿפֿער דער שבת.
 טאַנע, דער גימאָנדען, דער פֿעסטע, דער הייליגען שפענ.
 דען, אונד דער דיגדענאָפֿפֿער אַזראַעל צו פֿערועהנען; אונד
 צור בעשטרייטונג דער איכדיגען בעדירפֿניסע דעו טעמפעלו.
 [לה] וועגען הערכייאשאַפֿונג דעו האַלצעו לאָוטען וויר, פֿרויס.
 טער, לעוויטען אונד דאָו פֿאַלק נאָך דען פֿאַמיליענהייזערן,
 דאָס עו יעהרליך צו בעשטימטטען צייטען געהעריג אין דען
 טעמפעל געבראַכט ווערדע, אום דאָו פֿייער אויף דעם אַלטאַרע
 דעו עוויגען אונזערע נאָטטעו צו אינטערהאַלטען, נאָך דער
 פֿאַרשריפֿט

ביאור

(א) כרחים, כרית אונה. (לב) שלישיה השקל, כוסף על מחצית
 השקל לנורך הענינים הנזכרים (הראב"ע). (לה) ככהוב בחורה,

סב

מכילת יוסי

(א) אמנה, קיום. (לב) המקווה, כהירק המ"ם והוא שם כענק
 המקנה וכן ברבני רבוהינו ז"ל מוקח ומסכר. ומשא כל יד
 עבדי הויב ושרשו נשא. (לג) והצטרנו עלינו, קיימינו וקבלנו ער
 עצמנו

יהוה אֲדַנִּינוּ וּמִשְׁפָּטָיו וְהִקְיוּ : לֹא וְאֲשֶׁר לֹא-
 נָתַן בְּנַתִּינוּ לְעַמֵּי הָאָרֶץ וְאֶת-בְּנֵיהֶם לֹא-
 נִקְּחָה לְבָנֵינוּ : לִב וְעַמֵּי הָאָרֶץ הַמְּבִיאִים
 אֶת-הַמִּקְחֹת וְכָל-שֶׁבֶר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לְמִכּוֹר
 לֹא-נִקְּחָה מֵהֶם בַּשַּׁבָּת וּבְיוֹם קֹדֶשׁ וְנִטַּשׂ אֶת-
 הַשָּׁנָה הַשְּׂבִיעִית וּמִשָּׂא כָל-יָד : לֹג וְהִעֲמִדְנוּ
 עֲרֵינוּ מִצֹּת לָתֵת עֲרֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה
 לְעַבְדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ : לֹד לְלֶחֶם הַמְּעַרְכָּת
 וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְלַעֲזוּלַת הַתָּמִיד הַשַּׁבְּתוֹרָה
 הַחֲדָשִׁים לְמוֹעֲדִים וְלִקְדָּשִׁים וּלְחַטָּאוֹת לְכַפֵּר
 עַד-יִשְׂרָאֵל וְכֹר מְלֹאכֶת בֵּית-אֱלֹהֵינוּ :
 לָה וְהַגְדִּילוֹת הַפְּלָנוּ עַל-קִרְבֵּן הָעֲצִים הַכֹּהֲנִים
 הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהַבִּיאַ לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית-
 אֲבֹתֵינוּ לְעֵתִים מְזֻמָּנִים שָׁנָה בַּשָּׁנָה לְבַעַר
 עַד-מוֹצֵיחַ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָתוּב בַּתּוֹרָה

לו ולהביא

ר ש"י

לשחות יין נסך לפי שהיה משקה למוֹלֵךְ : (כט) וכל הגזל • הם
 הגרים שגזלו מהורה העמים להיות דנוקים ומוחזרים אל תורתו של
 הקב"ה ולשנוור מנחתיו : (ל) על אחיהם • עם אחיהם : אדיריהם •
 גדולים שבהם : (לב) המוקחת הסחורה שגר • תצוהו כמו שגזר
 אשר הם שוברים (ראשית מ"ז) : וביום קדש • של יום טוב : ונטש את
 השנה השביעית • כענין שנאמר ובשביעית תשמיטה ונטשתי (שמות כ"ג) :
 ומשא כל יד • השמיטת מולו בשביעית : (לד) וכל מלאכת בית אבינו •
 לעשות מן כסף : (לה) הפלנו • כמה יצוה כל אחד : קרבן העצים •
 תקרובת של עצי המערכה למוֹצֵחַ : לבית אבותינו • שהוא בית קדושת
 אבותינו

לו וּלְהַבִּיאַת אֶת־בְּכוֹרֵי אֲדָמָתֵנוּ וּבְכוֹרֵי כָּל־
 פְּרֵי כָּרְעִץ שָׁנָה בְּשָׁנָה לְבֵית יְהוָה : לו וְאֶת־
 בְּכוֹרֹת בְּנֵינוּ וּבְהֶמְתֵּנוּ כַּכְּתוּב בַּתּוֹרָה וְאֶת־
 בְּכוֹרֵי בְּקָרֵינוּ וְצֹאנֵינוּ לְהַבִּיאַת לְבֵית אֱלֹהֵינוּ
 לִכְהֻנֵּם הַמְּשָׁרְתִים בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ : לה וְאֶת־
 רֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵינוּ וְתַרְוִמֹתֵינוּ וּפְרֵי כָּרְעִץ
 תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר נָבִיא לִכְהֻנֵּם אֶל־לְשָׁכוֹת בֵּית־
 אֱלֹהֵינוּ וּמַעֲשֵׂר אֲדָמָתֵנוּ לְלוֹיִם וְהֵם הַלְוִיִּם
 הַמְּעַשְׂרִים בְּכָל עָרֵי עֲבָדֵתֵנוּ : לט וְהָיָה
 חֶכְהֵן בֶּן־אֶהֱרֹן עִם־הַלְוִיִּם בְּעֵשֶׂר הַלְוִיִּם
 וְהַלְוִיִּם יַעֲלוּ אֶת־מַעֲשֵׂר הַמְּעַשֵׂר לְבֵית אֱלֹהֵינוּ
 אֶל־הַלְּשָׁכוֹת לְבֵית הָאוֹצֵר : מ כִּי אֶל־
 הַלְּשָׁכוֹת יָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי הַלְוִי אֶת־
 תְּרוֹמַת הַדָּגָן הַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְשֵׁם כָּל־
 הַמִּקְדָּשׁ וְהַכְּהֻנִּים הַמְּשָׁרְתִים וְהַשּׁוֹעֲרִים
 וְהַמְּשָׁרְרִים וְלֹא גִעּוֹז אֶת־בֵּית אֱלֹהֵינוּ :

ר ש"י יב (א) וישבו

אבותינו : (לו) וזכורי כל פרי עץ • זכורי של כל פרי האילן הם
 מדברי חכמים : (לח) נביא לכהנים אל לשכות • כי הם היו רגילים :
 המעשרים בכל ערי עבודתנו • שנוטלים מעשרותיהם בכל ערי ישראל :
 (לט) בעשר • לשון בעשור : את מעשר המעשר • שהיו הלויים מעשרים
 מעשר עין המעשר ומזיחים אותו לכהנים שלא היו עוזבים את
 בית המקדש :

מ כ ל ל י ו פ י

עצמנו • שלישיית השקל , שם לחלק מחלק השלשה • (לה) על קרבן ,
 בשורק • (לט) בעשר , רוצה לומר בחת המעשר וששפט המלה בהעשר •
 הלשכות , הם כמו חדרים • יא (יז) יהוה

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י מ ד

פּאָרשריפּט דען געזעטצען . [לו] דיא ערסטלינגע אונזערער
 פֿעלד . אונד בוימפֿריכטע , געלאָבטען וויר , יעהרליך אין דען
 טעמפעל דען העררן צו ברינגען ; [לו] מיט דען ערסטגע .
 באָרנען אונזערער קינדער אונד אונזערען פֿיהען צו פֿערפֿאַהרען ,
 וויא עז אין דער לעהרע פֿאָרגעשריבען איזט ; דיא ערסטגע .
 באָרנען אונזערער הינדער אונד שאַפֿע אין דען טעמפעל אונד
 רען גאָטטען צו ברינגען , נעמליך דען דאָרין דיענענדען פֿריס .
 טערן ; [לח] דאָן ערסטע אונזערען שפייסעטיגען , אונד אונד
 דע העבען פֿאָן דען בוימפֿריכטען , פֿאָן דעם מאָסטע אונד
 דעם עהלע , דען פֿריסטערן אין דיא ציממער דען וטעמפעל
 צו ברינגען ; דען צעהענטען דען ערטראָגען אונזערער פֿעלדער
 דען לעוויטען צו געבען , וועלכע איהן אין אַללען שטעדטען ,
 וואָ וויר פֿעלדבויא טרייבען איינצוזאַממעלן האָבען . [למ] ווען
 דיא לעוויטען דען צעהענדען זאַממעלן , מוס איממער איין
 פֿריזטער , איין נאַכקאַממען אהרן'ז געגענווערטטיג זיין , דען זיא
 מיזוען דען צעהענטען טהייל פֿאָן איהרעם צעהענטען הינאוויף
 אין דען טעמפעל נאטטען ברינגען , נעמליך אין דיא צור אויפֿ .
 בעוואָהרונג דער פֿאָררעטהע בעשטימטען קאַממערן . [מ] אין
 דיזע קאַמערן זאָללען ישראלים אונד לעוויטען איהרע העבע
 פֿאָן געטריידע , מאָסט אונד עהל ברינגען , דאָרט זאָללען דיא
 הייליגען גערעטהע אויפֿבעוואָהרט ווערדען , אונד דאָרט זאָללען
 דיא דיענוטטהוענדען פֿריזטער , דיא טהאָרהיטער אונד זענגער
 זיין , דאָס דער טעמעל אונזערען גאָטטען ניא אָהנע אויפֿזיכט בלייבע .

יא [א] דיא

ב י א ו ר

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכנה (ויקרא ו'י') . (לו) בכורי אדמתינו ,
 כעומר ושתי לחם (הראב"ע) . (לו) ובהמתנו , רכה לומר בהמתנו בהמה
 טמאה , כי אחרי כן בכורות בקלינו ונאכנו (הראב"ע) . בכהוב בתורה ,
 לפדותם + (מ) ולא נעזב וגו' , לשכות היו בנית המקדש , וסו ישנו משמרות
 הכהנים , השוערים והמשוררים , שלא נעזב כלי משמר .

י (ג) ואלה

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

יא [א] דִּיא פִירסִטען דעו פֿאַלקעו בעועטצטען זיך אין
 ירושלים, דאָו פֿאַלק אַבער לאַזטע אונטער זיך, זאָ
 דאס זיך אימער פֿאַן צעהנען איינער אין דער הייליגען
 שטאָדט ירושלים בעועטצטען מוסטע, דִיא איבריגען ניין אַבער
 אין דען אַנדערן שטעדטען וואָהנען קאָננטען. [ב] דִיא.
 יעניגען, וועלכע זיך פֿריווילליג אין ירושלים ניעדערליעסען,
 זעגעטע דאָו פֿאַלק. [ג] פֿאַלגענדע זינד דִיא פֿאַרנעהמען
 אויז דער פֿראָפֿינץ, וועלכע אין אַנדערן שטעדטען יהודה'ז,
 יעדער דאָ, וואָ ער זיין ערכנוט האַטאָע, געוואָהנט האַטטען
 אונד זיך יעצט אין ירושלים בעועטצטען, זאָוואָחל ישראלים,
 אַלו פֿריווטער, לעוויטען, נתינים אונד נאָכקאָממען דער קנעכ.
 טע שלמה'ז. [ד] עו בעועטצטען זיך נעמליך אין ירושלים
 פֿאַן יהודה אונד בנימן, פֿאַן דען נאָכקאָממען יהודה'ז: עתיה,
 זאָהן דעו עויה, זאָהן דעו זכריה, זאָהן דעו אמריה, זאָהן דעו
 שפטיה, זאָהן דעו מהללאל, פֿאַן דען נאָכקאָממען דעו פֿרץ;
 [ה] מעשיה זאָהן דעו ברוך, זאָהן דעו כל חוה, זאָהן דעו חויה,
 זאָהן דעו עדיה, זאָהן דעו ייריב, זאָהן דעו זכריה, זאָהן
 דעו השלני. [ו] דִיא צאָהל אַללער נאָכקאָממען דעו פֿרץ,
 וועלכע זיך אין ירושלים בעועטצטען, וואָר פֿיער הונדערט אַכט
 אונד זעכציג, לויטער טאַפֿפֿערע מעננער. [ז] פֿאַלגענדע
 פֿאַן דען נאָכקאָממען בנימנ'ז: סלא זאָהן דעו פושלם, זאָהן
 דעו יוער, זאָהן דעו פֿדיה, זאָהן דעו קליה, זאָהן דעו מעשיה
 זאָהן דעו איתאל, זאָהן דעו ישעיה; [ח] דאָן גבי אונד
 פֿלי, אונד נאָך ניין הונדערט אונד אַפֿט אונד צוואַנציג.
 [ט] איין

ב י א ו ר

יא (ג) זאלרה וגו', נכמך הפרשה הזאת מכה הכתוב את שובי העם
 בשמותם, אשר בתפילה ישנו בערי יהודה איש בחמותו, ועתה
 התישבו בירושלים כאמור בראש הפרשה. (ט) על חעיר משנדה, יהודה
 בן.

יא א וישבו שרי העם בירושלם ושאר העם
 והפילו גדרות להביא ו אחד מן
 העשרה לשבת בירושלם עיר הקדש ותשע
 הדות בערים : ב ויברכו העם לכל האנשים
 המתנדבים לשבת בירושלם : ג ואלה
 ראשי המדינה אשר ישבו בירושלם ובערי
 יהודה ישבו איש באחוזתו בעריהם ישראל
 הכהנים והלויים והנתינים ובני עבדי שלמה :
 ד ובירושלם ישבו מבני יהודה ומבני בנימן
 מבני יהודה עתיה בן עזייה בן זכריה בן אמריה
 בן שפטיה בן מהלליא מבני פרץ : ה ומעשיה
 בן ברוד בן כר-הזה בן חזייה בן עדריה בן
 ייריב בן זכריה בן השלני : ו כל בני פרץ
 הישבים בירושלם ארבע מאות ששים ושמונה
 אנשי-חיל : ז ואלה בני בנימן סלוא בן
 משלם בן יועד בן פדיה בן קוליה בן מעשיה
 בן איתאל בן ישעיה : ח ואחריו גבי סלי

חשע

ר ש"י

יא (א) אחד מן העשרה • שניסראל לזמן ישבו בירושלם לשמור
 סעיר : תשע הדות • חשע חלקים שניסראל : (ב) המתנדבים •
 אשר נדבה רוחם אותם להיות יושבים בירושלם לשמור העיר מן החושים :
 (ג) ואלה ראשי המדינה אשר ישבו בירושלם • הוא שנאמר בסמוך
 ובירושלם ישבו בני יהודה וגומר : (ד) ובני יהודה עתיה וגומר •
 חזר ומפרש מבני יהודה מי ומי היו וכל הפרשה אינה מונה כי אם
 הגדולים יב 12

נ ה מ י ה י א

הַשֵּׁעַ מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה : ט וְיֹאֵל בֶּן־
 זְכָרְיָה פֶקֶד עֲלֵיהֶם וַיְהוּדָה בֶן־הַסְּנוּאָה עַל־
 הָעִיר מִשְׁנֵה : י מִן־הַכֹּהֲנִים יִדְעִיה בֶן־יִזְרִיב
 יָבִין : יא שָׂרְיָה בֶן־חֶלְקִיָּה בֶן־מִשְׁלֵם בֶּן־
 צְדוּק בֶן־מְרִיּוֹת בֶּן־אֲחִיטוֹב נָגֵד בֵּית הָאֱלֹהִים :
 יב וְאַחֵיהֶם עָשִׂי הַמְּלֶאכֶה כְּבֵית שְׁמֹנֶה מֵאוֹת
 עֶשְׂרִים וּשְׁנָיִם וְעַדְיָה בֶן־יִרְחָם בֶּן־פְּרִלְיָה בֶן־
 אֲמָצִי בֶן־זְכָרְיָה בֶן־פֶּשְׁחֹר בֶּן־מִלְכִּיָּה :
 יג וְאַחֲיוֹ רָאשִׁים לְאָבוֹת מֵאֲתִים אַרְבָּעִים
 וּשְׁנָיִם וְעֶמְשָׁם בֶּן־עֲזָרָא בֶן־אֲחֲזִי בֶן־מִשְׁלֵמוֹת
 בֶּן־אֲמָר : יד וְאַחֵיהֶם גְּבוּרֵי חֵיל מֵאֲרֵי
 עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה וּפְקִיד עֲלֵיהֶם זְבַדְיָאֵל בֶּן־
 הַגְּדוֹלִים : טו וּמִן־הַלְוִיִּם שְׁמֹעִיָּה בֶן־חֲשׁוּב
 בֶּן־עֲזַרְיָקָם בֶּן־חֲשִׁבְיָה בֶן־בּוּנִי : טז וּשְׁבַתִּי
 וַיִּזְבֹּד עַל־הַמְּלֶאכֶה הַחִיצָנָה לְבֵית הָאֱלֹהִים
 מֵרָאשֵׁי הַלְוִיִּם : יז וּמִתְנִיָּה בֶן־מִיכָאֵל בֶּן־
 זְבַדְיָאֵל בֶּן־אֲסָף רֹאשׁ הַתְּחֻקָּה יְהוּדָה לְתַפְלָה
 וּבִקְבֻקָּה מִשְׁנֵה מֵאֲחֲיוֹ וְעַבְדָּא בֶן־שְׁמוּעַ בֶּן־

גלל

ר ש י

הגדולים והחשובים שבהם : (ט) נניד. ממונה : משנה. אחר הנניד :
 (יא) נניד בית אלהים. ממונה על בית אלהים : (יב) ואחיהם
 עושי המלאכה לבית וחגריהם שהיו עובדים עבודות הבית וקדנותיו :
 (יג) ראשים לאבות. ראשי בית אב ממשפחות הכהנים : (יד) ופקיד
 עליהם. ממונה עליהם : (טו) על המלאכה החיצונה. אשר לבית

בנין

ת ר ג ו ם א ש ב נ ז י • מ ו

[ט] איין פאָרגעזעצטער פּאָן איהנען וואָר יואל זאָהן דעו
 זכרי, אונד דער צווייטע, דער שטאַדטהויפטמאַן יהודה זאָהן
 הסנואה'ז. [י] פּאָן פּריסטערן: ידעיה זאָהן דעו יויריב, יכין,
 [יא] שריה זאָהן דעו חלקיה, זאָהן דעו משלם, זאָהן דעו
 צדוק, זאָהן דעו מריות, זאָהן דעו אחיטוב, פּאָרשטעהער
 דעו טעמפעלו; [יב] אונד איהרע אַמטוברידער, וועלכע דיא
 געשעפטע אים טעמפעל צו פּערדיכטען האַטמען, אַכט הונ.
 דערט צווייא אונד צוואַנציג דאָן עדיה זאָהן דעו ירחם, זאָהן
 פּלליה'ז, זאָהן אַמצי'ז, זאָהן זכריה'ז, זאָהן פּשחור'ז, זאָהן
 מלכיה'ז, [יג] נעכזט דעווען ברידערן, וועלכע אַללע פּאַמיל.
 יענהייפטער וואָרען, צווייא הונדערט צווייא אונד פּירציג; אונד
 ענדליך עמשסי זאָהן עוראל'ז, זאָהן אחו'ז, זאָהן משלמות,
 זאָהן אמר'ז, [יד] אונד הונדערט אַכט אונד צוואַנציג אית
 דער טאַפּפּערין ברידער. איהר פּאָרגעזעצטער וואָר זבדיאל, אַב
 קעמלינג איינער פּאָרנעהמען פּאַמיליע. [טו] פּאָן לעוויטען:
 שמעיה זאָהן חשוב'ז, זאָהן עוריקמ'ז, זאָהן חשביה'ז, זאָהן
 בוני'ז; [טז] שבהי אונד יווכד, פּאָן דען הייפטערן דער
 לעוויטען, וועלכע דיא אייסערן געשעפטע דעו טעמפעלו צו
 בעוואָרגען האַטמען; [יז] מתניה זאָהן דעו מיכא, זאָהן דעו
 זכדי, זאָהן דעו אסף, דער אונטער זיינען אַמטוברידערן דער
 ערסטע פּאָרזענגער, אונד בקבקה, וועלכער דער צווייטע וואָר
 אונד ענדליך עכדא זאָהן דעו שמוע, זאָהן דעו גלל, זאָהן

דעו

ב י א ו ר

בן הסנואה, אשר היה פקיד על ירושלים, היה משנה ליואל בן
 זכרי. וכן רמת רש"י ז"ל. (יד) בן הגדולים, בן אשר מהגדולים
 (הראב"ע)

ר ש י

כנון בנייני צדק הבית ועני המערכה שהיו מביאים מזבח: (ח) ראש
 החלה יאדה לתפלה. הוא היה ראש וממונה וגדול לפתוח תחלה ולהחזיק
 בתפלה

ה ר ג ו מ א ש כ נ ו י .

דעו ידותון [יח] אללע און דער הייליגען שטארט בעפינד ,
 ליבען לעווישען ווארען צווייא הונדערט פיער אונד אכציג .
 [יט] פאן טהארהיטערן : עקוב אונד טלמון , געבזט איהרען
 ברידערן , וועלכע דיא וואכע און דען טהארען פערזאהען
 הונדערט צווייא אונד זיכציג [יך] דיא איבריגען איוראעלישען
 פריזטער אונד לעווישען בעזעצטען זיך אין דען שטעדטען יהודה ,
 יעדער , וואו ער זיין ערכגוט האטטע . [כא] דיא נחנינים בע .
 וואהנטען דיא ציטאדעללע , ציחא אונד גישפא ווארען איהרע
 פארגעזעצטען . [כב] דער פארשטעהער דער לעווישען אין
 ירושלים , וועלכער דיא אינגערן געשעפטע דען מעמפעלו צו
 בעזארגען האטטע , וואר עדי זאהן דען בני , זאהן דען השכיה
 זאהן דען מתניה , זאהן דען מיכא , פאן דען נאכקאממען
 אספוז , דען זענגערן . [כג] דען דיא זענגער האטטען דאז צו .
 טרויען דען קעניג , זא דאס דיוער איהנען אויפטרונג , דיא זעג .
 ליבען אויגאבען צו בעזארגען . [כד] אונד פתחיה זאהן דען
 משיובאל פאן דען נאכקאממען דען ח' , זאהן דען יהודה ,
 וועלכער דיא געשעפטע צווישען קעניג אונד פאלק לויטטע .
 [כה] אויך מאכטען זיך פאן דען נאכקאממען יהודה אין העפען
 געמליך ביא איהרען פערדערן אנועסיג : אין קרית ארבע אונד
 דען דערפערן , אין דיכון אונד דען דערפערן , אין יקבצא אונד דען
 דערפערן

צ י א ו ר

(הראש"ע) . (כב) מלאכה בית האלהים , זרכי הכית מלוי יום ביומו ,
 כאמור בפסוק הנל .

יב (ח) על

מ כ ל ל י ו פ י

יא (יז) יהודה לחפלה , ענין השבח וההודאה מהפעל חכבד המסך
 והמנהג לומר יודה ובא כה"א הכנין - (כג) כי מצות המלך
 עליהם , פירוש מצות המלך דריוש היתה להרצ ארוחה למשוררים -
 ואמנה על המשוררים , כלומר ארוחה זו קיימת שלא היתה נפסקת
 מצות הלויים והמשוררים השוערים ופירושן מה שמצוה על ישראל
 להרצ להם המעשרות . ואמנה , כלומר קיום בכל יום שלא היתה נפסקת
 ארוחה מהם . יב (ח) היתה

גַּלְל בְּיָדֵי־תוֹן : יח כָּל־הַלְוִיִּם בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ
 מֵאֲתָיִם שְׁמֹנִים וָאַרְבָּעָה : יט וְהַשְׁוֹעֲרִים
 עֲקֹב טַלְמוֹן וְאַחֵיהֶם הַשְׁמָרִים בַּשְּׁעָרִים מֵאָה
 שִׁבְעִים וּשְׁנָיִם : כ וּשְׂאֵר יִשְׂרָאֵל הַכְּהֹנִים
 הַקְּלוּיִם בְּכָל עָרֵי יְהוּדָה אִישׁ בְּנַחֲתוֹ :
 כא וְהַנְּתֻנִים יֹשְׁבִים בְּעַפְלָ וּצִיחָא וּגְשַׁפָּא
 עַל־הַנְּתֻנִים : כב וּפְקִיד הַלְוִיִּם בִּירוּשָׁלַם
 עֲזִי בֶן־בְּנֵי בֶן־חֲשֻׁבִיָּה בֶן־מַתְנִיָּה בֶן־מִיכָא
 מִבְּנֵי אֶסֶף הַמְּשֻׁרָרִים לְנֶגֶד מְלֶאכֶת בֵּית־
 הָאֱלֹהִים : כג כִּי־מִצֹּרֶת הַמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם
 וְאִמְנָה עַל־הַמְּשֻׁרָרִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ :
 כד וּפְתַחְיָה בֶן־מִשִּׁיבָאֵל מִבְּנֵי־זֶרַח בֶּן־יְהוּדָה
 לִיד הַמֶּלֶךְ לְכָר־דָּבָר לָעַם : כה וְאֶל־
 הַחֲצָרִים בְּשַׁדְתָּם מִבְּנֵי יְהוּדָה יָשְׁבוּ בְּקִרְיַת
 הָאַרְבַּע וּבְנֵתִיָּה וּבְדִיבֶן וּבְנֵתִיָּה וּבִיקְבָצָאֵל
 יְדוּהוֹן קָרִי ר ש"י וַחצריה

פתפלה וצומירות שירותיהם של לויים יהודה כמו יודה וכה"א נכנסת בחוכה
 שלא לצורך כמו יוסף יהויסף : (יס) והשוערים . ממונין על שערי המקדש :
 (ד) איש בנחלתו . כל אחד בנחלתו היו יושבים : (כא) בעופל . מקום
 אחד אשר בירושלם : על הנתינים . ממונין על הנתינים : (כב) ופקיד
 הלויים . ממונה על הלויים אשר בירושלם : לנגד מלאכת . על מלאכת הבית
 ממונה כגון בנייני צדק הבית ושאר דברים שמוציאין מוון למעשה (למעשר)
 הבית כענין שנאמר למעלה ושגתי ויוצד על המלאכה החיצונה וגומר :
 (כג) כי מנת המלך עליהם . והמלך היה מואמין בהם : על המשררים .
 להוציא מוון מחוצר המלך דרוש : דבר יום ציומו . כדי לעשות דרכי
 הצות : (כד) ליד המלך . הוא היה חזרון לענת המלך דרוש : לכל

ינד
 ג
 הרען
 זחען
 ישען
 הז
 בע
 הרע
 אין
 צו
 זכיה
 זמען
 צו
 זעג
 דעז
 דה
 ע
 גפען
 אונד
 דען

מו
 אסף
 זמלך
 ים
 זק
 א
 זק

נחמיה יא יב

וְחִצְרֵיהֶם : כו וּבְיִשׁוּעַ וּבַמְלָדָה וּבְבֵית־פֶּלֶט :
 כז וּבַחֲצָר שׁוּעֵר וּבַבְּאֵר שֶׁבַע וּבְנִתְיָה :
 כח וּבַצֶּקֶלֶג וּבַמְכֻנָּה וּבְנִתְיָה : כט וּבְעֵין
 רְמוֹן וּבַצָּרְעָה וּבִירְמוֹת : ל זֶנַח עֲדָלָם
 וְחִצְרֵיהֶם לְכִישׁ וּשְׁדֵתֵיהֶם עֲזֻקָּה וּבְנִתְיָה וַיְחַנּוּ
 מִבְּאֵר־שֶׁבַע עַד־גֵּיא הַנֶּחֱסִים : לא וּבְנֵי בְנֵי־מֶן
 מִגִּבְעַת מִכְמֵשׁ וְעֵינַי וּבֵית־אֵל וּבְנִתְיָה :
 לב עֲנַתְוֹת נֹב עֲנִיָּה : לג חָצוֹר וְרָמָה
 גִּתִּים : לד חֲדִיד צִבְעִים נְבֶלֶט : לה לֹד
 וְאוֹנוֹ גַּי הַחֲרָשִׁים : לו וּמִן־הַלְוִיִּם מִחֻלְקוֹת
 יְהוּדָה לְבְנֵי־מֶן :

יב א וְאֵלֶּה הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם אֲשֶׁר עָלוּ עִם־
 זֶרְבָבֶל בֶּן־שַׁאֲלֻמְיָא וַיִּשׁוּעַ שְׂרָיָה יִרְמְיָה
 עֲזָרָא : ב אֲמַרְיָה מְלוּךְ חֲטוּשׁ : ג שְׁכַנְיָה
 רָחֵם מִרְמוֹת : ד עֲדוּאָה גִּתְוֵי אֲבִיָּה :
 ה מִיָּמִין מֵעֲדָיָה בִלְגָה : ו שְׁמַעְיָה וַיִּזְרִיב
 יִדְעָיָה : ז סָלוּ עֲמוּק חֲלֻקְיָה יִדְעָיָה אֵלֶּה
 רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְאֶחָיָהֶם בִּימֵי יִשׁוּעַ : ח וְהַלְוִיִּם
 יִשׁוּעַ בְּנוֹי קִדְמִיאֵל שֶׁרְבִיָּה יְהוּדָה מִתְּנִיָּה עַד־

הידות

רשי

דבר • לכל דבריהם אשר לעם לדבר עליהם אל המלך : (לו) מחלקות
 יהודה לבנימן • היו מחלקין במחלקותם אנה ואנה בדרך יהודה ובנימן :
 יב (א) וישוע

ת ר ג ו ם א ש כ נ ו י . מ ה

דערפערן, [כו] אין ישוע, מלדה, בית פלמ; [כז] חצר
 שועל, באר שבע אונד דען דערפערן; [כח] אין צקלג, מכנה
 אונד דען דערפערן; [כט] אין עין רמון, צרעה אונד ירמות;
 [ל] אין זנח, עדלם אונד דען העפען, אין לכיש אונד דען.
 זען אימגעבונגען, אונד אין עזיקה אונד דען דערפערן; זיא
 דעהנטען זיך אויז פאן באר שבע בים צום טהאלע הנם
 [לא] דיא קינדער בנימינז בעוואהנטען פאן גבע אן: מכמש
 עיא, בית אל אונד דיא דערפער; [לב] ענתות, נב, יענניה;
 [לג] הצור, רמה, גתים; [לד] חריר, צכעים, נבלט.
 [לה] לד אונד אונז, אלוץ בים צום טהאלע חרשים.
 [לו] אויך וואהנטען פאן דען לעוויטען אונטער יהודה אונד
 בנימין צערשטרייעט.

יב [א] פאלגענדע זינד דיא פריסטער אונד לעוויטען, וועל.
 כע מיט זרכבל זאחן שלחאלז אונד ישוע הינאוויפגעצאגען ווא.
 רען: שריה, ירמיה, עורא; [ב] אמריה, מלוך, חמוש;
 [ג] שכניה, רחום, מרמות; [ד] עדוא, ננתוי, אביה;
 [ה] מימין, מעדיה, בלגה; [ו] שמעיה, וייריב, ידעיה;
 [ז] סלו, עמוק חלקיה אונד ידעיה. דיעז ווארען דיא הייפ.
 מער דער פריסטער אונד איהרע ברידער, אין דען טאגען ישועז.
 [ח] לעוויטען ווארען: ישוע, בנוי, קרמיאל, שרכיה, יהודה
 אונד מתניה מיט זיינען ברידערן, וועלכע אלו זענגעד אנגע.
 שטעללמ

ב י א ו ר

יב (ח) על הידות, שם דנר, כטעס הודות לה' (עורא ג') כי הוא
 משרשו ומעניכו (הראש"ע). וכעין זה תרגמונו. (ט) לנגדם למשמרת,
 עמדו

מ כ ל ל י ו פ י

יב (ח) הידות, שם או מקור והראוי הודות וכו' שלם עם פ"א
 הפועל ובשורק והה"א מקום חולם ענין השבח וההודאה
 וכו' הרגש להרגיש היו"ד ולפאר קריאתה כי לא היחה קריאתה
 גברת

ט :
 ה :
 עין :
 ס :
 חנו :
 ימן :
 ה :
 מה :
 לד :
 קות :
 עם :
 מיה :
 גיה :
 ה :
 ריב :
 אלה :
 יום :
 ער :
 חלקות :
 ימן :

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י

שפעללם ווארען ; [ט] אונד איהרע אַמטזוכרדער בקבוקה
 אונד עני , וועלכע אַנדערע געשעפֿטע צו פֿערריכטען האַטמען .
 [י] ישוע האַטמע דען יויקים געצייגט , יויקים דען אלישיב ,
 אלישיב דען יודע , [יא] יודה האַטמע דען יונתן , אונד
 יונתן דען ידוע געצייגט ; [יב] אין דען טאַגען דען יויקים
 וואַרען דיא פֿאַמיליענהייפטער דער פֿריסטער : פֿאַן דער פֿאַמיל.
 יע שריה מריה , פֿאַן ירמיה חנניה ; [יג] פֿאַן עזרא משלם ,
 פֿאַן אמריה יהוחנן ; [יד] פֿאַן מליכו יונתן , פֿאַן שבניה
 יוסף ; [טו] פֿאַן הרים ערנא , פֿאַן מריות חלקי ; [טז] פֿאַן
 ערוא זכריה , פֿאַן גנחון משלם ; [יז] פֿאַן אביה זפרי , פֿאַן
 מנימין אונד פֿועדיה פֿלמי ; [יח] פֿאַן בלגה שמוע , פֿאַן שמעיה
 יהונתן ; [יט] פֿאַן יוריב טחני , פֿאַן ידעיה עוי ; [כ] פֿאַן
 סלי קלי , פֿאַן עמק עבר ; [כא] פֿאַן חלקיה חשביה , אונד
 פֿאַן ידעיה נחנאל . [כב] דיא פֿאַמיליענהייפטער דער לע .
 וויטען אונד פֿריסטער אין דען טאַגען דען אלישיב , יודע ,
 יוחנן אונד ידוע , וועהרענד דער רעגירונג דען פֿערוישען קע .
 ציגו דריוש , זינד אויפֿגעצייכנעט , [כג] דיא פֿאַמיליענהייפטער
 דער לעוויטען זינד געמליך איינגעשריבען אים בוכע דער קראָ .
 זיק , אונד צוואַר בים צו דען צייטען דען יוחנן זאַהן אלישיב'ז ;
 [כד] אבער

ב י א ו ר

שמדו עמס בחשמי , אך משירות אחר היה להם , כנאמע מהכתובים הנאים
 בפרשה הזאת (ד"ד ק"ה) . (כב) הלויים וע' , הכתובים האלה עד פסוק ד"ז
 קשים

ר ש י

זב (א) וישוע . הוא יהושע הכהן הגדול : (ז) ציווי ישוע . שהיו
 ראשים ציווי יהושע כהן גדול : (ח) היות . מין כלי שיר לזמר
 שירה : (ט) לושמרות . כמו שמנינו (בדברי הימים א' כ"ד וחילך)
 שהלויים היו חלוקים לעשרים וארבעה לושמרות : (י) וישוע הוליד את
 יויקים וגו' . כל אלו שבמקרא זה הים בהנים גדולים : (יב) וציווי
 יויקים . שהיו כהן גדול היו בהנים הללו הם היו ראשים ראשי בית אב
 לושמרותם

הַיְדוּת הוּא וְאֶחָיו : ט וּבִקְבֻקְיָהּ וְעֵנּוּ אֶחֱיָהֶם
 לַנְּגָדָם לְמִשְׁמְרוֹת : י וַיִּשׁוּעַ הוֹלִיד אֶת־
 יוֹיָקִים וַיּוֹיָקִים הוֹלִיד אֶת־אֱלִישִׁיב וְאֶת־יֹשִׁיב
 הוֹלִיד אֶת־יֹדָע : יא וַיֹּדָע הוֹלִיד אֶת־יוֹנָתָן
 וַיּוֹנָתָן הוֹלִיד אֶת־יְדוּעַ : יב וּבְיָמֵי יוֹיָקִים הָיָה
 כְּהֵנָּה רֹאשֵׁי הָאֲבוֹת לְשָׂרְיָה מְרִיָּה לְיִרְמְיָה
 חֲנַנְיָה : יג לְעֹזְרָא מִשְׁלֵם לְאַמְרִיָּה יְהוֹחָנָן :
 יד לְמַלּוּכֵי יוֹנָתָן לְשִׁבְנִיָּה יוֹסֵף : טו לְחָרֶם
 עֲדָנָא לְמִרְיֹת חֶלְקִי : טז לְעֲדִיָּא זְכַרְיָה
 לְגִנְתָּוֶן מִשְׁלֵם : יז לְאַבְיָה זְכַרְיָה לְמַנְיָמוּן
 לְמוֹעֲדִיָּה פִלְטִי : יח לְבַלְגָּה שְׂמוּעַ לְשִׁמְעִיָּה
 יְהוֹנָתָן : יט וּלְיֹזְרִיב מִתְּנִי לִידְעִיָּה עֲזִי :
 כ לְסַלִּי קָלִי רַעְמוּזֶק עֶבֶר : כא לְחַרְקִיָּה
 חֲשַׁבְיָה לִידְעִיָּה נְתַנְיָאל : כב הַלְוִיִּם בְּיָמֵי
 אֱלִישִׁיב יֹדָע וַיּוֹחָנָן וַיְדוּעַ כְּתוּבִים רֹאשֵׁי
 אֲבוֹת וְהַכֹּהֲנִים עַל־מַלְכוֹת דָּרְיוֹשׁ הַפַּרְסִי :
 כג בְּנֵי לְוִי רֹאשֵׁי הָאֲבוֹת כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
 דְּבָרֵי הַיָּמִים וְעַד־יָמֵי יוֹחָנָן בֶּן־אֱלִישִׁיב :

כד ורֹאשֵׁי

ועני קרי למליכו קרי רש"י לעדוא קרי

למשמרות: לשריה מריה • למשמרות של שריה היה מריה ראש בית
 אב ולמשמרת של ירמיה היה חנניה ראש בית אב וכן כלם ואת אשר לא
 פי' כל העשרים וארבע משמרות לא דקדק המקרא בכך לזכותם כלם :
 (כב) הלויים צימיו אלישיב • הלויים הללו היו ראשי בית אבות במשמרות
 הלויים צימיו אלישיב הכהן הגדול והכהנים המנויין למעלה בסמוך הם היו

ראשי

קיה
 יען
 יב
 אונר
 יקים
 מיל
 לם
 בניה
 פאן
 פאן
 מעיה
 פאן
 אונר
 לע
 דע
 קע
 וטער
 קרא
 יבז
 גאים
 וקד'
 שחיו
 לומר
 (זילך)
 ד את
 וצימיו
 ת אב

כד וראשי הלויים חשביה שרביה וישוע בן
 קדמיאל ואחיהם לנגדם להלל להודות
 במצות דויד איש־האלהים משמר לעמרת
 משמר : כה מתננה ובקבוקיה עבדיה
 משקם טלמזן עקוב שמרים שוערים משמר
 באספי השערים : כו אלה בימי יויקים בן
 ישוע בריוצדק ובימי נחמיה הפחה ועזרא
 הכהן הסופר : כז ובחנכת חומת ירושלם
 בקשו את־הלויים מכל־מקומתם להביאם
 לירושלם לעשרת חנפה ושמחה ובתודות
 ובשיר מצלתים נבלים ובכנרות : כח ויאספו
 בני המשוררים ומן־הכנר סביבות ירושלם
 ומן־חצרי נטפתי : כט ומבית הגלגל ומשדות
 גבע ועזמות כי חצרים בנו להם המשוררים
 סביבות ירושלם : ל ויטהרו הכהנים והלויים

ויטהרו

ר ש"י

ראשי צית חצות צמשמרותם . צימיו אלישיב ; על מלכות . צימיו מלכות
 דריוש היה דבר זה : (בג) ועד ימיו יוחנן . כל אותן שהיו ראשי חצות
 הלויים עד ימיו יוחנן כהן גדול מנגיין שם בדברי־המוס : (כד) ומשמר לעמרת
 משמר . שהיו חלוקים צמשמרותם לוור שירה : (כה) שוערים משמר .
 שוערים היו צמשמר שלהם לשמור שערי הצית : באסופי . כמו באסופי
 השוערים : (כו) אלה צימיו יויקים . אלה היו שוערים צימיו יויקים :
 (כז) ובחנכת חומת ירושלם . בתשלום חומת העיר לקדש את העיר :
 ובתודות . ובקוללות : (כח) ומן הכנר . אשר סביבות ירושלם באו
 המשוררים : (ל) ויטהרו . תחלה טהרו את עממן ואחר כך טהרו את
 אחרים

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

[כד] אָכער דיא לעוויטישען פֿאַמיליענהייפטער חשביה , שדכיה
ישוע זאָהן קדמיאלז אונד איהרע ברודער , דערען דיענוט עז
וואָר , אין וועכעלנדען אַכטהיילונגען לאָב אונד דאַנקלידער נאָך
דער פֿאַרשריפט דעז געטטליכען מאַננעז דוד , צו זינגען ,
[כה] אונד מתניה אונד בקבקה , עכדיה אונד משלם , נעכום שלמון
אונד עקוב דען טהאָרהיטערן , ווערע דען דיענוט אַם אייג .
גאַנגע דער טהאָרע האַטטען , [כו] לעכטען צור צייט דעז
יוקים זאָהן ישועז זאָהן יוצדקו , אונד צור צייט דעז לאַנד .
פֿפלעגערז נחמיה , אונד דעז פרויטערז אונד שריפטגעלעהרטען עזרא .
[כז] בייא דער איינווייהונג דער מויער ירושלים באַט פֿאַן
דיא לעוויטען אין אללען איהרען וואָהנאָרטען אויף , גאַס ירושלים
צו קאַממען , אום דאַז איינווייהונגעזעט מיט דאַנקגעזענגען .
אונטער בגלייטונג דער צימבעלן , פואלמער אונד האַרפען אין
פֿריידען צו בעגעהען . [כח] עז קאַמען אויך דיא זענגער צו .
זאַממען , אויז דעם קרייסע אום ירושלים הער , אויז דען העפען
בייא נטפה : [כט] אויז ביה נלגל אונד אויז דער געגענד
פֿאַן גבע אונד עזמות , דען דיא זענגער האַטטען זך אום
ירושלים הער העפע געבויעט . [ל] אַרז דיא פֿריסטער אונד
לעוויטען

כ י א ו ר

קשים להולמם עד מאוד , ואין בידנו לעמוד על אמתתם כראוי ותרגמנו כפי
הכחא יותר שלטון המקרא וכפי הכחות בל"א . (לא) שתי תורות , נראה
שהתורה

מ כ ל ל י ו פ י

נכרת על הביאור אם לא נרגש . (כד) מספר לעמרת משמר , ענין
בהערת והקצרה ושמירת העתים ואמרו רבותינו ז"ל שלשה משטרות
היו הליטה . (כה) באספי , בית שהיה בבית המקדש אל השער
לעמרת

ל ק ט ש כ ח ה

יב (כה) והראש"ע פירש בחספי השערים האל"ף נוסף והטעם
שאורי הספיים : (ס) וטעם ומקדישים ללוים והלוים
מקדישים

ת ר ג ו ס א ש כ נ ז י .

לעוויטען זיך גערייניגט האטמען, רייניגטען זיא דאז פאלק,
 דיא מהארע אונד דיא מויער. [לא] נון פיהרמע איך דיא
 פירסטען יהודה'ז אויף דיא מויער, וואָ איך צווייא גראַסע
 קעהרע זענגער אויפגעשטעללט האַטמע. דאָז ערסטע קאָר
 צאָג רעכטז אויף דער מויער הין, דעם מיסטמהארע צו;
 [לב] אונד איהם פאלגטע הושעיה, דיא העלפּע דער פירז.
 טען יהודה'ז, [לג] עוריה, עורא, משלם; [לד] יהודה,
 בנימין, שמעיה אונד ירמיה. [לה] דאָן פאָן דען פריסטערן,
 מיט טראַספעטען, זכריה וואָהן דעו יונתן, וואָהן דעו שמעיה,
 וואָהן דעו מתניה, וואָהן דעו מיכיה, וואָהן דעו זכור, וואָהן
 דעו אסף; [לו] אונד דעווען ברידער, שמעיה, עוראל, מללי,
 גללי, פּעי, נחנאל, יהודה, אונד חנניה, מיט דען זאָיטענ.
 אינזטרווענמען דעו געטטליכען מאַן דוד'ז; פאָר איהנען הער
 גינג דער שריפטגעלעהרמע עורא. [לז] אונד דער צוג גינג
 ווייטער דעם קוועללטהארע צו, פאָן דאָ גראַדע דיא שטופען
 צור שטאָדט דוד'ז הינאויף, זועלכע אָבערהאלב דעו הויזען
 דוד'ז אויף דיא מויער פיהרען, אונד דאָן נאָך אָסטען דעם
 וואַווערטהארע צו. [לח] דאָ צווייטע קאָר, זועלכעו דעם
 ערושטען

כ י א ו ד

שהתורה האחת הלכה למיין אל שער האשפות, אל שער העין, ועל כד זה עד שער
 המים מזרחה; והתורה השנית הלכה לדרכה לשמאל אל מגדל התנורים עד המזוזה
 הרפנה, לכוא סניבות שער הנאן. ובכל הדרך היה מהלך שתי המזוזות, זאת מול
 זאת (איינאנדער געגענאיבער) עד שעמדו שניהן בשער המזוזה, שהוא פמוך
 לשער המים, והתפסעו עד שער הנאן. ואם תעיין, קורא נעים! בפרשה ג' מספר
 זה

מ כ ל ל י ו פ י

לעטר דרום ונקרא כן על ענין ידוע אצלם. (לא) שהי חודות
 גדולות, פירוש שני לחמי הודה שהיו חמץ וקראם גדולות לפי שהיו
 פא שלשה מיני מצה חלות ריקין ורביבה, ומין החמץ כנגד כלם
 לפיכך קרא אותם גדולות כן דעה רבוחינו ו"ל בפרק שני בשבועות,
 זכרי יהודה ור' יונת פירשו אותו קהלות וכן והתורה השנית פירוש קהלה
 עיין בשרשו. וההלכות כתופפת היו עם ה"א הנקבה תהליכת בפלס
 ואת

ויטהרו את העם ואת השערים ואת החומה :
 לא ואעלה את שרי יהודה מעל לחומה
 ואעמידה שתי תודת גדולת ותהלכת לימין
 מעל לחומה לשער האשפות : לב וילך
 אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה : לג ועזריה
 עזרא ומשלם : לד יהודה ובנימן ושמעיה
 וירמיה : לה ומבני הכהנים בחצרות
 זכריה בניזנתן בן שמעיה בן מתניה בן
 מיכיה בן זכור בן אסף : לו ואחיו שמעיה
 ועזראל מללי גללי מעי נתנאל ויהודה הנני
 בכלי שיר דוד איש האלהים ועזרא הסופר
 לפניהם : לו ועל שער העין ונגדם ערו
 על מעלות עיר דוד במעלה לחומה מעל
 לבית דוד ועד שער המים מזרח :
 לח ותתודה השנית החולקת למואל ואני

אחריה

יחיד א'

ר ש"י

אחרים : ואת השערים ואת החומה . שלא תהיה טומאה שם בעיר :
 (לא) מעל לחומה . שקדש את העיר וכלבו השרים ובית דין וסכהנים
 והלוים עם שתי תודות סביב לעיר הכל כמפורש במסכת שזועות כדי
 לקדש את העיר : שתי תודות . שתי לחמי תודה כל לחם ולחם קרוי
 תודה : ותהלכת לימין . וכאשר ינאו מן העיר כדי לסובבה הלכו לצד
 ימינה : (לב) יהודה ובנימן . שני שרים היו : (לו) ואחיו . חזריו
 של זכריה הכהן : (לז) ועל שער העין . לפני שער העין הלכו סביבות
 העיר : ונגדם עלו . ולפניהם עלו משער העין למעלות של עיר דוד ואחון
 ומעלות היו לחומה : (לח) והתודה השנית החולקת למואל . תודה אחרת

שניתה

נ ה מ י ה יב

אֲחֵרֶיהָ וַחֲצֵי הָעַם מְעַל לְהַחֻמָּה מְעַל לְמַגִּדֵל
הַתְּנֹודִים וְעַד הַחֻמָּה הַרְחֵבָה : לט וּמְעַל
לְשַׁעַר־אֶפְרַיִם וְעַל־שַׁעַר הַיְשָׁנָה וְעַד־שַׁעַר
הַדְּגִים וּמַגִּדֵל הַנִּנְאֵל וּמַגִּדֵל הַמָּאָה וְעַד שַׁעַר
הַצֵּאֵן וְעַמְדוֹ בְּשַׁעַר הַמִּטְרָה : מ וְהַעֲמִדְנָה
שְׁתֵּי הַתּוֹדֹת בְּבֵית הָאֱלֹהִים וְאֲנִי וַחֲצֵי הַסִּגְנִים
עִבְדֵי : מא וְהַכֹּהֲנִים אֲלִיקִים מַעֲשִׂיָה מִנִּימִין
מִיכָּה אֶלְיֹועִינִי זִכְרֶיהָ חֲנֻנִיהָ בַּחֲצֹצְרוֹת :
מב וּמַעֲשִׂיָה וּשְׂמִיעָיָה וְאַלְעֹזֵר וְעֹזִי וַיְהוֹחֲנֵן
וּמְלַכְיָה וְעֵירָם וְעֹזֵר וַיִּשְׁמִיעֵנו הַמְּשֻׁרְרִים
וַיִּזְרְחֵיהָ הַפְּקִיד : מג וַיִּזְבְּחוּ בַיּוֹם הַהוּא
זִבְחִים גְּדוֹלִים וַיִּשְׂמְחוּ כִּי הָאֱלֹהִים שִׂמְחָם
שִׂמְחָה גְּדוֹלָה וְגַם הַנְּשִׂים וְהַיְקָרִים שִׂמְחוּ
וַתִּשְׁמַע שִׂמְחָתָה יְרוּשָׁלַם עַד־מְרָחוֹק :
מד וַיִּפְקְדוּ בַיּוֹם הַהוּא אֲנָשִׁים עַל־הַנְּשֻׁנוֹת
לְאוֹצְרוֹת

ר ש"י

שְׁחִיתָה שְׁנֵית לַחֲצֹרְתָה הֵיחָה הוֹלַכְתָּ נֶגֶד חֲצֹרְתָה בְּשׁוֹם וְלֹא זָז אַחַר זָז :
וְאֲנִי אַחֲרֶיהָ • וְאֲנִי הֵייתִי הוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ שֶׁל תּוֹדָה : (לט) וְעַמְדוֹ • שֶׁסֶּה הֵיוּ
עוֹמְדִים שֶׁלֹּא לִילֵךְ יוֹתֵר : (מ) שְׁפֵי הַתּוֹדֹת • שֶׁנִּשְׁאוּ אוֹתָם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ :
(מא) בַּחֲנוּכּוֹת • הֵיוּ תוֹקְעִין מִתּוֹךְ שִׂמְחָתָן : (מו) וַיִּפְקְדוּ • לְשׁוֹן
פְּקִידָתָה : הַנְּשֻׁנוֹת • כְּמוֹ הַלְּשָׁנוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ : לְכַנֵּים בְּהֵם • וּבְאוֹתָן
הַלְּשָׁנוֹת הֵיוּ נוֹתְנִים כָּל מַתְנוֹתָם שֶׁל כַּהֲנִים וְהַלְוִיִּם • וּמִשָּׁם הֵיוּ חוֹלְקִין
בְּיָהֶם : מִנְּאוֹת • כְּמוֹ מִנּוֹת : לְכַהֲנִים לְלוֹיִם • כַּהֲנִים הֵיוּ נוֹטְלִים הַרְאוֹי
וְהַלְוִיִּם הַרְאוֹי לְהֵם הַעוֹמְדִים וּמִשְׁמָעִים שֶׁסֶּה לְפָנֵי הַקִּבְ"ה בַּתּוֹדֹת
וְהַרְאוֹי : (מז) מִן מִנּוֹת • כְּמוֹ מִנּוֹת : וּמִקְדֵּשׁ לְלוֹיִם • הֵיוּ נוֹתְנֵי הַמַּעֲשֶׂה
לְלוֹיִם וְהֵם הֵיוּ נוֹטְלִים מִמֶּנּוּ מִן הַמַּעֲשֶׂה וְנוֹתְנִים לְכַהֲנִים :
יב (ג) כָּל

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז ו י נ ב

ערסטען געגענאיבער אין ענטגעגען געזעצטער ריכטונג גינג ,
 אונד דעם איך נעכזט דער העלפטע דעו פֿאָלקעו פֿאָלגטע ,
 נאָהם , איף דער מויער , זיינען וועג , נאָך דעם טהורמע
 חנורים בים אָן דיא ברייטע מויער ; [למ] פֿאָן דאָרט נאָך
 דעם טהאָרע אפּרים , נאָך דעם אַלטען טהאָרע , דעם פּיש .
 טהאָרע , דעם טהורמע חננאל , דעם טהורמע מאה בים אין דיא
 גענענד דעו שאַפּטהאָרעו , אונד זיא היעלטען אַם טהאָרע דעו
 געפענגניסעו . [מ] ענדליך שמעללטען זיך דיא צווייא קעהרע
 אין דעם טעמפעל אויף , וואָ אויך איך מיט דער העלפטע דער
 עדעלן וואָר , [מא] אונד וואָ דיא פּריסטער , אליקים , מעשיה ,
 מנימין , מיכיה אליעני , זכריה , חנניה מיט טראָמפעטען שמאַנ .
 דען , [מב] וויא אויך מעשיה , שמעיה , אלעזר , עזי ,
 יהוחנן , מלכיה , עילם אונד עזר . יעצט ליעסען זיך דיא זענגער
 מיט איהרעם זאָנגמייסטער יורחיה הערען . [מג] אונד מאָן
 בראַכטע אָן דיזעם טאַגע איינע מענע אָפּפּער , איבערליעם
 זיך דער פּריידע , דען זיא האַטטע דער הערר אין האָהעם
 גראַדע ערפּרייעט ; פּרויען אונד קינדער נאָהמען אָן דער
 פּריידע טהייל , זאָ דאָס דער יובעל ירושלים אין דער פּערנע
 געהערט וואורדע . [מד] עו וואורדען אויך אָן דיזעם טאַגע

מעננער

ב י א ו ר

זה , בענין בנין החומה , תמצא כי דבריו אלה אינם רסוקים מן האמת , ומיושנים
 לפשוטו של מקרא . (מר) ויפקדו וגו' , ספר הכתוב , כי בעבור ששמחו ישראל
 על

מ כ ל ל י ו פ י

זאת בני התערבות והוא האר כלומר היו הולכות לימין החומה .
 (לח) למואל , בא באלף נחה אחר הוי' והוא כמו מול ענין נגד
 ועמה . החנורים , הוא שאופים בו את הפת בתדבקה אבל אותו שאופים
 בו בארצות האלה יקרא פירני בדברי רבותינו ז"ל כאמרם הביאו לפניו
 פת פורני וכן יקרא בערכי ובלעו . (לט) המטרה , השומרים עומדים
 שם תרגום וישמר ונסר . (מג) זכחים גדולים , רוצה לומר רבים
 והוא מורה על הכמות . (מר) ויפקדו , ענין פניו וגזירות ; על
 הגשמה

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

מעננער ביא דען קאמערן אנגעשטעלט, וועלכע בעשטימט
 ווארען, דיא פאררעטהע אן העכען, ערסטלינגע אונד צעהנמען
 הינאיינצולעגען, דיא מאן נאך דעם געוועזענע, פאם ערטראגע
 דער פערלער, אן פריסטער אונד לעוויטען אבצוגעבען האטטע;
 דען יהודה פרייעטע זיך דער אים דיענוטע שטעהענדען פריז-
 טער אונד לעוויטען, [טח] ווייל זיא, דען דיענוט איהרעז
 גאטטעז, אונד דיא פארגעשריבענע דייניגונג גענויא בעאכאכ-
 טעטען, אונד דיא זענגער אונד טהארהיטער נאך דער פער-
 ארדנונג דודז אונד ויינע זאָהנעז שלמה האַנדעלטען. [מו] שאַן
 אין דען צייטען דודז אונד אספז וואורדען ביים גאטטעוודיענוט
 לאָב. אונד דאָנקליעדער געזונגען, אונד הייפטער דער זענגער
 אַנגעשטעלט; [סז] אונד אין דען צייטען דעז זרכבל אונד
 נחמיה, גאָב גאָנץ איזראעל דען זענגערן אונד טהארהיטערן
 איהרען געברויך, אונד דען לעוויטען איהרען צעהנמען, וואָ.
 פאָן דיזע וויעדער דען צעהנערען דען נאָכקאָממען אהרנז
 גאָבען.

יג [א] אן דיזעם טאָגע וואורדע אויך דעם פאָלקע אויז דעם
 בוכע משהז פאָרגעלעזען, אונד מאן פאָנד דאָרין
 געשריעבען, דאָס גיא איין עמוני אָדער מואבי אין דער גע-
 מיינע גאָטטעז אויפגענאָממען ווערדען זאָלל, [ב] ווייל זיא
 דען קינדערן ישראלז ניכט מיט שפייסע אונד טראַנק ענט-
 געגען

ב י א ו ר

אל הכהנים והלוים העומדים על משמתם, פקדו אותם ביום הנילה, למנות פקידים
 על לשכות המרומות והמעשרות, שלא יבואו הכהנים והלוים לידי חזק.
 יג (יג) ואוצרה

מ כ ל ל י ו פ י

הנשכורת, כמו לשכורת. מנאות, האלה תמורת יוד שהיא למד
 הפועל וכן מניחה המשוררים וכן מניחה הלויים תיוד תמורת למד הפועל
 וכן סמוך בקס"ץ על דרך המוכרות להקל הקריאה פי היתה ראוי
 מניחה הפא בחיר"ק כמו מרבות ואולי בא כן להקל על תיוד פי
 תכבד

לאוצרות להרומות לראשית ולמעשרות
 לכנוס בהם לשדי הערים מנאות התורה
 לכהנים וללוים כי שמחת יהודה על
 הכהנים ועל הלוים העמדים : מה וישמרו
 משמרת אלהיהם ומשמרת המטה
 והמשררים והשערים כמצות דוד שלמה
 בנו : מו כי בימי דוד ואסף מקדם ראש
 המשררים ושיר-ההלה והודות לאלהים :
 מו וכל-ישראל בימי זרבבל ובימי נחמיה
 נתנים מניות המשררים והשערים דבריו
 ביומו ומקדישים ללוים והלוים מקדישים לבני
 אהרן :

יג א ביום ההוא נקרא בספר משה באוני
 העם ונמצא כתוב בו אשר לא יבוא עמוני
 ומואבי בקהל האלהים עד-עולם : ב כי
 לא קדמו את בני ישראל בלחם ובמים וישכר
 עריו את-בלעם לקללו ויהפך אלהינו את
 הקללה לברכה : ג ויהי כשמעם את

ראשי קרי   התורה

ס ל ל י ו פ י

חכבר קריאתו אם היה פ"א הפועל בחיר'ק ופירושו חקי הכהנים שעוהת
 התורה יג (ד) ולפני

ל ק ט ש כ ח ה

מוקדישים לבני אהרן כי ישראל היו נותנים המעשר ללוים והם היו
 נוטלים מעשר מן המעשר ונותנים אותו לכהנים כמות שחורה :

יג (ו) ורש"י   יד 14

טימטט
 עהנמען
 טראנע
 אטטע
 פרוי
 איהרעז
 עאבאב
 פער
 [שאן
 ודיענוט
 זענגער
 אונד
 היטערן
 ווא
 אהרניז

דעם
 דארין
 זר גע
 יל זיא
 ענט
 פקידים
 זרה

למ"ד
 הפועל
 ה ראוי
 ו'ד כי

נחמיה יג

התורה ויבדילו כל ערב מישראל : ד ולפני
 מזה אלישיב הכהן נתון בלשכת בית אלהינו
 קרוב לטוביה : ה ויעש לו לשכה גדולה
 ושם היו לפנים נתנים את המנחה הלבונה
 והכלים ומעשר הדגן התירוש והיצהר מצות
 הלויים והמשררים והשוערים ותרומת הכהנים :
 ו ובכל זה לא הייתי בירושלם כי בשנת
 שלשים ושתים לארבתהשכתא מלך בבבל
 באתי אל המלך ולקץ ימים נשאלתי מן
 המלך : ז ואבוא לירושלם ואבנה ברעה
 אשר עשה אלישיב לטוביה לעשות לו נשכה
 בחצרי בירת האלהים : ח וירע לי מאד
 ואשליכה את כל כלי בית טוביה החוץ מן
 הלשכה : ט ואמרתי ויטהרו הלשכות
 ואשיבה שם כלי בית האלהים את המנחה
 והלבונה : י ואדעה כי מניית הלויים לא
 נתנה ויברחו איש לשדהו הלויים והמשררים

עשי

ר ש י

יג (ג) כל ערב + כל תערובות האומות כמו וגם ערב רב עלה אהם (שמות
 י"ג) : (ד) ולפני מזה + ומקודם לכן ; קרוב לטוביה + אוחו אלישיב הכהן
 היו קרוב לטוביה חנרו של סגנלט ונתן שם הכהן כליו של טוביה :
 (ה) ויעש + אלישיב ; לפנים + שם היו נותנים קודם שבאתי לירושלם
 אטח הלויים + מחטת הראויות ללויים : (ז) ובכל זה + ובכל המעשה הזה :
 באתי אל המלך + וחזרתי לבבל ; נשאלתי + שנתן לי רשות לעלות לירושלם
 ולחזור : (ט) ואמרתי + טייתי לטהר ויטהרו הלשכות וגומר : (י) מניית
 חסה לא נתנה + שלא נתנו ישראל שם המנחה ועל כן ברחו והלכו

ת ד ג ו ס א ש כ נ ז י

דען וזייהרויך ווידער הינאיינצוברינגען . [י] אויך בראַכטע
 איך אין ערפֿאַהרונג , דאַס דיא געפֿעללע דער לעוויטען ניכט
 געהעריג ענטריכטעט ווארדען , וואַראיבער דיא אים דיענוטע
 שטעהענדען לעוויטען אונד זענגער , יעדער נאָך זיינען בע .
 זיטצינגען , ענטלויפֿען וואַרען . [יא] איך מאַכטע דען פֿאַר .
 געזעצטען פֿאַרווירפֿע , אונד שפּראַך : וואַרום איזט דאַז הויז
 גאַטטעז פֿערלאַזען וואַרדען ? איך זאַממעלטע זיא [דיא לעוויטען]
 ווידער , אונד וויעס איהנען איהרע פֿאַריגען שטעללען אַן .
 [יב] אונד גאַנץ יהודה בראַכטע דען צעהענטען פֿאַן געטריידע ,
 מאַזט אונד עהל אין דיא פֿאַרראַטהוקאַטערן . [יג] צו
 אויפֿועהערן איבער דיזע פֿאַררעטהע זעצטע איך דען פֿרוזטער
 שלמיה , דען שריפֿטגעלעהרטען צדוק , אונד דען לעוויטען פֿריה .
 אונד אונטער איהנען שטאַנד חנן , זאַהן דעז זכור , זאַהן דעז
 טחניה ; זיא האַטטען דיא פֿערטהיי ונג אונטער איהרען אַמטז
 ברירערן צו בעזאַרגען , דען זיא וואַרען אלז רעכטשאַפֿטע מענגער
 בעקאַנט . [יד] זיא וועגען דעזען מיינער איינגעדענק , אַ
 מיין גאַטט ! דאַס ניא דאַז גוטע אין פֿערגעסענהייט קאַממע ,
 וועלכעז איך צור ערהאַלטונג דיינעז טעמפעלו , אונד דער דאַ .
 ביא אַנגעשטעללטען , געטהאַן האַכע : [טו] אום דיזע צייט
 ערפֿוהר איך , דאַס טאַן אַם שכח אין יהודה דיא קעלטער
 פֿראַט , דיא גאַרבען איינבראַכטע , אונד וויין , טרויבען , פֿייגען
 אונד אַנדערע לאַזטען אויף זעל לוד , אונד אַם שכח . טאַגע

נאך

כ י א ו ר

יג (יג) ואוצרה , פועל כגזר מן אוצרות , והטעם , הפקדתי גזר עליהם ,
 (הראב"ע) . (יד) על זאת , על הטובות האלה אשר עשיתי , להחזיק את
 בית

ל ק ט ש כ ח ה

עשה אלישיב לטוביה לא הייתי צירושלים כי בשנת וגו' ולקח יואב
 שאתי מן המלך רשות ובחתי לירושלם וחזינה וגו' : (יט) ובשרם כלל
 פירש רבי יהודה ענין שקיעה כמו כללו כעופרת ופירוש כאשר כללו
 שעי ירושלים כאשר גשחקעו מליכנס בשערי ירושלים כלומר שהיה
 טרד :

עשי המלאכה : יא ואריבה את הסגנים
 ואמרה מדוע געזב בירת האלהים ואקבצם
 ואעמידם על עמדם : יג וכל יהודה הביאו
 מעשר הדגן והתירוש והיצהר לאוצרות :
 יג ואוצרה על אוצרות שקמיה הכהן וצדוק
 הסופר ופדיה מן הלויים ועל ידם חגן בן זכור
 בן מתניה כי נאמנים נחשבו ועליהם לחלק
 לאחיהם : יד וברה לוי אלהי על זאת ואל
 תמח חסדי אשר עשיתי בבית אלהי ובמשמריו :
 טו בימים ההמה ראיתי ביהודה דרכים
 גתות ובשבת ומביאים הערמות ועמסים
 על החמרים ואף יין ענבים ותאנים וכל משא
 ומביאים ירושלם ביום השבת ואעיד ביום מכרם
 ציד : טז והצרים ר ש"י ישבו

להם חנה ואנה לשאל מתנותם ולא היו עוסקים כל כך בעבודתם :
 (יא) והקבצם • קנצתי את הכהנים והלויים להעמידם על משמרתם
 בעבודתם וכל ישראל היו מביאים להם שם מתנותם : (יג) כי נאמנים •
 היו לחלוק המתנות ביניהם : (טו) הערמות • חלומות של תצואה :
 והעיד • העדותי בהם שלא לעשות : ביום מכרם ליד • ביום שהיו מוכרים :
 מזון וציד • ליד כמו ויתן להם לידה לדרך (בראשית מ"ה) :
 (טז) והצרים

מכלל יופי

ממש כי אין בריחה ממש אא על סכנת נפש אך פירוש ויברחו למחר השליחו
 (יג) ואוצרה, מבנין הקל בפלס ואומרה ויחכן היווחו מבנין הפעול ואף
 על פי שהיה לו לומר ואצירה כמו אובירה עיר הנה מצאנו כמותו וידבקו
 שמשפטו וידביקו ואמרנו זה כעבור שהוא יוצא בענינו כי פירוש ואוצרה שמהי
 אוצרים ופקידים על האוצרות, (יד) ואל תמח חסדי, כתב רבי יחזקאל ורוב
 שאר המדקדקים שהוא מן הקל ואף על פי שהחילו בסגול הסגול מקום צרי
 והנכון היווחו מבנין הפעיל על דרך המנהג לכא סגול באוחרת אי"ת וכן כתב
 רבי יעקב בן אלעזר • (טו) ועמסים, ענינו הטעינדה והמשא • ציד, ענינו
 הספיק

יָשְׁבוּ בָּהּ מִבְּיָאִים דָּאֵג וְכָל־מִכָּר וּמוֹכְרִים
 בַּשַּׁבָּת לִבְנֵי יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם : יז וְאָרִיבָה
 אֶת חֹרֵי יְהוּדָה וְאָמְרָה לָהֶם מִה־תִּדְבַר הָרַע
 הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתֶּם עֹשִׂים וּמַחֲלִלִים אֶת־יוֹם
 הַשַּׁבָּת : יח הֲלוֹא כֹה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם וַיָּבֹאוּ
 אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת וְעַל הָעִיר
 הַזֹּאת וְאַתֶּם מוֹסִיפִים חָרוֹן עַל־יִשְׂרָאֵל לְחַלֵּל
 אֶת־הַשַּׁבָּת : יט וַיְהִי כַּאֲשֶׁר צָלְלוּ שַׁעְרֵי
 יְרוּשָׁלַם לִפְנֵי הַשַּׁבָּת וְאָמְרָה וַיִּסְגְּרוּ הַדְּלָתוֹת
 וְאָמְרָה אֲשֶׁר לֹא יִפְתְּחוּ עַד אַחַר הַשַּׁבָּת
 וּמִנְעָרֵי הָעִמָּדָתִי עַל־הַשַּׁעְרִים לֹא־יָבֹאוּ מִשָּׂא
 בְּיוֹם הַשַּׁבָּת : כ וַיִּלְּנוּ הַרְכָּלִים וּמוֹכְרֵי כָל־
 מִמְּכָר מִחוּץ לִירוּשָׁלַם פֶּעַם וּשְׁתַּיִם :
 כא וְאָעִידָה בָּהֶם וְאָמְרָה אֲלֵיהֶם מִדּוּעַ אַתֶּם
 לֹגִים נֶגֶד הַחֹמָה אֲסִתְּשֵׁנוּ יָד וְאֶשְׁלַח בְּכֶם
 מִן־הָעֵת הַזֵּאת לֹא בָּאוּ בַשַּׁבָּת : כב וְאָמְרָה
 לְלוֹיִם אֲשֶׁר יְהִיוּ מְטַהְרִים וּבָאִים שֹׁמְרִים

יחיר א' ר ש י השערים

(טז) והכורים • סוחרים של צור מביאים דגים למכור : (יט) ויהי
 כאשר צללו • כאשר נטו הכללים של ערב שבת בשערים צויתי לסגור
 דלתות העיר שלא יפתחו עד לאחר שבת שלא יבואו הרוכלים בעיר למכור
 סחורתן כדי שלא יחללו ישראל את השבת על ידיהם : (כ) וילינו •
 היו לנים הרוכלים והסוחרים ביום השבת מוחץ לירושלם פעם אחת ושתי
 פעמים כדי שיבואו בני ישראל לפתוח השערים ולקנות מהם בשבת :
 (כא) ואמרה אליהם • התרתי באותם הרוכלים : אם תשנו • אם תוסיפו
 לעשות פעם שנייה : מן העת • מן אותו יום והלאה לא באו ביום השבת :
 (כב) וישבו

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י . נ ו

גאך ירושלים בראכטע; איך ווארנטע זיא . נון זאה איך זא .
 גאר אם רוהעטאגע לעבענומיטמעל פערקויפען , [טז] עז בראכטען
 נעמליך דיא זיך אין דער שטאדט אויפהאלטענדען צורים פישע
 אונד אנדערע וואארען , אונד פערקויפטען זיא אם שבת דען איינ .
 וואהנערן יהודה'ז , אונד דאז אין ירושלים . [יז] איך צאנקטע
 היראיבער העפטויג מיט דען פארנערגען אויז יהודה , אונד שפראך
 צו איהנען : וועלך איינען גראסען פּרעפעל בעגעהעט איהר דא ,
 דען שבת . טאג זא צו ענטווייהען ! [יח] זא האבען אייערע עלטערן
 געהאנדעלט , אונד דער עוויגע בראכטע אונגליק איבער אונז
 אונד איבער דיזע שטאדט ; וואללט איהר נון , דורך דיא ענט .
 ווייהונג דען שבת , דעווען צאָרן געגען ישראל נאך מעהר ריי .
 צען ? [יט] אויך גאב איך בעפעהל , דאס מאן איממער אם פאר .
 אבענדע דען שבת , וואן זיך דיא שאטטען אן דען טהארען ירושלימ'ז
 צו פערלענגערן אנפאנגען , דיא טהארע שליעסע , אונד זיא ניכט
 עפפנע ביס צו ענדע דען שבת ; אונד ליעס פאן מיינען בורשען דיא
 טהארע בעוואכען , דאס אם שבת קיינע לאזט העראיינקאממע .
 [כ] נון לאגערטען זיך אייניגע מאל קרעמער אונד האנדעלזלייטע
 נאהע פאר ירושלים . [כא] איך ליעס זיא ווארגען , אונד איהנען
 זאגען : ווארום לאגערט איהר אייך זא נאהע אן דער מויער ?
 געשיהעט עז ווידער , ווירך געוואלט געגען אייך געברויכט !
 אונד זיא קאמען ניכט ווידער אם שבת . [כב] דען לעוויטען
 בעפאהל איך , דאס זיא זיך רייניגען , דיא וואכע אן דען טהאר .

ב י א ו ר

רען
 בית האלהים , ואת הכהנים ופלוים , השומרים משמרת הקודש . (טו) ואעיר ,
 הראוי , ואעיר כס , (הכ"ל) . ואסדר הטעמים הפריה המלה הזאת כטעם זקף גדול ,
 וכן מתורגם . ביום , ביום השנת . (כד) ובניהם וגו' , הכנה מנני היהודים
 737

מ כ ל ל י ו פ י

הספוק במוון . (טז) דאג , כתב באל"ף שהוא עין הפועל דוג . (יט) כאשר
 צללו , פועל קל מענין צל כלומר שחעריב השמש וצללו שערי ירושלם ופירוש
 אחר בשרשו . הרוכלים , הסוחרים ואפשר שיאמר על הבשם לבר סכרל
 הסוחרים . (כא) לנים , תואר בפלס אם כנים אהם . (כה) ואמרטם ,
 ענינו

הרגום אשכנזי

רען בעזעטצען דען שבת . טאג צו הייליגען . איך דיזען דען .
 קע מיר , מיין גאטט ! זיין שוטץ מיר , נאך דייער אללגיטע!
 [כג] צו יענער צייט ערפוהר איך אויך , דאס יהודים
 אשדודישע , עמוניטישע אונד מואביטישע ווייכער עהליכטען ,
 [כד] אונד דאס איין גראסער טהייל איהרער קינדער אשדודיש ,
 אָדער זאָנוט איינע שפראַכע דער אומליגענדען פֿעלקער שפראַ
 כען , אָבער ניכט דיא פֿעהיגקייט בעזאָסען , יידיש צו שפרעכען
 [כה] איך צאָנקטע דאָראַיבער מיט איהנען , פֿלוקטע זיא , שלוג
 אייניגע מעננער פֿאָן איהנען , רויפטע זיא , אונד בעשוואַר זיא
 ביים עוויגען געכט יאָ אייערע טעכטער איהרען זעהנען ניכט ,
 אונד נעהמעט איהרע טעכטער וועדער פֿיר אייערע זעהנע , גאָך
 פֿיר אייך ! [כו] פֿירוואַהר ! שלמה קעניג פֿאָן ישראל , דעזוען
 לייב דיא גרעסטען נאַטציאָנען ניכט האַטטען , דער ליבלינג
 זיינען גאָטטען וואַר , דאָס גאָטט איהן צום קעניג איבער ישראל
 זעצטע , זינדיגטע דורך זאָלכע פֿערבינדונג , דען דיא פֿרעמדען
 פֿרויען פֿערלייטעטען ציר זינדיג איהן : [כז] וואו לעזט זיך
 ערסט פֿאָן אייך ערוואַרטען , דאָ איהר דיזען גראָסען פֿרעפֿעל
 נבעגאָנגען , טריילאָז געגען אונזערן גאָטט געהאָנדעלט , אונד
 פֿרעמדע פֿרויען געהייראַטעט האַבט ! [כח] איינען פֿאָן דען
 נאַכקאָממען יודע'ז , זאָהן דעו האָהענפֿריסטערן אלישיב , דער
 איין שוויגערזאָהן דעו חרני סנבלט וואַר , יאָנטע איך פֿאָן
 מיר . [כט] דענקע איהנען , מיין גאָטט , וויא אונזירדיג זיא

דען

ביאור

דכרו לשון אשדודית , או לשונות שלך הגויים , אשר ישבו סביבות ארץ ישראל , אך לא
 יכלו לדבר בלשון יהודית . (כה) אם וגו' , מלת אם פמוכה לשנועה היא לשלילה ,
 כמו השנעה לי באלהים הנה , אם תשקור לי (ראשית כ"א כ"ג) , ודומיו .
 (כז) הנשמע , מן העמיד , סימן המדברים בעד אצמם , והוא הקרוב , (מדברי
 ראב"ע

מכלל יופי

ענינו עקירת השער . ואם השאו , כלומר אם תקחו . (כט) על גאלי , האר
 בפלס האסי צביה ענן סנוף ולבלוך . ויש מפרשים אוהו מענין סגואלנו ראה
 והוא

השערים קדש את יום השבת גם זאת זכרה
 לי אלהי וחוסה עלי כרב הסדק : כג גם ו
 בימים ההם ראיתי את היהודים השיבו נשים
 אשדודיות עמוניות מואביות : כד ובניהם
 חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים לדבר
 יהודית וכלשון עם ועם : כה ואריב עמם
 ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרמם
 ואשביעם באלהים אם התנו בנתיכם לבניהם
 ואם תשאו מבנתיהם לבניכם ולכם : כו הלוא
 על אלה חטא שלמה מלך ישראל ובגוים
 הרבים לא היה מלך כמוהו ואהוב לארצהו
 היה ויתנהו אלהים מלך על כל ישראל גם
 אותו החטאו הנשים הנכריות : כז ולכם
 הנשמע לעשת את כל הרעה הגדולה הזאת
 למעל באהינו להשיב נשים נכריות : כח ומבני
 יודע בראלישיב הכהן הגדול חתן לסנבלט
 תחרני ואבריהו מעלי : כט זכרה להם

יחור ו יחורו ר ש " י אלהי

(כג) הושיבו נשים. אשר נשאו להם נשים נכריות: (כד) חצי מדבר.
 הרבה מבניהם היו מדברים לשון אשדודי כאמורם: (כה) ואכה.
 נתתי להם מלקיות להלקוחם כדי להוכיחם ולהזכירם: (כו) גם אותו
 החטאו. כל שכן שתהיו חוטאים על ידי נשים נכריות וזה שנאמר בסמוך
 ולכם הנשמע וגומר בתמיה כלומר שלמה מלך ישראל נמצא חוטא על ידי נשיו
 נכריות וחס נשאלם נשים נכריות להיות חוטאין: (כז) ומבני יודע. חתן
 לסנבלט אחד מבני יודע חתן לסנבלט נזרר היכודים והנדרחתיכו מעליו למועז

רענ
 טע
 דים
 וען
 יש
 זרא
 בען
 שלוב
 זיא
 בט
 נאד
 זוען
 לינג
 ראל
 דען
 זיד
 פעל
 אונד
 דען
 דער
 פאן
 זיא
 לב
 לכה
 זיו
 דבני
 זאד
 זא

נחמיה יג

אלהי על גאי הכהנה וברית הכהנה והלויים :
ל וטהרתים מכר נכר ואעמידה משמרות
לכהנים וללויים איש במלאכתו : לא ולקרבו
דעצים בעתים מזמנות ולבכורים זכרה לי
אלהי לטובה :

תרגום אשכנזי

דעו פריסטערטהומו אונד דעו פריסטערליכען אונד לעווי פיישען
בונדעו האנדעלמען ! [ל] זא רייניגטע איך פריסטער אונד לע.
וויטען פאן אללעם פרעמדען , מהיילטע איהנען איהרע עמטער
צו , וויעס יעדעס זיינע ארכייט אן , [לא] אונד זארגטע פיר
דיא הערכיישאפונג דעו האלצען , צו בעשטימטען צייטען ,
אונד פיר דיא דארבריינגונג דער ערסמלינגע . א , דאס דוא ,
פייך נאטט , פיר אללעו צום גוטען געדענקעט !

ר ש"י

לא יהיה רגיל בירושלם בשבי' חותנו לראות את העיר ואת מוצאים ואת מוצאים :
(כט) זכרה לסם . הטובה אשר עשו : (לא) בעתים . לעתים היו כורתים
ענים למערכה : ולבכורים . שהיו מוצאים בכורים בפרק אחד לכל דבר ודבר
קבעתי זמנו :

פ י א ו ר

פאכטע : ז וזה מוטא דעת דש"י זכ"ל , וכן תרגמו . (כט) גאלו , מלשון לקט
מגואל (מלאכי ח') .

מ כ ל ל י ו פ י

הוא הפך הענין כמו ששרש ומשרש בן גוא הוא הקרוב ומגואל הוא שנחרק מן
הקורבה והמשפחה והם נחרקו שלא מצאו כתב היחס . (ל) משמרות , עני
ההערה והקצה ושמירת העלים ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שלשה משמרות
היו הלילה : (לא) ולקרבו , בשו"ק הקו"ף . מומנות , פיעל הרגוש מן ואתנה
לו זמן רוצה לומר שלא היה שם הפסק . או פירוש מומנות על המשמרות שהיו
מומנים לעתים הידועים ולקרבו ולבכורים .

BRIDGE

A53

